

HULPBRONNEN- EN AFVALBEHEERPLAN

*Voor een duurzame, sobere, lokale en circulaire consumptie
Voor een afvalloze maatschappij*

**Ontwerpplan goedgekeurd door de Regering van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest op 16 november 2017 en aan een openbaar
onderzoek onderworpen voor de definitieve goedkeuring**

Inhoud

Inleiding.....	5
PLEIDOOI VOOR EEN AMBITIEUS BELEID VOOR DE HULPBRONNEN EN AFVALSTOFFEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST.....	7
1. De Wereld, Europa en de Hulpbronnen	7
2. Het Belgische nationale en regionale beleid	10
3. Het Brussels beleid op het vlak van afvalpreventie en -beheer	12
3.1. Algemene eigenschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	12
3.2. Brussels metabolisme met betrekking tot natuurlijke rijkdommen.....	13
3.3. Factische balans van de afvalproductie	16
3.4. 1989 – 2017: Synthese en balans van het Brussels afvalbeleid.....	18
4. Conclusie.....	28
VISIE, HOOFDBEGINSELEN, STRATEGISCHE BENADERING, PRIORITEITEN EN DOELSTELLINGEN VAN HET TOEKOMSTIGE BRUSSELSE HULPBRONNEN- EN AFVALSTOFFENBELEID.....	30
1. Een visie voor Brussel	30
2. De hoofdbeginselen.....	33
3. Een strategische benadering, prioriteiten – Opbouw van het HABP.....	34
4. Doelstellingen	41
STRATEGISCHE DOELSTELLING 1: VOOR EEN STRUCTUREREND KADER VAN HET HULPBRONNEN- AFVALSTOFFENBELEID ZORGEN.....	43
1. Operationele doelstelling 1.1: Een Doeltreffend bestuur opzetten.....	43
2. Operationele doelstelling 1.2.: Voor een gemoderniseerde reglementering ten dienste van de bescherming van het milieu, die aanzet tot nieuwe initiatieven en het opnemen van verantwoordelijkheid.....	46
3. Operationele doelstelling 1.3: Het mechanisme van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid optimaliseren	50
4. Operationele doelstelling 1.4: Nieuwe kanalen ontwikkelen voor de nuttige toepassing van de hulpbronnen-afvalstoffen.....	52
De minister van leefmilieu zal de operationele beslissingen op basis van de conclusies van de haalbaarheidsstudies voorstellen: in 2018 voor het klein gevaarlijk afval en voor 2020 voor de andere stromen. In het geval dat het model upv niet zinvol is, zal de lancering van gelijksoortige maatregelen beoogd worden (selectieve inzameling en/of projecten die het traject structuur geven).	
STRATEGISCHE DOELSTELLING 2: DE CONSUMPTIEPRAKTIJKEN VAN DE GEZINNEN VERANDEREN EN HEN ERTOE AANSPOREN OM VOOR AFVALLOOSHEID TE GAAN	55
1. Operationele doelstelling 2.1.: De bewustwording van de burgers met betrekking tot de milieu-impact van hun manier van leven laten evolueren	57

2. Operationele doelstelling 2.2.: De individuele en collectieve initiatieven van burgers aanmoedigen en ondersteunen, die de consumptieveranderingen naar meer duurzaamheid in de praktijk willen brengen.....	57
3. Operationele doelstelling 2.3.: Voor een aanzienlijke verbetering zorgen van de kwaliteit en omvang van de selectieve inzameling van huishoudelijk afval met het oog op de nuttige toepassing ervan	59
STRATEGISCHE DOELSTELLING 3: DE TOEKOMSTIGE GENERATIES VOORBEREIDEN.....	61
4. Operationele doelstelling 3.1.: De gewestelijke milieudoelstellingen integreren in het studieprogramma, de aansturingsplannen en de beheerspraktijken van de onderwijsinstellingen via een operationeel kader uitgewerkt in partnerschap met de Gemeenschappen en de Inrichtende machten	63
5. Operationele doelstelling 3.2: De integratie van de educatie rond milieu en het duurzame beheer van hulpbronnen-afvalstoffen in de lessen, de activiteiten en de projecten van de scholen ondersteunen.....	63
6. Operationele doelstelling 3.3.: Voor een technische en methodologische ondersteuning zorgen met het oog op een duurzaam beheer van de hulpbronnen-afvalstoffen binnen de instellingen van het verplicht onderwijs, in lijn met de pedagogische aspecten.....	65
STRATEGISCHE DOELSTELLING 4: DE CONSUMPTIEPRAKTIJEN VAN DE PROFESSIONELE ACTIVITEITEN VERANDEREN EN HEN ERTOE AANSPOREN OM VOOR AFVALLOOSHEID TE GAAN	66
1. Operationele doelstelling 4.1.: Het circulaire beheer van hulpbronnen en afvalstoffen binnen de economische activiteiten, de niet-marktactiviteiten en de openbare sector verbeteren	67
2. Operationele doelstelling 4.2.: De overheden het goede voorbeeld laten geven	68
STRATEGISCHE DOELSTELLING 5: DE OVERGANG VAN DE BOUWSECTOR NAAR EEN CIRCULAIR BEHEER VAN HULPBRONNEN EN BOUWAFVAL VOORTZETTEN.....	70
1. Operationele doelstelling 5.1: Het eco-ontwerp en de eco-renovatie van gebouwen en materialen ontwikkelen met het oog op hun aanpasbaarheid, het verlengen van hun levensduur en het bevorderen van hun demonteerbaarheid en recycleerbaarheid.....	71
2. Operationele doelstelling 5.2: Experimenteren met en het verder uitbouwen van de praktijk van de selectieve afbraak met het oog op het hergebruik van materialen in de bouwsector	72
3. Operationele doelstelling 5.3: De kwantiteit en kwaliteit van de sortering en de recyclage van bouw- en afbraakafval verbeteren	72
4. Operationele doelstelling 5.4: Aangepaste inzamelmogelijkheden aanbieden voor gevaarlijke afvalstoffen en voor een plan zorgen voor het beheer van asbest afkomstig van de Brusselse bebouwing	72
5. Operationele doelstelling 5.5: De nieuwe circulaire praktijken binnen de bouwsector op grote schaal en structureel uitrollen	73
STRATEGISCHE DOELSTELLING 6: DE NIEUWE ECONOMIE VAN HET DUURZAME HULPBRONNENBEHEER ONTWIKKELEN	74
1. Operationele doelstelling 6.1.: Experimenteren met en ondersteunen van innovatieve praktijken met betrekking tot de verpakkingen in handelszaken.....	76

2. Operationele doelstelling 6.2.: De activiteiten op het vlak van de reparatie, het hergebruik en de voorbereiding voor hergebruik van apparatuur ontwikkelen om aan de vraag ter zake van de gezinnen tegemoet te komen	77
3. Operationele doelstelling 6.3.: De activiteiten op het vlak van de reparatie, het hergebruik en de voorbereiding voor hergebruik van apparatuur ontwikkelen om aan de vraag ter zake van de professionele activiteiten tegemoet te komen	78
STRATEGISCHE DOELSTELLING 7: DE ACTIE VAN DE OPENBARE EN PRIVATE AFVALPROFESSIONALS PLANNEN EN BEGELEIDEN OM AAN DE BEHOEFTE VAN HET GEWEST TEGEMOET TE KOMEN	79
1. Operationele doelstelling 7.1.: Naar een diversificatie van het systeem voor de ophaling van huishoudelijk en daarmee gelijkgesteld afval.....	79
2. Operationele doelstelling 7.2.: Voor een professionele en efficiënte afvalmarkt	80
BIJLAGEN.....	81

INLEIDING

Voorliggend document is het **vijfde 'Afvalplan'** van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het vloeit voort uit de Ordonnantie van 14 juni 2012 betreffende afvalstoffen die zelf een gevolg is van het Europees afvalstoffenbeleid en de beslissingen die er op basis daarvan genomen worden.

Sinds 2015 beweegt er echter heel wat op het vlak van dit beleid in het kader van de toekomstige goedkeuring van het **Pakket 'Circulaire economie'** dat zich toespitst op de kwestie van **het verbruik van de hulpbronnen** waarvan Europa voor haar werking afhankelijk is: die worden wereldwijd almaar schaarser en hebben nog altijd heel wat gevolgen voor ons milieu, doordat hun beheer nog al te zeer te wensen overlaat en de hulpbronnen zelf vaak verspild worden, terwijl ze beter nuttig toegepast zouden kunnen worden.

Zo zien we ons genoodzaakt vast te stellen dat onze wereld, onze samenleving, ... de afvalkwestie niet louter met een technische of zelfs technocratische aanpak kan oplossen, maar voluit voor een aanpassing van het productie- en consumptiemodel moet gaan, die een optimalisering van het gebruik van onze hulpbronnen beoogt. Dat is dan ook de hele opzet van de circulaire economie.

Sinds 1992, toen Brussel nog helemaal geen afvalbeleid kende, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geleidelijk aan een echte strategie ter zake uitgebouwd:

- 1992 – 1997 Het eerste Plan introduceerde de eerste selectieve ophalingen;
- 1998 – 2002 Het tweede Plan maakte van afvalpreventie een absolute prioriteit;
- 2003 – 2008 Het derde Plan plaatste de thema's van de dematerialisering van de afvalstoffen en de praktijk van het hergebruik op de voorgrond;
- 2010 – 2017 En het vierde Afvalplan verduidelijkte en institutionaliseerde de hiërarchie van een afvalbeheer op 5 niveaus: preventie, gevolgd door voorbereiding voor hergebruik, daarna recycling, vervolgens nuttige toepassing en in laatste instantie eliminatie.

Nu is het moment aangebroken om in het licht van het toekomstige **Pakket 'Circulaire Economie'** en de **'afvalloze'** initiatieven die door tal van burgers, verenigingen, lokale besturen en bedrijven gedragen worden, een nieuwe strategie voor het hulpbronnen- en afvalbeheer voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uit te werken en voor een nieuwe wind en nieuwe perspectieven te zorgen in lijn met de Europese strategie, die afgestemd zijn op onze eigenschappen als Stadsgewest.

De voorbereiding van dit Gewestelijk Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan (HABP) vloeit voort uit de opgedane ervaring en de formulering van een nieuwe visie. Tal van gesprekken en bijdragen afkomstig van actoren van verschillende horizonten die bereid gevonden werden om mee te brainstormen, hebben dit voorontwerp van het Plan voorzien van stof tot schrijven, kwestie van niet te verzanden in een denkoefening binnenskamers, maar een mogelijke toekomst te ontwaren, die vandaag al gedeeltelijk gedeeld wordt.

Het betekent immers ook een grote stap in de uittekening van de milieustrategieën voor Brussel, die erin bestaat deze strategieën voor te bereiden in samenspraak met en niet alleen voor de burger.

Het houdt bovendien veeleer een confrontatie van standpunten en verwachtingen en de inzet van een heuse samenwerking in, dan dat verschillende actoren elk hun eigen standpunt naar voren schuiven. En tot slot is het ook een stuk responsabiliseren en de betrokken partijen de middelen aanreiken om op hun niveau te kunnen handelen.

De circulaire economie

Het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE – maart 2016) geeft een definitie van de circulaire economie voor het Brussels Gewest:

De circulaire economie kan men definiëren als een economisch uitwisselings- en productiesysteem dat, in alle stadia van de levenscyclus van de producten (goederen en diensten), ernaar streeft om de hulpbronnen efficiënter te gebruiken, om de impact op het milieu te verminderen en daarbij ook het individueel welzijn verder te ontwikkelen. Deze economie staat recht tegenover de lineaire economie die gekenmerkt wordt door de fasen "ontginnen-fabriceren-consumeren-wegwerpen".

De circulaire economie streeft er ook naar om de verspilling van de hulpbronnen bij de bron drastisch te doen dalen door de milieu-impact te verminderen en het welzijn verder te verhogen. In de mate van het mogelijke ontwikkelt de circulaire economie zich op lokale schaal door moeilijk delokaliseerbare waardekettingen te creëren.

Het Gewest kiest ervoor om in te werken op de drie hoofdpijlers van de circulaire economie: het aanbod inzake afvalstoffen-hulpbronnen, de vraag en het beheer van de behoeften alsook een transversale component van governance en gebiedsgebonden benadering.

De hiërarchie in de behandeling van de afvalstoffen – de ladder van Lansink

Omwille van de beperkingen die eigen zijn aan de hulpbronnen-afvalstoffen (beschikbaarheid, beheer en kostprijs), is het van essentieel belang dat hun gebruik geoptimaliseerd wordt. Binnen een circulaire economie betekent dit dat de waarde van de stof zo lang mogelijk behouden dient te blijven. Om die reden lanceerde Ad Lansink in 1979 in Nederland het principe van de afvalbeheerladder van Lansink. In 2008 werd deze ladder opgenomen in de Afvalstoffenrichtlijn als leidend beginsel van het recht op preventie en afvalbeheer en via die weg omgezet in de Brusselse afvalordonnantie van 2012. Dat maakt dat alle overheden en alle privéactoren in Europa zich erdoor moeten laten leiden, als ze verantwoordelijk zijn voor de productie en de eventuele tenlasteneming van afvalstoffen.

In zijn klassieke versie geeft de ladder van Lansink de beheerswijzen aan, die de voorkeur dienen te genieten bij de omgang met hulpbronnen-afvalstoffen alsook hun onderlinge verhouding: eerst **preventie** daarna **hergebruik** gevolgd door **recyclage** vervolgens **energetische valorisatie** en in allerlaatste instantie **verbranding zonder valorisatie** of **storting**. De eerste maatregelen op het vlak van afvalbeleid bestonden uit het verzekeren van de inzameling en de eliminatie van afval door middel van verbranding of storting. Daarna volgde de evolutie naar een logica van energetische of materiële valorisatie om pure verspilling te voorkomen via met name verbranding met energierugwinning en recyclage. Vandaag bestaat de uitdaging erin om nog hoger op de ladder van Lansink te klimmen door sterker in te zetten op preventie (ecodesign van producten, de strijd tegen voedselverspilling, hergebruik van apparaten, enz.), hergebruik (herstelling) en nuttige toepassing (compostering, industriële synergie).

Terwijl hergebruik betrekking heeft op een **identiek** gebruik van producten en productafval, ontwikkelde het BHG in dit opzicht het concept van '**herkwalificatie**' om alle activiteiten aan te duiden, die verband houden met een **verschillend** gebruik van producten en productafval zonder structurele wijziging van het materiaal. **Demontage, transformatie** en **upcycling** zijn voorbeelden van wat een dergelijke herkwalificatie kan inhouden.

Hoewel de onderliggende activiteiten identiek kunnen zijn, wordt verder ook een onderscheid gemaakt tussen **voorbereiding voor hergebruik** en **voorbereiding voor herkwalificatie**, wanneer de producten op het moment van tussenkomst het wettelijk statuut van afval gekregen hebben.

Bij wijze van voorbeeld voor de toepassing van de ladder van Lansink kan men in eerste instantie vermijden dat een houten tafel afval wordt via pure preventie door geen tafel te kopen of, als de initiële aankoop niet te vermijden viel, door het eerste leven ervan te verlengen (afvalpreventie door ecodesign, hergebruik, reparatie of herkwalificatie: bijvoorbeeld door van de tafelelementen stoelen te maken). Het is pas wanneer men er zich van ontdoet dat de tafel afval wordt. Daarna kan men de tafel herintegreren in de gebruikscyclus door er een tweede leven aan te geven via een hernieuwd gebruik als tafel met behulp van de voorbereiding voor hergebruik of door voor een ander gebruik ervan te opteren zonder aan de de structuur van het materiaal te raken via de voorbereiding voor herkwalificatie. Mocht dat niet langer mogelijk blijken, dan kan men voor een nuttige toepassing ervan kiezen door het hout van de tafel te recycleren (fysieke of chemische wijziging, bijvoorbeeld door er spaanplaten van te maken). En tot slot kan het hout ook energetisch gevaloriseerd worden in bijvoorbeeld een verwarmingsketel. Op die manier zal men vermeden hebben dat het simpelweg gestort of verbrand wordt en er zo sprake zou zijn van een zuiver verlies van materiaal en energie.

De ladder van Lansink schuift dus een beheerhiërarchie naar voren, maar moet wel altijd geïnterpreteerd worden in functie van het doel van een verkleining van de impact op het milieu en de specifieke technisch-economische beperkingen. Zo zijn er bijvoorbeeld bepaalde gevaarlijke afvalstoffen die absoluut gestort dienen te worden.

PLEIDOOI VOOR EEN AMBITIEUS BELEID VOOR DE HULPBRONNEN EN AFVALSTOFFEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

1. De Wereld, Europa en de Hulpbronnen

Wat de hulpbronnen van de planeet betreft, kunnen we zonder meer stellen dat de mensheid op krediet leeft.

We zijn immers op een punt in de evolutie van het leven op Aarde aanbeland, waar de mens door de voortdurende bevolkingstoename en de gevolgen van zijn manier van produceren en consumeren, **de grenzen heeft bereikt van wat de planeet aankan**: uitputting van de natuurlijke hulpbronnen, verspilling, aantasting en een steeds groter wordende verontreiniging van alle systemen van onze planeet (lucht, water, aarde, ecosystemen).

Zo stelt het 'International Panel for Sustainable Resource Management' (IPSRM) (internationaal panel voor een duurzaam beheer van de hulpbronnen) dat onder het VN-milieubureau ('UN Environment', het vroegere milieuprogramma van de VN, UNEP¹) ressorteert, in een rapport dat in 2016² verscheen dat de toegenomen consumptie tot een verdrievoudiging heeft geleid van de hoeveelheid grondstoffen die er in de loop van de laatste veertig jaar aan de Aarde onttrokken werd. Verder wijst het rapport er ook op dat deze spectaculaire stijging niet alleen bijdraagt tot een versterking van de klimaatveranderingen, een toename van de verontreiniging en een vermindering van de biodiversiteit, maar ook het risico op een uitputting van de natuurlijke rijkdommen vergroot, met onrustwekkende tekorten aan essentiële stoffen, alle nefaste effecten van dien voor de habitats, de voedselproductie, de toegang tot water, ... en een vergroting van de kans op lokale conflicten tot gevolg.

De internationale gemeenschap is zich ten volle bewust van deze uitdagingen en tracht er een antwoord op te formuleren via internationale organisaties zoals UN Environment, de Council on Resource Productivity van de OESO³ of het IPCC⁴ en de internationale akkoorden die hieruit voortvloeien, zoals het Akkoord van Parijs van 2016 over de klimaatveranderingen.

Europa handelt

De Europese Unie (EU) voert al jaren een ambitieuze milieupolitiek in overleg met haar lidstaten.

Centraal hierbij staat het intussen al meer dan 3 decennia oude Afvalstoffenbeleid dat vandaag samenvalt met het recentere **Hulpbronnenbeleid** dat erop gericht is om Europa minder afhankelijk, bedachtzamer en duurzamer te maken met betrekking tot het gebruik van hulpbronnen.

De geschiedenis van het milieubeleid van de EU start trouwens met het afvalstoffenbeleid en de goedkeuring in 1975 van de kaderrichtlijn afvalstoffen⁵, geleidelijk aan gevolgd door richtlijnen in verband met 'gevaarlijke afvalstoffen'⁶ en de 'overbrenging van afvalstoffen'⁷ alsook het 'Verdrag van Bazel'⁸. Deze wetgevingen, die goedgekeurd werden volgens het voorzorgsprincipe en na verschillende schandalen die verband hielden met het beheer van afvalstoffen, zullen vervolgens geleidelijk aan verder verrijkt worden overeenkomstig de evolutie van de algemene milieubenadering van de EU⁹. Zo zullen de richtlijnen inzake 'storting'¹⁰ en 'verbranding'¹¹ van de jaren 1999 en 2000 tot doel hebben om de gevolgen voor het milieu van de afvalverwerkingsinstallaties te beperken door de invoering van maximumnormen.

¹ UNEP: 'United Nations Environment Programma', het milieuprogramma van de Verenigde Naties

² UNEP (2016) Global Material Flows and Resource Productivity. An Assessment Study of the UNEP International Resource Panel

³ OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, 'Organisation for Economic Co-Operation and Development' (OECD)

⁴ IPCC: Intergouvernementeel Panel over Klimaatverandering, 'Intergovernmental Panel on Climate Change'

⁵ Richtlijn 75/442/EEG van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen

⁶ Richtlijn 78/319/EEG van de Raad van 20 maart 1978 betreffende toxische en gevaarlijke afvalstoffen

⁷ Richtlijn 84/631/EEG van de Raad van 6 december 1984 betreffende toezicht en controle in de Gemeenschap op de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen

⁸ Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan (1989) waarin de regels worden vastgelegd voor de controle, op internationaal niveau, van de grensoverschrijdende bewegingen en de verwijdering van gevaarlijke afvalstoffen.

⁹ Hierbij zal men geleidelijk aan overgaan van een initiële logica van strikte naleving van de normen naar een globale en geïntegreerde milieubeheerstrategie.

¹⁰ Richtlijn 1999/31/EG van de Raad van 26 april 1999 betreffende het storten van afvalstoffen

Daarna zal het afvalstoffenbeleid zich sterker gaan richten op het stimuleren van recyclage en hergebruik als alternatief voor verbranding en storting. Sommige afvalstromen zullen in die optiek direct omkaderd worden door specifieke richtlijnen (wat met name het geval is voor verpakkingsafval, batterijen en accu's, afgedankte voertuigen en elektrisch en elektronisch afval) die stapsgewijs recyclagedoelstellingen voor elk van deze stromen zullen introduceren. En ook het idee van de producentenverantwoordelijkheid verschijnt ten tonele. Daarmee wordt een nieuwe verschuiving in het paradigma van de wetgeving op het vlak van afvalstoffen ingeleid, waarbij de vastgelegde doelstellingen en de verplichtingen die aan de producenten toekomen, de ontwikkeling zullen stimuleren van een economisch rendabele recyclagemarkt.

En tot slot, na meerdere wezenlijke of consequente herzieningen (2006) zal in 2008 ook de nieuwe kaderrichtlijn afvalstoffen goedgekeurd worden. Deze kaderrichtlijn legt met name de recyclagedoelstellingen voor het gemeentelijk afval en het bouwafval vast, introduceert de beheershiërarchie met vijf niveaus, legt de realisatie van preventieplannen op en lanceert het idee dat een stof de status van afval ook opnieuw kan verliezen door te bepalen in welk stadium afval voldoende gevaloriseerd werd – door middel van recyclage of een andere behandeling – om niet langer als afval maar wel als hulpbron beschouwd te worden.

Dit beleid kreeg recentelijk vastere vorm in het Voorstel van de Europese Commissie genaamd het **Pakket 'Circulaire Economie'**¹² dat een *“nieuwe reeks ambitieuze maatregelen rond de circulaire economie inluit om de overgang van Europa naar een circulaire economie te vergemakkelijken, die haar concurrentievermogen op wereldvlak zal versterken, een duurzame economische groei zal bevorderen en voor nieuwe banen zal zorgen”*.

Dit pakket bestaat uit een operationeel gedeelte, het **Actieplan voor de circulaire economie**¹³, en een wetgevend gedeelte dat ook het **'afvalpakket'** genoemd wordt en voorstellen voor een herziening van de 6 richtlijnen betreffende afvalstoffen bevat.¹⁴ Concreet hebben we het dan over Richtlijn 2000/53/EG betreffende autowrakken, Richtlijn 2006/66/EG inzake afgedankte batterijen en accu's, Richtlijn 2012/19/EU betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur, Richtlijn 1999/31/EG betreffende het storten van afvalstoffen, Richtlijn 2008/98/EG betreffende afvalstoffen en Richtlijn 94/62/EG betreffende verpakking en verpakkingsafval.

De Europese Raad maakte op 20 juni 2016 zijn conclusies over het Actieplan over en sindsdien is het plan van kracht.¹⁵ Het wetgevende 'afvalpakket' maakt van zijn kant het voorwerp uit van een rapport van het Europees Parlement (zie hierna).

Voormelde maatregelen zijn bedoeld om bedrijven en Europese consumenten te helpen de overgang te maken naar een sterkere en meer circulaire economie, waarin de hulpbronnen op een duurzamere manier gebruikt worden. De voorgestelde maatregelen moeten helpen om 'de lus' van de levenscyclus van de producten 'te sluiten' door een intensievere benutting van recyclage en hergebruik en door voordelen te creëren voor zowel milieu als economie. Ze moeten het mogelijk maken om alle grondstoffen, producten en afvalstoffen maximaal te exploiteren met het oog op hun optimale gebruik en energiebesparingen en een vermindering van de broeikasgasemissies te bevorderen. De voorstellen hebben betrekking op de hele levenscyclus: van de productie en het verbruik tot het beheer van de afvalstoffen en de markt van de secundaire grondstoffen.

Deze reeks maatregelen, die het voorwerp heeft uitgemaakt van een multidisciplinaire samenwerking binnen de Commissie, moet bijdragen tot de grote beleidsprioriteiten door in te werken op milieu en klimaatverandering en door tegelijkertijd voor nieuwe werkgelegenheid, economische groei, investeringen en sociale gelijkheid te zorgen. Doel is om de levenscyclus van de producten in haar geheel aan te passen en zich niet te beperken tot louter de laatste stap in de cyclus. De te implementeren aansporingsmaatregelen zouden steeds meer nieuwe productie- en consumptiemodi moeten doen ontstaan.

¹¹ Richtlijn 2000/76/EG van het Europees Parlement en de Raad van 4 december 2000 betreffende de verbranding van afval, die Richtlijn 94/67/EG van de Raad van 16 december 1994 betreffende de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen opheft

¹² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6203_fr.htm

¹³ http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8a8ef5e8-99a0-11e5-b3b7-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF

¹⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_fr.htm

¹⁵ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/implementation_report.pdf

Volgens de Commissie zullen door de circulaire economie tal van banen in Europa gecreëerd kunnen worden, terwijl kostbare en almaar zeldzamer wordende hulpbronnen gevrijwaard kunnen worden, de impact van hun gebruik verkleind kan worden en de geproduceerde afvalstoffen opnieuw waarde kunnen krijgen. Daarnaast zijn er ook sectorale maatregelen voorzien, evenals kwaliteitsnormen die voor secundaire grondstoffen zullen gelden.

De geplande sleutelacties luiden meer bepaald als volgt:

- verzekeren van een aanzienlijke Europese financiering ter ondersteuning van de overgang;
- verminderen van de voedselverspilling met 30% tegen 2030;
- vastleggen van kwaliteitsnormen voor de secundaire grondstoffen om het vertrouwen van de operatoren binnen de eengemaakte markt te versterken;
- moderniseren van het eco-ontwerp van de producten om ze niet alleen energetisch efficiënter te maken maar ook om de duurzaamheid, de herstelbaarheid en de recycleerbaarheid van diezelfde producten te bevorderen;
- mogelijk maken van de erkenning binnen de eengemaakte markt van de organische meststoffen die op basis van afvalstoffen vervaardigd werden en versterken van de rol die er voor biologische voedingsstoffen is weggelegd;
- ontwikkelen van een strategie rond kunststoffen in de circulaire economie, waarbij kwesties worden aangesneden als recycleerbaarheid, biologische afbreekbaarheid, de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen in bepaalde kunststoffen en het zeeafval, waarvan de drastische vermindering het voorwerp uitmaakt van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN;¹⁶
- uitwerken van een reeks acties op het vlak van het hergebruik van water;
- herzien van de wetgeving rond afvalstoffen om duidelijke afvalverminderingdoelstellingen vast te leggen en een ambitieus, geloofwaardig en langetermijntraject uit te stippelen voor het beheer van afvalstoffen en recyclage;
 - opleggen van een recyclagepercentage van 65% voor gemeentelijk afval tegen 2030;
 - recycleren van 75% van het verpakkingsafval tegen 2030;
 - beperken van het storten tot maximum 10% van het gemeentelijke afval tegen 2030;
 - verbieden van het storten van gescheiden ingezamelde afvalstoffen;
 - treffen van concrete maatregelen voor het bevorderen van het hergebruik en het stimuleren van de industriële symbiose, d.w.z. de transformatie van de bijproducten van een sector in grondstoffen voor een andere sector;
 - nemen van economische maatregelen bedoeld om de producenten ertoe aan te sporen ecologischere producten op de markt te brengen en de valorisatie- en recyclagesystemen (met name voor verpakkingen, batterijen, elektrisch en elektronische apparatuur of voertuigen) te stimuleren.

De Europese parlementsleden die op 14 maart 2017 bijeenkwamen voor een plenaire vergadering in Straatsburg, keurden met ruime meerderheid het standpunt goed dat het Europees Parlement verdedigt in de onderhandelingen met de Raad en de Commissie over het afvalstoffenpakket dat in december 2015 door de Europese Commissie werd voorgesteld. De parlementsleden volgden daarbij het advies van de ENVI-commissie dat in januari jongstleden werd goedgekeurd en uitten zich op die manier als voorstander van nog ambitieuzere doelstellingen dan die welke door de Commissie in haar initiële voorstel naar voren geschoven werden.

Zo pleitten de parlementsleden ervoor dat het aandeel gerecycleerde afvalstoffen tegen 2030 70% zou moeten bedragen tegenover 44% nu, terwijl het storten - dat aanzienlijke gevolgen heeft voor het milieu - beperkt zou moeten worden tot 5%. Verder vroegen ze om de voedselverspilling tegen 2030 met 50% te verminderen.

¹⁶ Op 1 januari 2016 zijn de 17 doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling – goedgekeurd door de wereldleiders in september 2015 tijdens een Top van de Verenigde Naties – van kracht geworden.

Naar aanleiding hiervan werd er door Simona Bonafè, Europees parlementslid en rapporteur van de Commissie over het 'Pakket Circulaire economie', een aantal elementen in herinnering gebracht:

"Vandaag heeft het Parlement met een zeer grote meerderheid laten zien dat het gelooft in de transitie naar een circulaire economie. We hebben besloten om de ambitieuze streefcijfers voor recycling and stortafval terug te zetten op de percentages die die Europese Commissie oorspronkelijk had voorgesteld in 2014.

De vraag naar nieuwe grondstoffen in de wereldeconomie zou kunnen oplopen met 50% in de komende vijftien jaar. Om deze trend te keren, moeten we een circulair ontwikkelingsmodel instellen dat materialen en hun waarde in omloop houdt, de enige manier om duurzaamheid te kunnen verenigen met economische groei.

Hergebruik, recycling en herstel worden de sleutelwoorden waaromheen een nieuw paradigma moet worden gebouwd om duurzaamheid, innovatie en concurrentievermogen te stimuleren, zodat afval niet langer een probleem wordt maar een hulpbron."

Afvalstoffen en verpakkingsafval

Volgens de parlementsleden zou tegen 2030 minstens 70% (in gewicht) van het zogenaamde gemeentelijke afval (dat met name afkomstig is van de gezinnen en bedrijven) gerecycleerd of voor hergebruik voorbereid moeten worden (gecontroleerd, schoongemaakt of gerepareerd), terwijl de Europese Commissie een doelstelling van 65% naar voren geschoven had.

Voor verpakkingsmaterialen zoals papier en karton, plastic, glas, metaal en hout stellen de afgevaardigden een doelstelling van 80% tegen 2030 voorop, met tussentijdse doelstellingen in 2025 voor elk materiaal.

Storten

Het wetgevingsvoorstel beperkt het aandeel gemeentelijk afval dat nog gestort zou worden, tot 10% tegen 2030. De afgevaardigden stellen voor om deze doelstelling te beperken tot 5%, hoewel een verlenging van 5 jaar mogelijk zou zijn voor de lidstaten waar in 2013 meer dan 65% van het gemeentelijke afval gestort werd. Lidstaten als Cyprus, Kroatië, Griekenland, Letland, Malta en Roemenië storten immers nog altijd meer dan drie vierde van hun gemeentelijk afval.

Voedselverspilling

De voedselverspilling wordt op ca. 89 miljoen ton geraamd in de EU, wat neerkomt op 180 kg per inwoner en per jaar. De parlementsleden stellen een verminderingsdoelstelling voor voedselverspilling binnen de EU voorop van 30% tegen 2025 en van 50% tegen 2030 in vergelijking met de situatie in 2014. Daarnaast suggereren ze ook een soortgelijke doelstelling voor zeeafval.

En tot slot keurde de Raad van de Europese Unie op 19 mei de start van de dialoogonderhandelingen over het wetgevend afvalpakket goed. Met de goedkeuring van het pakket circulaire economie is de laatste rechte lijn dus ingezet.

2. Het Belgische nationale en regionale beleid

Bij het Belgische milieubeleid moet er rekening gehouden worden met de institutionele verdeling van de bevoegdheden. Zo zijn het milieu in zekere mate en afval in het bijzonder gewestelijke bevoegdheden, terwijl de normen voor het op de markt brengen van producten onder het federale niveau ressorteren, net als het beheer van kernafval. Om bepaalde hefboomen te kunnen activeren, die nodig zijn voor de implementatie van de gewestelijke beleidsmaatregelen, dient er bijgevolg overleg gepleegd te worden tussen de verschillende beleidsniveaus. Deze specifieke samenwerking is in het bijzonder nodig met betrekking tot de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV), waarvoor het van essentieel belang is om over een gemeenschappelijke gewestelijke aanpak te beschikken ten opzichte van de bepalingen die verband houden met het op de markt brengen van producten. Met dat doel voor ogen werd in 2012 het Interregionaal Platform Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (IPUP) opgericht. Het is bijgevolg belangrijk om hier de initiatieven van de verschillende gefedereerde entiteiten op het vlak van hulpbronnen-afvalstoffen te vermelden.

Op 27 oktober 2016 stelde **de Federale Regering** een **Roadmap voor de circulaire economie**¹⁷ voor. Dit document bundelt 21 maatregelen die vóór het einde van 2019 geïmplementeerd moeten zijn, gaande van de ontwikkeling van innovatieve economische modellen die het ecologisch ontwerpen bevorderen, over een betere productgarantie voor consumenten, tot een ondersteuning van de reparatiesector. Deze roadmap vormt de bijdrage van de Federale Overheid aan de circulaire economie in België, naast de gewestelijke beleidsmaatregelen waaronder het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Daarbij wordt vertrokken vanuit de bevoegdheden die eigen zijn aan het federale niveau: productnormen, voorwaarden om op de markt gebracht te kunnen worden (informatieverstrekking aan de consumenten), internationale samenwerkingen, nationale indicatoren en statistieken, enz. Het is ook in dit kader dat de ministers een handvest sloten met de Federatie van Recycleerders, GO4CIRCLE. Dit handvest vormt de basis voor een partnerschap van 3 jaar met als doel het identificeren van de moeilijkheden en faciliteiten voor hergebruik en recyclage.

Op 16 juni 2016 zette **Wallonië** de eerste stap naar een definitieve goedkeuring van het **nieuwe Waalse Afvalstoffen-Hulpbronnenplan**¹⁸. '**Rien ne se perd et tout se transforme**' (niets gaat verloren, alles verandert van gedaante): de rode draad van het plan die naadloos aansluit bij de circulaire economie, is de productie van afval als vermijdbaar te zien en van afval een hulpbron te maken. Het plan reikt bijgevolg nieuwe oriëntaties op het vlak van preventie en afvalbeheer aan en komt met een nieuwe visie op het beheer van de diverse stromen om een Waalse economie van recyclage en opwaardering van afvalstoffen aan te moedigen. Het beoogt de herintroductie van nieuwe hulpbronnen in de verschillende productiecircuits en omvat een nieuw gedeelte rond openbare netheid.

Dit nieuwe plan zal het voorgaande vervangen, dat in 2010 afliep, en zal het mogelijk maken om de nieuwe Europese verplichtingen met betrekking tot de circulaire economie en de verhoging van de recyclagepercentages te integreren. Want hoewel de laatste jaren verbranding en recyclage geleidelijk aan de plaats innamen van storten, wil men er nu vooral naar streven om het recyclageaandeel ten opzichte van het verbrandingsaandeel te vergroten.

Het plan zelf is onderverdeeld in 5 'cahiers' die respectievelijk gewijd zijn aan het kader en de structurerende acties, aan de preventie van huishoudelijk en industrieel afval, aan het beheer van huishoudelijk afval, aan het beheer van industrieel afval en aan het beheer van de openbare netheid.

Het legt de nadruk op sorteren als een verplichting die zowel aan de gezinnen als aan de bedrijven opgelegd zal worden. Zo heeft Wallonië zich als streefdoel vooropgesteld om voor de twee miljoen ton huishoudelijk afval die er jaarlijks geproduceerd wordt, het door Europa vastgelegde recyclagepercentage te halen. Alle Waalse burgers zullen bijgevolg de organische fractie van hun huishoudelijk afval moeten scheiden, P+MD¹⁹ moeten sorteren en vanaf 1 januari 2019 ook plastic folie en hard plastic uit hun restafval moeten halen.

Wat het industriële afval betreft, dat in Wallonië goed is voor 13 miljoen ton per jaar, voorziet het plan om het sorteren binnen de onderneming aan te zwengelen in functie van de respectieve activiteitssector.

Voort het overige zijn er ook een reeks acties voorzien om de strijd aan te binden met zwerfvuil en een verbetering van de openbare netheid te bewerkstelligen.

De inwerkingtreding van het door de regering nog te finaliseren plan dat nog voorgelegd moet worden aan de respectieve actoren en dat nog goedgekeurd dient te worden door het parlement, is voorzien voor 2017.

¹⁷ <http://www.marghem.be/wp-content/uploads/ECON-CIRC-FR-LIGHT-2.pdf>

¹⁸ <http://gouvernement.wallonie.be/communiqu-s-de-presse-relatifs-au-gouvernement-wallon-du-jeudi-16-juin-2016>

¹⁹ Met 'P+' wordt verwezen naar het voornemen om de inzameling van plastic afval uit te breiden naar andere soorten plastic afval en zich niet te beperken tot louter de plastic flessen: concreet hebben we het dan bijvoorbeeld over plastic folie, hard plastic en andere plastic omhulsels die op dit moment nog bij het restafval belanden.

Op **16 september 2016** keurde de **Vlaamse Regering** het **uitvoeringsplan voor huishoudelijk afval en gelijkaardig bedrijfsafval**²⁰ goed. Dit uitvoeringsplan vervangt twee vorige uitvoeringsplannen, namelijk het plan '*Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen*' en het plan '*Gescheiden inzameling bedrijfsafval van kleine ondernemingen*'.

Het nieuwe plan kreeg vorm in nauwe samenwerking met de VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten), Interafval, Go4Circle en andere actoren in de afval- en materialensector. Daarnaast werd bij de opmaak ervan ook rekening gehouden met Europese richtlijnen en wetenschappelijk onderzoek in dit domein. Het plan vertaalt het Vlaamse afval- en materialenbeleid van de komende jaren naar concrete acties op het terrein, zowel naar gezinnen als naar bedrijven toe, en legt de focus op het lokale niveau.

Het plan zelf legt meerdere prioriteiten vast:

Meer preventie: Terwijl Vlaanderen in 2012, 2013 en 2014 gemiddeld ongeveer 522 kg huishoudelijk afval per inwoner produceerde, zal deze hoeveelheid in 2022 nog maximum 502 kg mogen bedragen.

Meer hergebruik: Het vorige plan voorzag een minimaal hergebruik per inwoner van 5 kg. Deze doelstelling werd intussen bereikt. Tegen 2022 zullen de erkende hergebruikcentra erop moeten toezien dat elke bewoner 7 kg goederen hergebruikt.

Minder zwerfvuil: Tegen 2022 moet de hoeveelheid zwerfvuil met 20% in gewicht verminderd zijn ten opzichte van 2013.

Minder sluikstorten: OVAM zal een actieplan voorstellen om sluikstorten resoluut tegen te gaan.

Minder vergelijkbaar bedrijfsafval: Hier luidt het streefdoel om tegen 2022 15% minder industrieel restafval te hebben dan in 2013, rekening houdend met de tewerkstellingsgraad.

Verbranden en storten zoveel mogelijk afbouwen: Bij een constant blijvende hoeveelheid afval zal de verbrandingscapaciteit alleen lokaal verhoogd mogen worden, als deze elders op het grondgebied verminderd wordt.

Minder verbranden in Vlaanderen

Verbranden of storten zijn de laatste opties waarover men beschikt bij het verwerken van afval. Bij deze manieren van verwerken gaan echter de nuttig toepasbare hulpbronnen verloren. Vlaanderen is daarom voorstander van het principe van zelfvoorziening: het afval dat op zijn grondgebied gegenereerd wordt, mag ook alleen op zijn grondgebied verbrand of gestort worden. De verbrandingscapaciteit dient bijgevolg aangepast te worden aan de Vlaamse behoefte. Vanuit die optiek zal OVAM de afvalverbrandingsbehoefte en de verbrandingscapaciteit op een transparante manier in kaart brengen. De afvalverwerkingsinstallaties zullen zich daarbij de nodige inspanningen moeten getroosten om voor een grotere doeltreffendheid en energie-efficiëntie te zorgen. In de loop van de komende jaren wil Vlaanderen immers de hoeveelheid restafval nog meer verminderen. Met dat doel voor ogen zal OVAM een tool ontwikkelen om de afbouw van de afvalverwerkingscapaciteit in de loop van de komende jaren te simuleren. Het ingraven van afval zal evenwel als absoluut laatste redmiddel blijven gelden. Om dat ingraven te beperken, legt de Vlaamse Regering een ingravingsbelasting op, alsook specifieke ingravingsverboden en een verbod op het openen van nieuwe ingravingsites voor ongevaarlijk afval. Storten zal intussen duurder blijven dan verbranden en de toekomstige heffingen zullen ook volgens dat principe uitgewerkt worden.

3. Het Brussels beleid op het vlak van afvalpreventie en -beheer

3.1. Algemene eigenschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest²¹

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) vertoont bepaalde eigenschappen die het beleid en de strategie met betrekking tot het beheer van hulpbronnen en afvalstoffen aanzienlijk beïnvloeden.

Zo hebben **een sterk verstedelijkt grondgebied en een hoge bevolkingsdichtheid** een directe impact op de beschikbare terreinen en het netwerk aan infrastructuren. Op een totale oppervlakte van 16.138 ha bestaat 7.602 ha uit bebouwde percelen, is 5.235 ha onbebouwd en is 3.301 niet gekadastréerd.²² Verder zien we dat er binnen het BHG sprake is van een dichtheid van 7.361 inw./km². Sommige gemeenten kennen zelfs een dichtheid die tot het dubbele of het driedubbele van dat cijfer oploopt, zoals Etterbeek (14.981 inw./km²), Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Koekelberg, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node (23.989 inw./km²).

²⁰ <http://www.ovam.be/uitvoeringsplan> en

http://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/UitvoeringsplanHuishoudelijkenGelijkaardigBedrijfsafval_LR_2017_Engelstalig.pdf

²¹ Alle gegevens die in dit hoofdstuk voorgesteld worden, zijn afkomstig van 'Minibru 2017' van het BISA: http://ibsa.brussels/fichiers/publications/minibru/mini-bru_2017_fr

²² idem

En daarbovenop komt dan nog eens **een toestroom van ca. 400.000 dagelijkse bezoekers**, bestaande uit werknemers, toeristen en klanten van de Brusselse handel, haar culturele evenementen, haar gezondheidsdiensten, ... die consumeren en bijgevolg eveneens afval op het grondgebied produceren.²³

Het BHG telde in 2016 ongeveer 1.187.890 inwoners waarvan 34,6% met een buitenlandse nationaliteit, goed voor 181 nationaliteiten, wat van Brussel **een van de meest kosmopolitische steden ter wereld** maakt. De sterkst vertegenwoordigde buitenlandse nationaliteiten zijn Frankrijk, Roemenië, Italië, Spanje, Polen en Portugal op Europees niveau en Marokko en de Republiek Congo wat de landen buiten de EU betreft.²⁴ **Voorts neemt de bevolking ook nog toe** met een totaal aantal inwoners dat tegen 2025 op 1.276.555 geraamd wordt.

92% van alle banen zijn in de tertiaire dienstensector geconcentreerd, met een industriële secundaire sector die slechts 7,6% van de banen vertegenwoordigt en een primaire sector die quasi onbestaande is. Binnen de tertiaire sector gelden het openbaar bestuur, de gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten, de handel, de gezondheidszorg en de sociale actie, de financiële en verzekeringsactiviteiten en de activiteiten op het vlak van administratieve en ondersteunende diensten, de transportsector, de informatie- en communicatiesector, de verblijfssector en de restauratie als grootste sectoren. Tegelijkertijd dient binnen de secundaire sector tevens gewezen op **het belang van de bouwsector**, in het bijzonder in een sterk verstedelijkt gewest. Een ander belangrijk gegeven is dat er **geen significante productie van primaire hulpbronnen** plaatsvindt op het Brussels grondgebied en dat alle grondstoffen bijgevolg geïmporteerd worden.²⁵

Tot slot is het BHG **een grondgebied dat ingesloten ligt** in het Vlaams Gewest, dat zich op enkele kilometers van het Waals Gewest bevindt en **dat zijn economische hinterland niet omvat**. De stromen aan hulpbronnen en afvalstoffen aan zijn grenzen zijn dan ook erg aanzienlijk te noemen.

Zodoende geldt Brussel als een levenscentrum voor bewoners die ergens moeten kunnen verblijven, die zich moeten kunnen voeden, die moeten kunnen werken, zich ontspannen, toegang moeten hebben tot diverse diensten, ... en als een voornamelijk tertiair tewerkstellingscentrum en een handelscentrum met een sterk aanwezige horecasector.

3.2. Brussels metabolisme met betrekking tot natuurlijke rijkdommen

Met stedelijk metabolisme wordt bedoeld op een balans van alle processen waarmee een grondgebied natuurlijke hulpbronnen mobiliseert, verbruikt en verwerkt.

In 2015 liet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een dergelijke 'stedelijk metabolisme'-balans opmaken voor zijn grondgebied.²⁶ Deze balans toont ons op een globale manier de inkomende en uitgaande materiaalstromen evenals hun gebruik. Hij leert ons bv. dat er jaarlijks 9 miljoen ton materialen geïmporteerd en 7 miljoen ton materialen geëxporteerd worden. In die zin vormt de aldus opgemaakte balans een uitstekend vertrekpunt om acties op te zetten die op een dematerialisering van de economie en een verankering van bepaalde activiteiten gericht zijn. En dat met name door het 'sluiten' van materiaalstromen en de ontwikkeling van korte economische circuits en de lokale economie (klassiek, coöperatief en sociaal).

Met uitzondering van de bouwgerelateerde activiteiten neemt de industrie slechts een erg beperkte plaats in binnen de Brusselse economie. Uit de Brusselse metabolismebalans blijkt dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door zijn tertiaire karakter op een voornamelijk lineaire en van de buitenwereld afhankelijke economie qua inkomende stromen (massale bevoorrading aan materialen, goederen, energiebronnen en water) berust. De belangrijkste materiaalstromen afkomstig van het Vlaams en het Waals Gewest zijn de bouwmaterialen, de landbouwproducten en de fabricaten, terwijl de stromen van buitenlandse origine uit landbouw- en energieproducten bestaan.

²³ idem

²⁴ idem

²⁵ idem

²⁶ ECORES, ICEDD, BATir, 2015, 'Métabolisme de la Région de Bruxelles-Capitale : identification des flux, acteurs et activités économiques sur le territoire et pistes de réflexion pour l'optimisation des ressources' (studie uitgevoerd voor Leefmilieu Brussel)

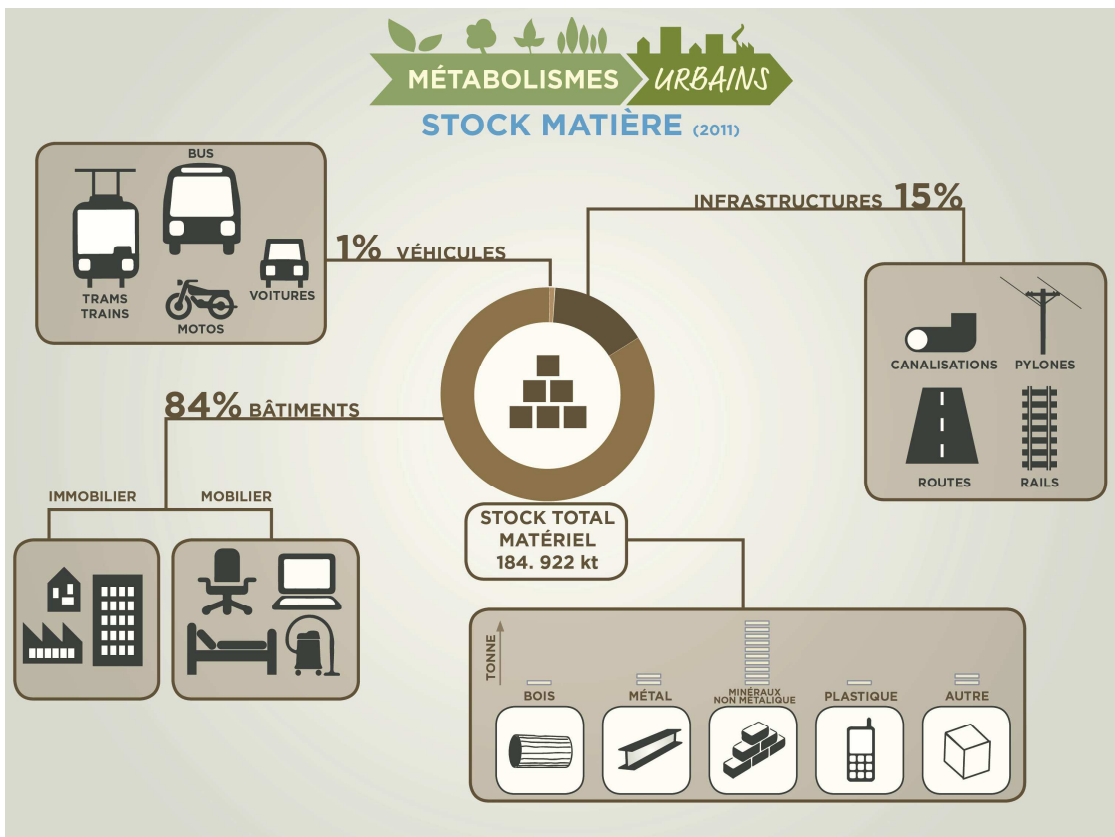
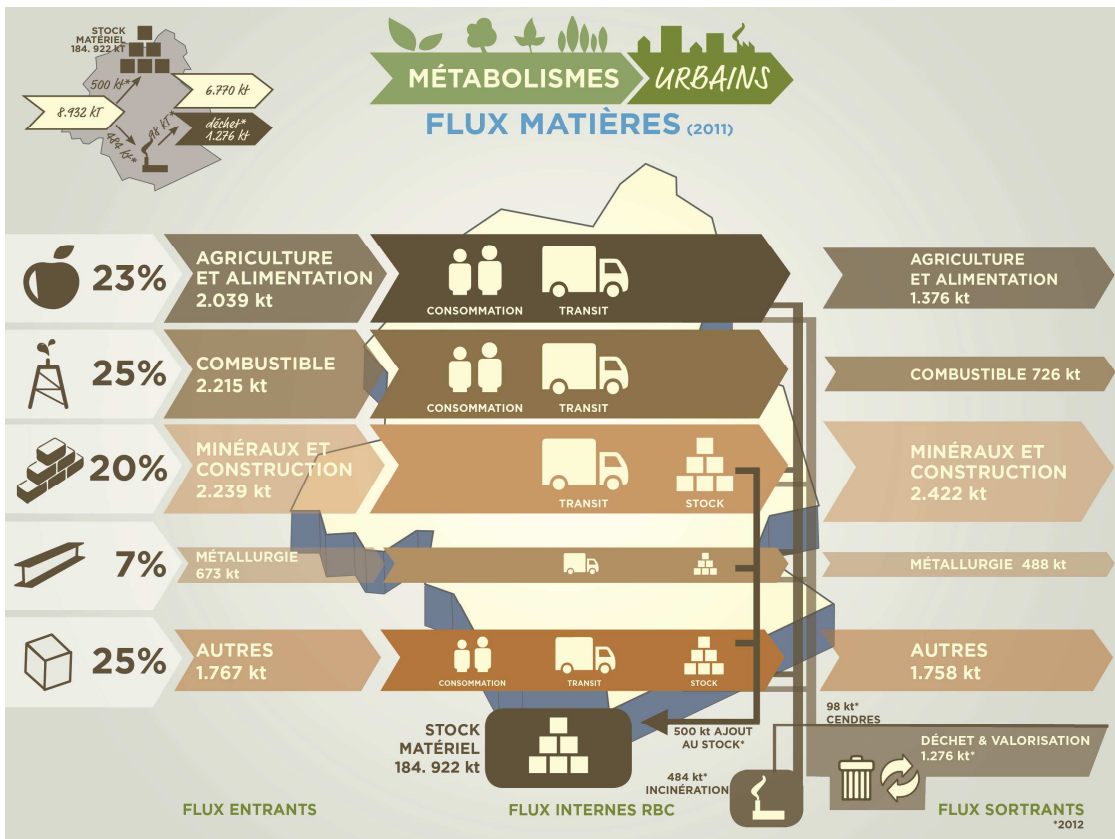
Hoewel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van nature uit sterk afhankelijk zal blijven van de invoer van energie en materialen van buitenaf, zal het verminderen van die afhankelijkheid door het reduceren van de afgenomen hoeveelheden van externe hulpbronnen als gevolg van een soberdere consumptie en een betere circulatie van de interne stromen het mogelijk maken om tegemoet te komen aan de belangrijke uitdagingen van de gevolgen voor milieu en tewerkstelling.

Dankzij de studie van het metabolisme konden er specifieke materialen geïdentificeerd worden, die gevaloriseerd zouden kunnen worden om de nood aan nieuwe inkomende stromen tot een minimum te herleiden.

Daarnaast toonde de studie ook aan dat een hercirculering van de materialen niet zou kunnen volstaan om de totale ecologische voetafdruk van het Gewest te verkleinen: de overgang van de vraag naar een meer verantwoordelijke consumptie geldt dan ook als van essentieel belang, net als de denkoefeningen en acties om in te werken op de behoeften. Qua overgang van de vraag naar goederen en diensten, is de rol van de burgers van het Gewest cruciaal te noemen. De ontwikkeling van een Brusselse circulaire economie loopt langs daden van verantwoordelijke consumptie: minder maar beter/van betere kwaliteit kopen, en indien mogelijk daarbij ook sociale bestanddelen integreren (delen, gezelligheid, ...), stuk voor stuk acties die voorliggend afvalplan wil benadrukken. De rol van de grote consumenten zoals de besturen, de collectieve instellingen (scholen, ziekenhuizen), de horeca en de grote bedrijven is in dit opzicht even vitaal.

Onderstaande schematische voorstellingen tonen ons het Brusselse metabolisme aan materiaalstromen en -voorraden. In het schema van de voorraden kunnen we zien, hoe sterk de bouwmaterialen van de bouwsector en de infrastructuur tegelijk de voornaamste stroom en voorraad aan hulpbronnen binnen het Gewest vormen.

3.3. *Factische balans van de afvalproductie*

In 2014, het laatste jaar waarvoor de beschikbare statistieken²⁷ volledig zijn, werd er 1.670.000 ton afval verzameld op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, wat overeenstemt met 1,4 ton/inwoner/jaar voor alle soorten afval samen.

Uit de synopsis van de geproduceerde hoeveelheden afvalstoffen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2014 (zie hierna) blijkt het volgende, wat we tekenend voor een stad als Brussel kunnen noemen:

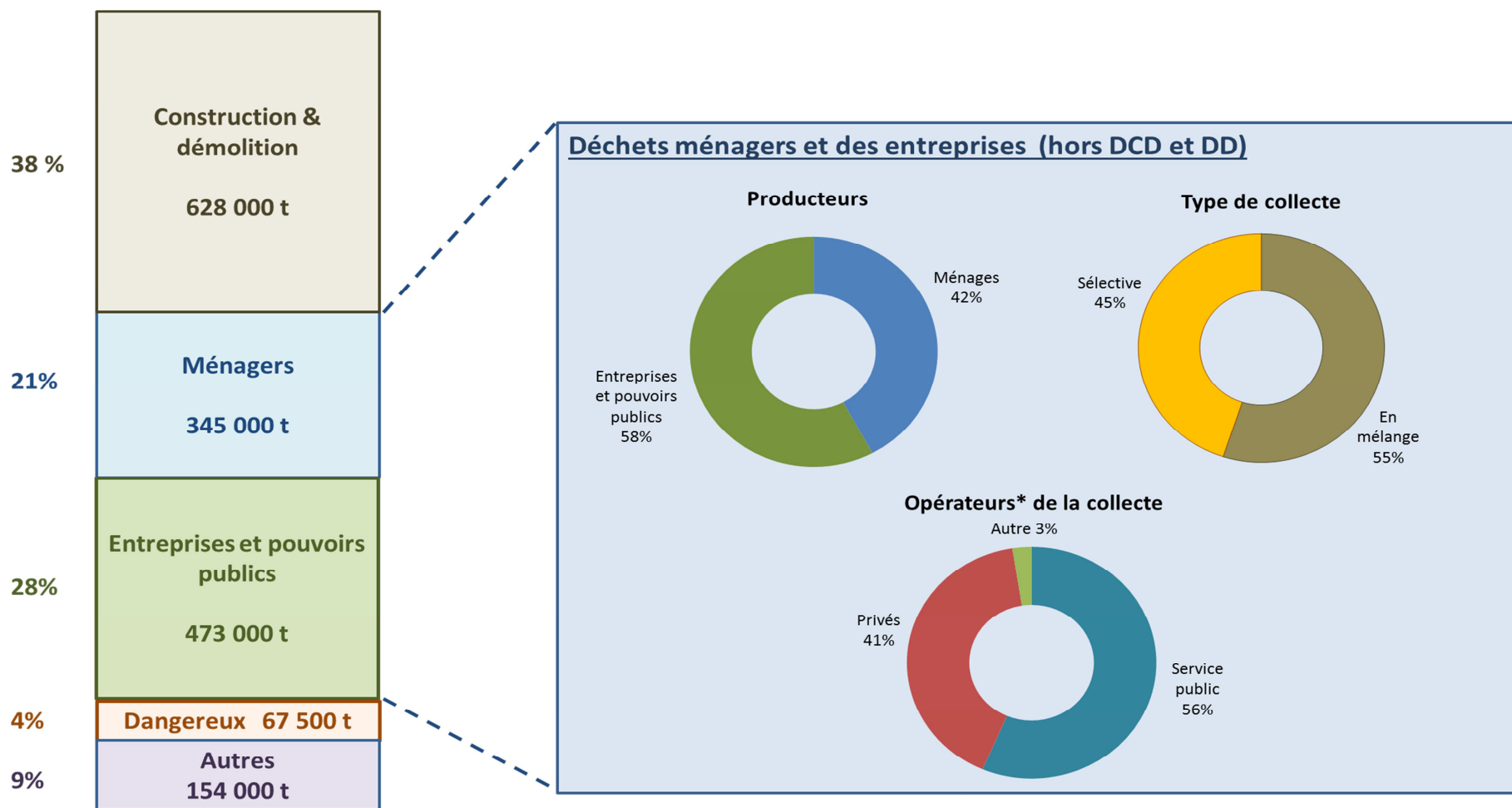
- De bouwsector genereert 628.000 t/jaar waarvan 91% al selectief ingezameld wordt (inerte afvalstoffen, aarde & stenen, beton, asfalt, baksteen, ...). Op dit ogenblik bestaan er erg weinig hergebruiksopties voor deze stromen;
- De professionele activiteiten (bedrijven, niet-commerciële organisaties en overheden) produceren 473.000 t/jaar waarvan 49% selectief wordt ingezameld, voornamelijk papier-karton en metalen ten belope van 74%. Bijna 50% van de producenten vertegenwoordigen een kantooractiviteit, 19% zijn handelszaken, 13% behoort tot de bouwsector (buiten de werven), enz. De rest van het niet-selectief ingezamelde afval wordt verbrand;
- Volgens de cijfers van 2014 produceren de gezinnen (1.187.990 Brusselaars) ongeveer 345.000 t/jaar waarvan 40% selectief ingezameld wordt en de overige 60% niet gesorteerd en voornamelijk verbrand wordt. Van de 40% afvalstoffen die wel selectief ingezameld wordt, zijn de voornaamste stromen: papier-karton, glasverpakkingen, grofvuil, groenafval (van de tuin), PMD-verpakkingen, enz. De 60% huishoudelijk afval die niet gesorteerd en verbrand wordt, bestaat uit 56% organisch afval dat voornamelijk van keukenafval afkomstig is.
- De gevaarlijke afvalstoffen uit bedrijfsactiviteiten zijn goed voor 67.500 t/jaar; concreet hebben we het dan over asbestafval;
- Het 'overige' afval (met name spoelings- en ruimingsslib, reinigingsafval en afval afkomstig van de zuiveringsstations) is goed voor 154.000 t/jaar. Het wordt hoofdzakelijk verbrand.

²⁷ Bronnen:

- BISA, FOD Economie - Statistics Belgium, 'nombre d'habitants et de ménages privés en RBC et Belgique',
- jaarverslagen 2014/2015 van de organisaties: Gewestelijk Agentschap voor Netheid, BEBAT, Interregionale Verpakkingcommissie (IVCIE), FEBELAUTO, FOTINI, PHARMA, RECUPEL, RECYTYRE, VALORFRIT, VALORLUB
- Studies:
 - o 'Analyse des flux, quantités et méthodes de traitement des déchets des industries et des commerces en RBC en 2013 & 2014', Recydata voor Leefmilieu Brussel
 - o 'Métabolisme de la RBC - réalisation d'un bilan métabolique des grands flux de matières, eau et énergie en RBC', EcoRes, BATir en ICEDD voor Leefmilieu Brussel, 2015
 - o 'Analyse du gisement, des flux et des pratiques de prévention et de gestion des déchets de construction et de démolition en RBC', CERA en ROTOR voor Leefmilieu Brussel, 2012
- Gegevens die door de bedrijven met sociaal oogmerk verstrekt werden in het kader van het BBHR van 16/07/2010 betreffende de erkenning en de betoelaging van verenigingen zonder winstoogmerk en van vennootschappen met sociaal oogmerk die bedrijvig zijn in de hergebruik- en recyclingsector
- Informatie bezorgd door de gemeenten in het kader van het BBHR van 13/05/2014 betreffende de betoelaging van de gemeenten voor de aanleg en de exploitatie van containerparken
- Gegevens overgemaakt door de vzw WORMS

Synopsis van de geproduceerde hoeveelheden afvalstoffen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2014 (Leefmilieu Brussel)

*Overheidsdienst Net Brussel in het kader van de inzameling van gemeentelijk afval en de gemeenten (huis-aan-huis ophalingen, containerparken, Proxy Chimik). Privéoperatoren: andere ophalers (privé-ophalers, Net Brussel in het kader van zijn professionele activiteiten, detailhandelaars, bedrijven uit de sociale economie, scholen, ...). Wanneer de informatie niet beschikbaar is, werd er een raming gemaakt van de inzamelkanalen.

3.4. 1989 – 2017: Synthèse en balans van het Brussels afvalbeleid

Op het moment dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest echt operationeel werd in 1989, stelde het afvalbeleid nog niet veel voor:

In 1989

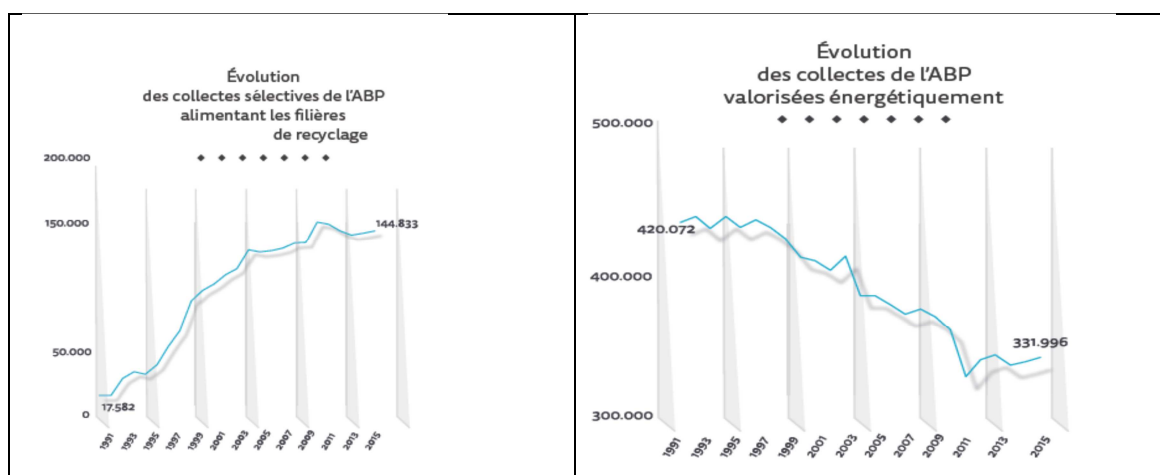
- was er nog geen selectieve inzameling van huishoudelijk afval voorzien;
- de enige infrastructuur voor de verwerking van afval in Brussel was de verbrandingsoven in Neder-Over-Heembeek die 500.000 ton per jaar verbrandde, voornamelijk huishoudelijk afval;
- tal van Brusselse afvalstromen vertrokken naar een stortplaats in Vlaanderen of Wallonië;
- er bestond geen regelgevend kader dat de na te leven regels qua inzameling, sortering en recyclage van afval bepaalde;
- er was geen sprake van enige strategie.

Sinds het eerste Afvalplan van 1992 en onder invloed van het Europese beleid en zijn richtlijnen ter zake, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een sterke politiek uitgewerkt op basis van onderstaande elementen.

De ontwikkeling van het sorteren en recycleren

De ontwikkeling van het sorteren en recycleren van het huishoudelijke afval, het professionele afval en het bouwafval werd geleidelijk aan ingevoerd met in het bijzonder de uitbouw van openbare verwerkingsinfrastructuren in Brussel (een sorteercentrum met een capaciteit van 100.000 ton/jaar (Recyclis), een composteercentrum van 18.000 ton/jaar, 4 gewestelijke containerparken, een gewestelijk platform voor circulaire en sociale economie (Recy_K) van 6.000 m² gespecialiseerd in hergebruik, reparatie en recyclage van afvalstoffen/hulpbronnen²⁸, ...) met ambitieuze doelstellingen. Verder beschikt het Gewest ook over private verwerkingsinfrastructuren, met name een centrum voor hergebruik waar 6.000 ton textiel en 2.000 ton meubilair en diverse andere voorwerpen gesorteerd kunnen worden met het oog op hun hergebruik, een centrum voor de ontmanteling van afgedankte elektrische en elektronische apparaten (AEEA) alsook enkele private sorteercentra die openstaan voor bedrijven en particulieren.

De volgende grafieken²⁹ illustreren de evolutie van de inzamelingen van Net Brussel sinds 1992 (gezinnen en professionele activiteiten).

²⁸ In dit centrum zijn op dit ogenblik CF2M ondergebracht, gespecialiseerd in de behandeling, de ontmanteling en de herverpakking van informaticamateriaal en AEEA, alsook de activiteiten van Micro-Factory en verschillende gespecialiseerde ondernemingen uit de circulaire economie (Usitoo, Wear a Story, ...) die hier tijdelijk terecht kunnen, en een showroom en een centrale ruimte die men nog volop aan het inrichten is.

²⁹ Agentschap Net Brussel, Jaarverslag, 2015

De hoeveelheid restafval die door het Agentschap werd ingezameld, kende zodoende een aanzienlijke vermindering sinds 1991, van 420.072 ton in 1991 naar 331.996 ton in 2015, wat neerkomt op een daling met 90.000 ton, ondanks de sterke demografische groei in het Brussels Gewest. Tegelijkertijd kenden de selectieve inzamelingen een stijging van 800%, van 17.852 ton naar 144.833 ton tussen 1991 en 2015. De globale balans van het selectief en niet-selectief ingezamelde afval wijst op een totale toename van 38.905 ton. En als we ook nog eens rekening houden met de stijging van de bevolking, dan toont de balans ons een relatieve stagnering van 43,85 naar 42,54 kg/inw. ingezameld door de publieke operator. De meest recente stap in deze evolutie, de vrijwillige inzameling van keukenafval, werd in januari 2017 veralgemeend voor het hele Brusselse grondgebied.

Ondanks deze prestaties is het potentieel aan selectieve inzameling nog aanzienlijk te noemen en in de context van de stimulering van een lokale circulaire economie zal het Gewest versterkt moeten worden met infrastructuren voor selectieve en bewarende inzameling.

Een stimulerend preventiebeleid

Er werden al tal van initiatieven ondernomen om, vanop het terrein, door de actoren zelf, praktische en operationele oplossingen te laten ontwikkelen op het vlak van afvalpreventie en de promotie van alternatieven voor het traditionele consumptiemodel en dat zowel langs de kant van de burger als bij de lokale besturen, verenigingen, scholen en bedrijven. Stuk voor stuk zijn het voorbeelden van wat er allemaal kan.

Teneinde de plaatselijke terreininitiatieven te stimuleren en de burgers aan te sporen om tot actie over te gaan, zet Leefmilieu Brussel volop in op twee toonaangevende projectoproepen: 'Vooruit met de wijk' en 'Agenda Iris 21', allebei gericht op specifieke doelgroepen (respectievelijk de burgercollectieven en de lokale besturen) en meerdere thema's waaronder het thema van de hulpbronnen en afvalstoffen. De transversaliteit van de respectieve thema's heeft tot doel om van deze projectoproepen de voornaamste toegangspoort voor experimenten en proefprojecten te maken, die door deze doelgroepen gedragen worden en waarvan de meest geloofwaardige oplossingen op specifieke ondersteuning kunnen rekenen. Met deze rationalisering van hulpmiddelen wordt de doelstelling nagestreefd om aan deze projectoproepen geleidelijk aan de reikwijdte en de zichtbaarheid te geven, die nodig is om de avant-gardistische niches te overstijgen en een kritische massa te bereiken.

Daarnaast heeft het Gewest ook proefervaringen ondersteund die voor een vermindering van de hoeveelheid verpakkingen in het algemeen en in handelszaken en de horeca in het bijzonder ijverden. Deze ervaringen hielden verband met de verkoop in bulk, het gebruik van herbruikbaar verpakkingen in de restauratiesector, het gebruik van veldflessen op scholen en in sportclubs, waterfonteinen, herbruikbare bekertjes op evenementen, enz.

Zo maakte de voedselverspilling integraal deel uit van de Good Food-strategie die voor een duurzaam voedingssysteem in het Brussels Gewest ijvert. Het programma van deze strategie berust op 7 strategische pijlers en de strijd tegen voedselverspilling is er daar een van.

De volgende lijst is bedoeld als een kort en zeker niet-uitputtend overzicht van de initiatieven ter zake:

- De creatie van 260 collectieve moestuinen en de opleiding van 240 compostmeesters;
- 140 ruimten gewijd aan schenken en uitlenen, zoals geveerijen, give-box, collectieve werkruimte van het type fablab, enz.;
- 346 persoonlijk begeleide volwassenen in het kader van een afvalloze uitdaging³⁰;
- Minstens 23 winkels die in bulk verkopen en 7 gemeentelijke markten waar zakken voor eenmalig gebruik verbannen werden, waaronder de markt van de Slachthuizen van Anderlecht;
- 21 werkende Repair Cafés;
- Meer dan 1.000 ondernomen acties in het kader van de Europese Weken van de Afvalvermindering;
- Een gemiddelde van 37.000 leerlingen die sinds 2012 jaarlijks gesensibiliseerd worden rond het thema afvalstoffen;

³⁰ Met 'afvalloos' doelen we hier op acties die erop gericht zijn om naar een soberdere manier van leven te evolueren, om de aanzet te geven tot een denkoefening over onze behoeften of om alternatieven uit te werken voor de aankoop van nieuwe spullen.

- 30% van de gezinnen met een 'antireclamesticker' op de eigen brievenbus gekleefd.

SLACHTHUIZEN: een zakloze markt

De grootste markt van België startte in 2015 met zijn evolutie naar een zakloze markt door geleidelijk aan een verbod op de verdeling van zakken, een verbod op het gebruik ervan voor elektrische huishoudtoestellen, kleding, bloemen en droge voeding te introduceren om uiteindelijk in juni 2016 ook een verbod op het gebruik ervan voor groenten en fruit op te leggen. Dit project werd gedragen door de Slachthuizen en de Gemeente. Teneinde de groentetelers te helpen om dit effect te bewerkstelligen, werden er een hele rits hulpmiddelen uitgewerkt die ook gebruikt kunnen voor elke andere markt die een dergelijk verbod wenst in te stellen.

TOURNEVIE: een gereedschapsbibliotheek

Tournevie is een vereniging die een voor particulieren bestemde uitleendienst voor gereedschap en bouw materieel aanbiedt. Het werkt zoals een bibliotheek: in ruil voor een jaarlijks lidmaatschap mogen ze gebruikmaken van tal van gereedschapsstukken met uitzondering van verbruiksproducten. Het materieel in kwestie is daarbij van professionele kwaliteit, wat maakt dat het lange tijd kan meegaan. De doelstelling die met het initiatief beoogd wordt, is om de aankoop van dit soort materieel door particulieren te voorkomen door hen een milieuvriendelijker alternatief aan te bieden.

De sociale economie ten dienst van reparatie en hergebruik

Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 11 maart 2004 betreffende de erkenning en betoelaging van verenigingen zonder winstoogmerk en verenigingen met een sociaal oogmerk die in de hergebruiksector actief zijn³¹, laat toe om verenigingen met sociaal oogmerk te erkennen, die actief zijn op het vlak van de recuperatie van gebruikte goederen, en om hen toegang te geven tot gewestelijke subsidies in verhouding tot de verzamelde, gerecycleerde en hergebruikte hoeveelheden afval in het BHG. Zo zijn er intussen zes verenigingen erkend, die zich bezighouden met de inzameling en het beheer van **textielafval**, **grofvuil** en **afgedankte elektrische en elektronische apparatuur** (AEEA) of **inktpatronen**, van wie de verliesgevende inzamel-, hergebruik- en recyclageactiviteiten ondersteund worden. In 2015 werd er op die manier 6.810 ton verzameld voor de 3 stromen textiel-grofvuil-AEEA (goed voor 5,8 kg per inwoner), waarvan 3.800 ton na sortering of controle, reparatie, reiniging en herverpakking kon worden hergebruikt, wat neerkomt op meer dan 55% van wat er ingezameld werd of 3,4 kg per inwoner. Deze resultaten situeren zich tussen die van het Waalse en het Vlaamse Gewest in, respectievelijk goed voor 1,9 en 5 kg/inw./jaar. Ter informatie geven we hier ook nog even mee dat er geen andere, gemakkelijk toegankelijke statistieken over het onderwerp bestaan.

Opleiding tot valorisator

Het beroep van valorisator bestaat erin om uit de afvalstroom de herbruikbare goederen te halen, waarvoor er geïdentificeerde reparatie- en commercialiseringscircuits bestaan, en erop toe te zien dat de afvalstoffen ter plaatse optimaal gesorteerd worden met het oog op hun hergebruik en recyclage. Het Gewest heeft het beroep van valorisator erkend en organiseerde in 2017 de eerste kwalificerende opleiding tot 'algemeen valorisator', bestemd voor weinig of niet-gekwalificeerde personen, werkzoekenden, werklozen of personen met een OCMW-uitkering. Deze erkenning versterkt de opkomst van deze nieuwe beroepen en de behoeften aan werkrachten die eruit voortvloeit.

Clos Dupont: geslaagd voorbeeld van herbenutting

Bij dit project werden de bakstenen van de respectieve gevel zorgvuldig gedemonteerd door de arbeiders, schoongemaakt en op de bouwplaats opgeslagen om ze vervolgens opnieuw te gebruiken voor de realisatie van een uitbreiding. Om het tekort aan bakstenen afkomstig van de initiële gevel op te lossen, koos de klant daarnaast ook nog voor twee andere types van bakstenen uit het hergebruikscircuit en bedacht de architect een specifieke detailtekening om de 3 types van baksteen op een harmonieuze manier te

³¹ Dit besluit werd in 2010 opgeheven en vervangen door het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de erkenning en de betoelaging van verenigingen zonder winstoogmerk en van vennootschappen met sociaal oogmerk die bedrijvig zijn in de hergebruik- en recyclingsector. De wijziging in kwestie beoogde een verduidelijking van de stromen en een grotere stimulans voor hergebruik.

Hoewel we deze resultaten bemoedigend kunnen noemen, blijft er nog een aanzienlijk potentieel onaangeboord. Zo heeft de federatie Ressources³² een raming gemaakt van de extra tonnage die nog hergebruikt zou kunnen worden (voor alle stromen samen), als de inzameling geoptimaliseerd zou worden³³ volgens verschillende scenario's. Een eerder voorzichtig scenario, zonder revolutie gaat uit van 6.000 t dat er meer herbenut zou kunnen worden voor alle stromen samen, waarbij er 209 nieuwe banen gecreëerd zouden worden. Een ander, erg ambitieus scenario waarbij uitgegaan wordt van een perfecte wereld, heeft het dan weer over 13.000t dat er meer hergebruikt zou kunnen worden en 442 nieuwe jobs. Als we echter uitgaan van een redelijk gemiddelde, dan komen we niettemin uit bij 345 nieuwe arbeidsplaatsen en 10.000 t aan heraangewende goederen.

Een specifieke ondersteuning van de sector voor het hergebruik van bouwmaterialen

Sinds 2009 ondersteunt het Gewest de sector voor het hergebruik bouw- en sloopafval. Deze steun vertaalt zich concreet in de uitwerking van hulpmiddelen (bv. Opalis³⁴) en in de begeleiding van proefprojecten en opleidingen³⁵. Dit alles geconsolideerd door een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de openbare sector, de privésector en het verenigingsleven. De projectoproep van 2016 liet 8 laureaten toe om hun hergebruiksactiviteiten op een structurele manier te organiseren. In 2017 reageerden al 14 kandidaten op de projectoproep. Deze dynamiek maakt van Brussel een referentie ter zake. Er zijn immers nog maar weinig landen, regio's of steden die deze koers vandaag al varen. Het succes van het beleid dat de laatste jaren gevoerd wordt, toont aan dat het beroep dat er op hergebruik gedaan wordt, als een sociaal gewaardeerde, technisch haalbare en economisch rendabele oplossing gezien moet worden en zodoende ook onvermijdelijk nog meer ingang zal vinden.

Het begeleiden en verenigen in een netwerk van bedrijven om hen te helpen met het beheer en de preventie van hun afval

Wat de steun aan de afvalproducerende bedrijven betreft, kunnen we met name het volgende aanhalen:

- 491 bedrijven die het voordeel genoten van een audit en geïndividualiseerde adviezen met betrekking tot de preventie en het beheer van hun afvalstoffen in het kader van het label 'Ecodynamische onderneming'³⁶;
- 19 innovatieve proefprojecten over de bedrijfsgrenzen heen met een impact op meer dan 200 ondernemingen, een tiental gecreëerde tools en een twintigtal afvaladviseurs opgeleid via het programma Brussels Waste Network³⁷ (BWN).

De UPV: toepassing van het principe van de vervuiler betaalt

De Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV) omvatte 10 afvalstromen in Brussel (papier & karton, verpakkingen, plantaardige oliën, minerale oliën, batterijen en accu's, elektrisch en elektronisch afval, banden, afgedankte voertuigen, geneesmiddelen en fotografisch afval) en maakte de invoering mogelijk van een systeem voor de inzameling en nuttige toepassing van elk van deze stromen.

³² De federatie van de bedrijven uit de sociale economie die actief zijn op het vlak van afvalvermindering

³³ 'Le réemploi et la préparation au réemploi dans le futur Programme Régional d'Économie Circulaire (PREC) en Région de Bruxelles-Capitale', Ressources, 2015

³⁴ Deze website (<http://opalis.be/>) bevat een geïllustreerde en bijgewerkte directory van professionele herverkopers en recuperatiematerialen alsook praktische tools en hiermee verband houdende documenten. De site trekt jaarlijks 38.000 bezoekers aan. Die frequentie bewijst het nut en de relevantie van een dergelijk hulpmiddel.

³⁵ In het kader van de opleidingen en seminars over 'Duurzame gebouwen' van Leefmilieu Brussel werden er meer dan 600 personen opgeleid en werden 25 openbare bouwheren onderwezen in het gebruik van gestandaardiseerde technische bepalingen om de aanwending van recuperatiematerialen verplicht te maken bij overheidsopdrachten.

³⁶ Zie Operationele doelstelling 4.1, maatregel PRO 3 voor meer uitleg over het label.

³⁷ Het BWN is het resultaat van een partnerschap tussen de Minister van Milieu, Brussels Entreprises Commerce and Industry (BECI) en Leefmilieu Brussel. Het wil een netwerk van sectorale afvaladviseurs creëren en de bedrijven van de sector helpen met het beheer van hun afvalstoffen.

De Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV) – Werkwijze

In België wordt de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid geregeld door specifieke wettelijke (Ordonnantie van 27 juni 2012 betreffende afvalstoffen; Brusselse ordonnantie van 22 april 1999 betreffende het voorkomen en het beheer van afval van producten in papier en/of karton en samenwerkingsakkoord van 8 maart 2008 betreffende de preventie en het beheer van verpakkingsafval) en/of reglementaire bepalingen (Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 1 december 2016 betreffend het beheer van afvalstoffen - Brudalex).

De regeling wordt geïmplementeerd door de ondernemingen die de beoogde producten produceren en/of op de markt brengen en waarvoor ze individueel of collectief de financiering, de inzameling en de verwerking van het hieruit voortvloeiende afval regelen. Als de UPV collectief geïmplementeerd wordt, neemt ze de vorm aan van ofwel een milieuovereenkomst, ofwel een erkenning, ofwel wordt er een 'gentlemen's agreement' rond gesloten met het beheersorganisme dat de producenten vertegenwoordigen. Vandaag worden 9 afvalstromen gevolgd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Met name:

- *Verpakkingen* *Fost+ & Va-I-Pac Samenwerkingsovereenkomst + erkenning*
- *Batterijen & Accu's* *Bebat/Recybat* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *AEEA* *Recupel* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *Banden* *Recytyre* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *Afgedankte voertuigen* *Febelauto* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *Minerale oliën* *Valorlub* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *Voedingsoliën* *Valorfrit* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *Geneesmiddelen* *Pharma.be* *Besluit + Milieuovereenkomst*
- *Oud papier* *Comeos* *Ordonnantie*

De meeste van deze stromen worden regelmatig opgevolgd door de 3 Gewesten. Deze follow-up en de overheidscontrole van deze beheersorganismen verlopen als volgt:

- Voorbereiding van en aanwezigheid op follow-upvergaderingen (tot 40 vergaderingen per jaar voor bepaalde stromen);
- Controle, advies of goedkeuring van de acties van de terugnameorganismen (jaarlijks een klein tiental adviezen voor de belangrijkste stromen);
- Verslag uitbrengen aan de Europese instanties.

De respectieve interactiemodaliteiten zijn dus aanzienlijk te noemen. Meer efficiëntie is echter aangewezen en zou er kunnen komen door de doelstellingen en mechanismen van de rapportering vroeger in het proces te verduidelijken en door een externe controle verderop in het proces te voorzien.

De totale hoeveelheid afval die in Brussel selectief wordt ingezameld onder leiding van de producenten, is goed voor ongeveer **163.000 ton/jaar** (berekening op basis van de jaarverslagen van de beheersorganismen).

De inzameling en verwerking via de UPV's van deze Brusselse afvalstromen vertegenwoordigt een **omzet van 26,8 miljoen euro**.

De invoering van een belangrijk reglementair kader³⁸ dat de actie van de verschillende actoren begeleidt met het oog op de ondersteuning van het Brussels beleid ter bescherming van het leefmilieu en met name:

- Sinds 1995 zijn de aannemers uit de bouwsector ertoe gehouden om **hun inert afval te recycleren**³⁹;
- Sinds 2010 wordt er van de **gezinnen verwacht dat ze de volgende fracties aan de bron sorteren**⁴⁰: PMD, papier-karton, groenafval (van de tuin) en verpakkingsglasafval. Bovendien mogen ze bepaalde soorten afval ook niet met het huisvuil meegeven, zoals gevaarlijke afvalstoffen, moeilijk verbrandbare voorwerpen, grofvuil, aan een terugnameverplichting onderworpen afval, enz.;
- Sinds 2012 moeten de ondernemingen het bewijs leveren dat **hun afval correct werd verwerkt**, bv. via een ophalingscontract met een erkende ophaler voor de verwijdering van hun afval⁴¹;
- Sinds 2014 wordt er van de **bedrijven verwacht dat ze de volgende fracties aan de bron sorteren**: PMD, papier-karton, verpakkingsglasafval, plantaardig afval, gevaarlijk afval en aan een terugnameverplichting onderworpen afval. De houder van op bouw- en afbraakwerken geproduceerd afval moet dit afval sorteren of laten sorteren⁴²;
- Op de **verbranding van afval** wordt er sinds 2013 een (geïndexeerde) **belasting** geheven van € 6/ton en ook op niet-selectief ingezameld afval wordt er sinds 2015 door het Agentschap Net Brussel een belasting geheven. Voor deze belasting wordt er een tarief gehanteerd van € 29/ton per ton afval dat er bovenop de jaarlijks vastgelegde drempelwaarden verbrand wordt, zijnde 50% in 2020. De belasting op het niet-selectief ingezamelde afval moest tot nog toe echter niet toegepast worden door de prestaties die het ANB tot op heden leverde;
- Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 1 december 2016 betreffende het beheer van afvalstoffen, ook wel '**Brudalex**⁴³' genoemd, heeft voor een rationalisering van de afvalreglementering gezorgd en ter zake ook een eerste harmonisering voorgesteld. Het reikt een structurerend kader aan om de reglementering te moderniseren en de overgang te maken naar een meer circulaire economie. Verder introduceert het ook een geleidelijk verbod op plastic zakken voor eenmalig gebruik vanaf 1 september 2017.

³⁸ Ordonnantie van 14 juni 2012 betreffende afvalstoffen – laatste rationaliseringsordonnantie met betrekking tot de reglementering

³⁹ Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 16/03/1995 betreffende de verplichte recyclage van bepaald bouw- en sloopafval

⁴⁰ Verordening van 19/12/2008 betreffende de verwijdering van afval door middel van ophalingen

⁴¹ Hierbij dient opgemerkt dat slechts 62% van de bedrijven die met betrekking tot hun sorteerverplichting gecontroleerd werden, in 2015 over een conform contract bleek te beschikken.

⁴² Deze verplichting om te sorteren geldt niet voor kleine werven (die niet aan een toelating in de zin van de vergunningenordonnantie onderworpen zijn).

⁴³ Zie toelichting in onderstaande kader.

Brudalex

Brudalex (Bruxelles/Brussel-Déchets-Afvalstoffen-LEX) biedt het BHG een wettelijk kader aan om over te schakelen op een circulaire economie, door de administratieve rompslomp te verminderen en de selectieve ophaling en het hergebruik van afvalstoffen te stimuleren.

Brudalex zorgt voor een codificatie van de uitvoeringsregels over het afvalstoffenbeheer door 11 bestaande besluiten te vervangen.

De hervorming is op 23 januari 2017 in werking getreden met uitzondering van:

- het verbod op het gebruik van plastic zakken voor eenmalig gebruik dat van kracht wordt vanaf 1 september 2017 voor de kassazakjes en vanaf 1 september 2018 voor de overige plastic zakjes bestemd voor het verpakken van koopwaren;
- de bepalingen in verband met de rapportage van afvalstoffen die op 1 januari 2018 in werking treden.

De regels van Brudalex zijn op vier doelgroepen gericht:

- de afvalbeheeroperator, d.w.z. de bedrijven die afvalbeheer als professionele activiteit hebben (vervoer, inzameling, verwerking, enz.);
- de producent van producten;
- de kleinhandelaar;
- de producent van niet-huishoudelijk afval (bedrijf, overheidsinstelling, vzw, enz.).

De voornaamste wijzigingen luiden als volgt:

- het verbod op het gebruik van plastic zakken voor eenmalig gebruik (dus niet herbruikbaar) dat vanaf 1 september 2017 van kracht wordt voor de kassazakjes en vanaf 1 september 2018 voor de overige plastic zakjes bestemd voor het verpakken van koopwaren. Het verbod geldt voor alle kleinhandelaars, d.w.z. voor alle openbare verkooppunten, ongeacht hun oppervlakte, of het nu al dan niet om een speciaalzaak gaat en of ze nu al dan niet overdekt zijn. Een ministerieel besluit, goedgekeurd in september 2017, zal deze verplichting nog verder preciseren. Specifieke mededelingen begeleidingsmaatregelen voor bedrijven werden reeds georganiseerd en zullen nog georganiseerd worden;
- Hervorming op het vlak van traceerbaarheid, registratie en rapportage over afvalstoffen;
- Hervorming van de regels in verband met de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid;
- Wijziging van de regels voor het beheer van elektrisch en elektronisch afval, afgedankte voertuigen, vervallen geneesmiddelen en voedingsoliën en -vetten;
- Hervorming van de algemene regels in verband met het beheer van afvalstoffen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (vervoer en inzameling van afvalstoffen, inzamel- en verwerkingsinrichting van afvalstoffen op het gewestelijk grondgebied, ...);
- Introductie van de inrichting die de inzameling als nevenactiviteit uitoefent om de selectieve inzamelingen in het Gewest te bevorderen;
- Uitwerking van de regels in verband met het verlies van de status van afvalstof;
- Wijziging van de lijst van ingedeelde inrichtingen.

De recente steun aan de ontwikkeling van een lokale circulaire economie met de implementatie van het Gewestelijk Programma voor de Circulaire Economie (2016)⁴⁴. Dit programma beoogt 3 transversale doelstellingen:

- De milieudoelstellingen tot economische kansen omvormen;
- De economie in Brussel verankeren om waar mogelijk lokaal te produceren, de verplaatsingen te verminderen, het gebruik van het grondgebied te optimaliseren en toegevoegde waarde voor de Brusselaars te creëren;
- Bijdragen aan de jobcreatie.

⁴⁴ Het Gewestelijk Programma voor de Circulaire Economie werd goedgekeurd door de Regering op 10 maart 2016. Het wordt gezamenlijk aangestuurd door de Minister van Leefmilieu, de Minister van Economie en de Staatssecretaris bevoegd voor Openbare Netheid en Wetenschappelijk Onderzoek en geïmplementeerd door Leefmilieu Brussel, het BAOB, Innoviris en het Agentschap Net Brussel.

Het programma telt 111 maatregelen, verdeeld over 4 strategische delen:

- de transversale maatregelen die de publieke hefboomen willen activeren waardoor een globaal gunstig kader geboden kan worden voor de bloei en de ontplooiing van de circulaire economie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- de sectorale maatregelen die de bouwsector, de grond- en afvalstoffen, de logistiek, de handelszaken en de voeding (die deel uitmaakt van de Good Food-strategie) beogen. Sectoren die uitgekozen werden in functie van hun potentieel aan jobcreatie, hun impact op de uitstoot van broeikasgassen en omdat ze tot de grootste uitdagingen voor Brussel behoren;
- de territoriale maatregelen die alle actoren op het Brussels grondgebied, van de wijken tot de hele agglomeratie, willen mobiliseren;
- de governancemaatregelen die het mogelijk maken om de werking van het programma en de uitvoering ervan te verzekeren.

De Projectoproep 'be circular – be Brussels':

- Deze jaarlijkse projectoproep is één van de transversale maatregelen van het GPCE. De oproep wil de innovatie aanzwengelen en tegelijk voor een milieumeerwaarde zorgen.
- Alle kandidaatstellingen, verdeeld over 4 luiken - Voedingssector, Bouwsector, 3R ('Réparer, Réutiliser, Recycler' - herstellen, hergebruiken, recycleren) en Nieuwe Economische Modellen - worden geanalyseerd door een panel van experts, waarna een jury de beste projecten uitkiest.
- In 2016 werden er 41 projecten weerhouden op 104 ingediende dossiers: 1,7 miljoen euro aan toelagen zullen zich nu vertalen in meer dan 30 aanwervingen, investeringen in machines en haalbaarheidsstudies, met een totaalbudget voor de ondersteunde projecten van bijna 8 miljoen euro.

Wat betreft de Brusselse 'prestatie' met betrekking tot de Europese doelstellingen op het vlak van selectieve inzameling, hergebruik en recyclage, dient het volgende opgemerkt:

- De Europese Richtlijn 2008/98/EG betreffende afvalstoffen legt een wettelijk kader vast voor de verwerking van afvalstoffen in Europa vanuit een optiek van aangepast afvalbeheer en technieken voor nuttige toepassing en recyclage. Deze richtlijn, waarvan de doelstellingen van toepassing zijn op de Belgische Staat, werd omgezet in de Brusselse Ordonnantie van 14 juni 2012 betreffende afvalstoffen.
 - De Richtlijn legt een hiërarchie vast voor de manieren waarop afval beheerd wordt, waarbij voorrang gegeven wordt aan preventie, gevolgd door voorbereiding voor hergebruik, recycling, andere vormen van nuttige toepassing en tot slot eliminatie.
 - De Richtlijn stelt een doelstelling voorop van 70% **recyclage** en andere vormen van nuttige toepassing voor het totale gewicht aan **bouw- en sloopafval** tegen 2020 voor elke Lidstaat, een doelstelling waarop het Brussels Gewest zich toelagde en die het intussen **al overschreden** (91%) heeft.
 - De Richtlijn legt een **doelstelling van 50% vast met betrekking tot de voorbereiding voor hergebruik en recyclage** van het totale afvalgewicht waaronder papier, karton, metaal, plastic en glas voor wat het **gemeentelijk afval** betreft tegen 2020. Overeenkomstig de Richtlijn koos de Regering voor de berekeningsmethode die alleen rekening houdt met het huishoudelijk afval (en niet met het hiermee gelijkgestelde afval waarop de term 'gemeentelijk afval' eveneens slaat). In 2014 **haalde Brussel een percentage van 40%**.
- Verder voorziet Richtlijn 2004/12/CE, tot wijziging van **Richtlijn 94/62/EG betreffende verpakking en verpakkingsafval**, maatregelen die bedoeld zijn om de productie van verpakkingsafval te beperken en hergebruik, recyclage en andere vormen van nuttige toepassing van dergelijke afvalstoffen te promoten. Sinds 2008 moet er tussen 55% en 80% van het gewicht aan verpakkingsafval gerecycleerd worden en moet minstens 60% nuttig toegepast of verbrand worden met energetische valorisatie. Daarnaast werden er ook doelstellingen per materiaal vastgelegd voor hout, plastic, metalen, papier-karton en glas. In België legt het Samenwerkingsakkoord van 4 november 2008 betreffende de preventie en het beheer van verpakkingsafval de minimale recyclagepercentages voor België vast, in lijn met het Europese recht.

Deze doelstellingen werden bereikt in 2014:

	Objectifs européens (Directive 2004/12/CE)	Objectifs belges (Accord de Coopération)		Résultats Belgique 2014			
		Emballages industriels	Emballages ménagers	VAL-I-PAC (emballages industriels)	Fost Plus (emballages ménagers)	Responsables d'emballages individuels	Tous emballages calculés selon méthode de la Directive
Valorisation	60%	85%	90%	-	-	-	99,20%
Recyclage	Entre 55% et 80%	80%	80%	86,1%	82,90%	88,7%	81,3%
Recyclage par matière							
Verre	60%	60%	-	100%			100%
Papier-carton	60%	60%	99,7%	98,9%	81%		90,6%
Plastique	22.5%	30%	55,8%	38,8%	91%		41,8%
Métaux	50%	50%	83,2%	100%	86%		98,2%
Cartons à boissons	/	60%	-	90,9%			89,2%
Bois	15%	15%	74,4%	-	88%		72,2%

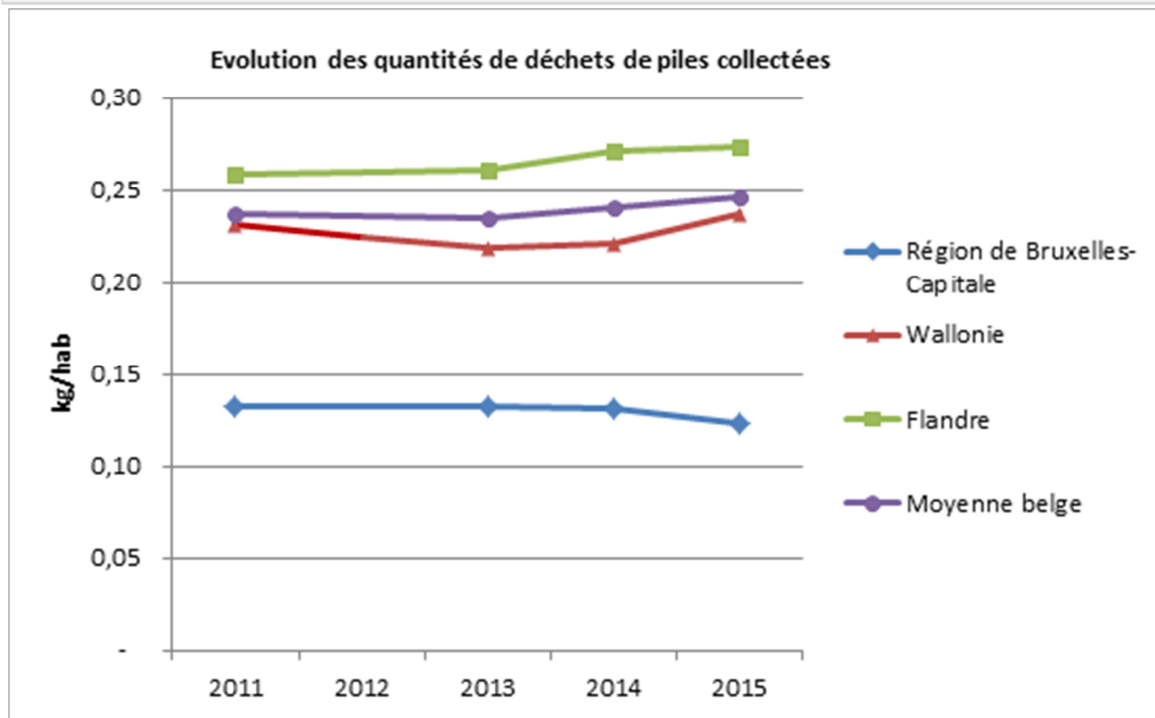
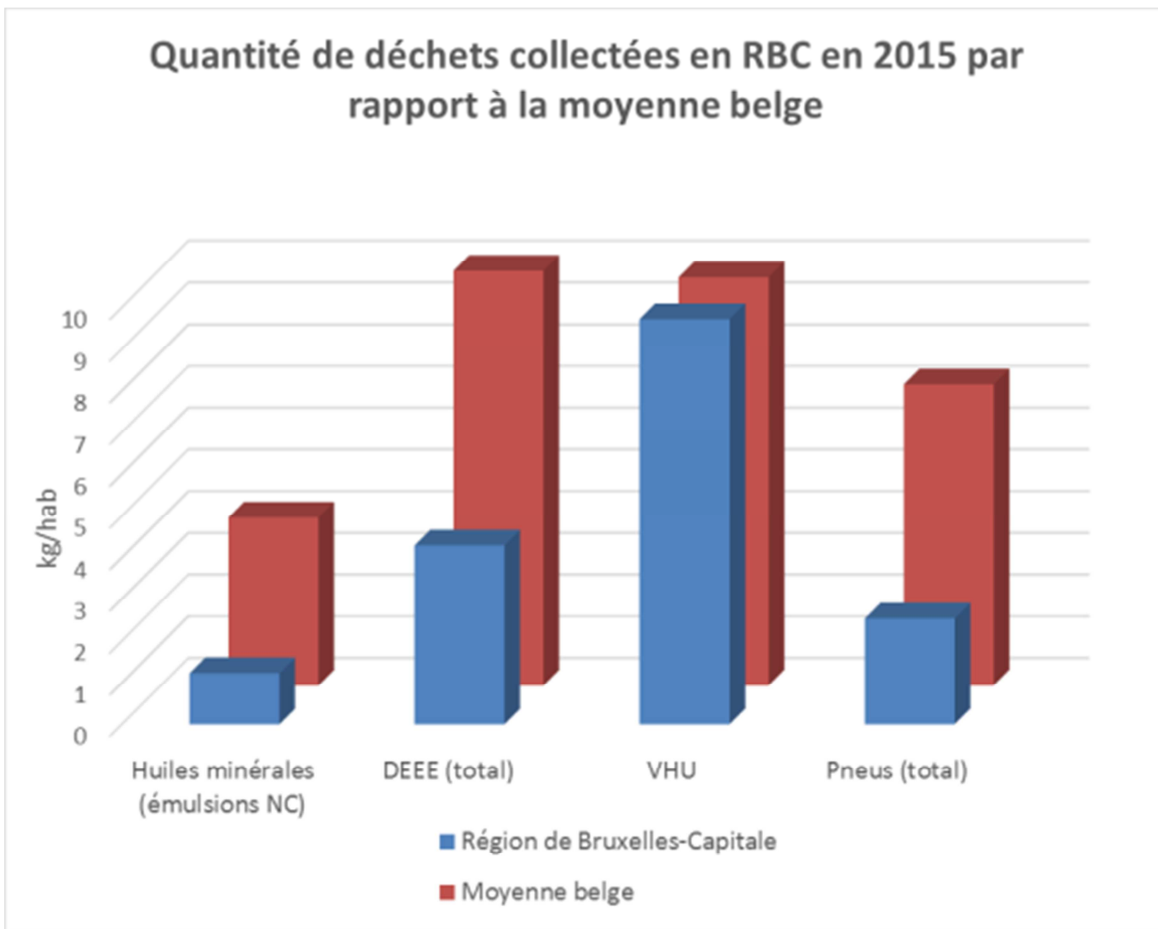
Richtlijn 2006/66/EG van het Europees Parlement en de Raad van 6 september 2006 inzake batterijen en accu's, alsook afgedankte batterijen en accu's en Richtlijn 2012/19/EU van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) leggen eveneens inzamel- en recyclagedoelstellingen vast; en ook deze werden door België gehaald. In 2014 bedroeg het nationale inzamelpercentage voor batterijen en accu's 54,57%, ofwel bijna 10% boven de doelstelling van 2016 die op 45% werd vastgelegd. Voor het elektrisch en elektronisch afval was het nationaal inzamelpercentage in 2014 goed voor 9,94 kg/inw., terwijl de Europese doelstelling 4 kg/inw. bedroeg.

België neemt hier dus het voortouw en toont zich een goede leerling in de Europese klas, aangezien ons land ruimschoots alle Europese doelstellingen bereikt.

We dienen echter tegelijk vast te stellen dat er **Brussel** in het specifieke kader van de UPV's op het vlak van selectieve inzameling interessante, maar nog geen toereikende resultaten worden geobserveerd, aangezien het aantal kilo dat er per inwoner voor bepaalde stromen opgehaald wordt, amper **30% van de nationale prestatie** vertegenwoordigt. In 2014 bedroeg het Brusselse percentage qua inzameling van batterijen en AEEA respectievelijk 30% en 4 kg/inw.

De twee volgende grafieken⁴⁵ illustreren deze vaststelling:

⁴⁵ Bronnen: jaarverslagen van Valorlub, Recupel, Bebat, Febelauto en Recytyre (2015)

Het is echter niet de bedoeling dat we deze werkpunten als iets onvermijdelijks gaan beschouwen en de tijd is dan ook aangebroken om een analysefase te lanceren voor een beter begrip van de concrete belemmeringen en hefboomen teneinde de betrokkenheid van de Brusselaars en zij die vaak in de stad vertoeven, te vergroten en de prestaties op dit vlak te verbeteren.

4. Conclusie

De balans van het Brussels beleid inzake afvalstoffen is dus positief, maar er is nog veel ruimte voor verbetering.

Wat nieuwe gedragingen betreft, kan het Gewest er zich op laten voorstaan dat het aan de basis ligt van tal van initiatieven op het terrein die getuigen van zijn vroege verankering en voorttrekkersrol op het vlak van het concept van 'afvalloosheid'. Deze acties lijken trouwens aan te tonen dat er een echt potentieel bestaat om de vraag naar en het aanbod aan goederen en diensten bij te sturen, kwestie van ze minder hulpbronnen te laten verbruiken en meer oog te laten hebben voor het milieu. Het merendeel van deze initiatieven wordt echter gedragen door een bepaald deel van de bevolking en heeft nog verre van de kritische massa bereikt, die nodig is om een significante impact te hebben op de afvalproductie. Een veralgemening van deze gedragingen is niettemin zonder meer mogelijk⁴⁶ en moet een prioritaire doelstelling worden. Des te meer aangezien het Gewest overloopt van diensten en handelszaken die dit soort van ervaringen en een diversificatie van het aanbod stimuleren.

De opkomst van de praktijk van reparatie en hergebruik is grotendeels ook te danken aan de actoren van de sociale economie, maar heeft het moeilijk om de volumes op te krikken, waardoor het niet van een voldoende grote inzameling kan genieten om ten volle draaiende te blijven en toegang te krijgen tot bepaalde stromen.

Hoewel de selectieve inzameling van specifieke afvalstromen intussen wel goed ingeburgerd is geraakt en een zeker succes kent, kunnen we niet anders dan op dit vlak een zeker tekort vaststellen (in het bijzonder met betrekking tot de stromen die aan een UPV zijn onderworpen) in Brussel in vergelijking met de twee andere Gewesten, zonder er de precieze redenen van te kennen. We mogen ons evenwel niet tevredenstellen met het beschouwen van deze feitelijke toestand als een fataliteit in een stedelijke omgeving. Er is immers wel degelijk sprake van een potentieel om niet alleen de praktijk en de kwaliteit van de afvalsortering te verbeteren, maar ook om nieuwe stromen van afvalstoffen selectief in te zamelen met het oog op hun nuttige toepassing. Aangezien het bijna 60% uitmaakt van het restafval, kan biologisch afval zo een belangrijke uitdaging gaan vormen op het vlak van de nuttige toepassing voor de komende jaren.

Tot een toename van de recyclage en de voorbereiding voor hergebruik zal het bijgevolg niet kunnen komen, als er ook geen werk gemaakt worden van de aanpak aan de bron. Hiertoe gelden een verbetering en een diversificatie van de inzamelstructuren echter als onontbeerlijk, wat ook een verduurzamend effect zal hebben op de stromen die zich daartoe lenen. De uitdaging zal erin bestaan om profijt te trekken van de stedelijke bijzonderheden van Brussel en een geïntegreerd netwerk voor te stellen, bestaande uit enkele grote gecentraliseerde infrastructuren en aangevuld met een dicht weefsel van kleinere, gedecentraliseerde infrastructuren. Het zal er bovendien op aankomen een aanbod aan lokale en gespecialiseerde diensten in de hoogste niveaus van de hiërarchie van de ladder van Lansink en in de Brusselse prioritaire stromen aan te bieden⁴⁷, op die manier werkgelegenheid te creëren en bij te dragen tot het zoveel mogelijk sluiten van de figuurlijke lussen van het Brusselse metabolisme⁴⁸.

⁴⁶ In navolging van het voorbeeld van het binnenkort veralgemeende gebruik van herbruikbare boodschappassen,

⁴⁷ Ter herinnering: de studie van het stedelijke metabolisme maakte het potentieel inzake afvalstromen afkomstig van diensten duidelijk, die relatief homogeen blijken en een zekere economische waarde vertegenwoordigen.

⁴⁸ De ingesloten aard van Brussel kan echter niet volledig buiten beschouwing gelaten worden en het spreekt voor zich dat een belangrijke coördinatie met de andere gewesten noodzakelijk blijft om qua kwantiteit en kwaliteit te kunnen profiteren van de best mogelijke infrastructuren voor het beheer van de hulpbronnen en afvalstoffen van de Brusselaars.

Het sorteren zelf blijkt daarnaast evenmin een automatisme, noch bij de gezinnen, noch bij de bedrijven. Er zal dan ook werk gemaakt moeten worden van een sensibilisering die is aangepast aan het multiculturele karakter van de stad, van een denkoefening over de snelheid waarmee de inzamelingen geïmplementeerd worden alsook van een geschikt mechanisme ter controle van de opgelegde sorteerverplichting.

Hoewel de UPV zijn grote doeltreffendheid heeft aangetoond, is het tekort van Brussel op dit vlak een onbetwistbaar gegeven en dringt een modernisering van het hulpmiddel zich op. Hier zal het erop aankomen de producenten van producten een soepeler mechanisme aan te bieden, gebaseerd op vertrouwen, verantwoordelijkheid en resultaatgerichtheid, transparantie en externe controle.

Wat de bouwsector betreft: dankzij een jarenlang beleid van publiek-private samenwerking, eerst op het vlak van de energieprestatie van gebouwen, vervolgens met betrekking tot de kwestie van de duurzaamheid en de materialen in het algemeen, zijn we vandaag aanbeland bij een derde fase van experimentering met de realisatie van gebouwen die minder materialen verbruiken en een technisch-economische proefneming op het vlak van het hergebruik van constructiematerialen, een praktijk dit tot nog toe op het terrein nog maar weinig aangetroffen wordt.

En tot slot kunnen we in het licht van de voorbije strategieën en acties ook nog een gebrek aan cohesie tussen de diverse actoren aanstippen, evenals het bestaan van tal van spanningen die een gedeelde governance zou helpen verlichten door iedereen toe te laten, in zijn rol te blijven en dat in samenspraak en samenwerking met elkaar. Het zal dan ook van fundamenteel belang zijn om de rollen, middelen en samenwerkingen tussen de actoren van het afval- en hulpbronnenbeheer te veralgemenen, kwestie van hun krachten te bundelen om de vooropgestelde doelstellingen te verwezenlijken en de geïdentificeerde uitdagingen aan te gaan.

VISIE, HOOFDBEGINSELEN, STRATEGISCHE BENADERING, PRIORITEITEN EN DOELSTELLINGEN VAN HET TOEKOMSTIGE BRUSSELSE HULPBRONNEN- EN AFVALSTOFFENBELEID

1. Een visie voor Brussel

De Brusselse Regering is zich vandaag ter dege bewust van de uitdaging waarvoor de benodigde circulariteit van de hulpbronnen haar stelt. Om deze uitdaging tot een goed einde te kunnen brengen, is er meer nodig dan een aantal plaatsgebonden acties op het vlak van het beheer van bepaalde hulpbronnen als energie of afval. De uitdaging van de circulariteit aangaan, betekent dat er een gezamenlijke aanpak voor alle hulpbronnen moet komen door de verschillende besluitvormingsniveaus hierbij te betrekken en door de stad als een levend ecosysteem te beschouwen.

De Regering schaaft zich ten volle achter de Europese visie die onze afhankelijkheid van externe hulpbronnen wil beperken, onze ecologische voetafdruk zoveel mogelijk wil verkleinen en economische activiteit en werkgelegenheid wil creëren door de manier te veranderen, waarop we vandaag consumeren en produceren, en door onze hulpbronnen-afvalstoffen op een zo lokaal mogelijk niveau zoveel mogelijk nuttig toe te passen.

Het leefkader van de Brusselaars qua gezondheid, welzijn, tewerkstelling en onderwijs vloeit niet alleen voort uit planning en stedenbouwkundig beheer, maar ook uit de manier waarop de stad zich bevoorraadt en hulpbronnen-afvalstoffen verwerkt en gebruikt. Dit beheer van afvalstoffen is van essentieel belang in een stedelijke context en dat des te meer aangezien al bijna de helft van de wereldbevolking in steden leeft en tegen 2050 meer dan 66% van diezelfde wereldbevolking uit stadsbewoners zal bestaan. Dat verklaart waarom we op korte termijn de manier dienen te herdenken, waarop beslissingen genomen en acties ondernomen worden, teneinde het stedelijke systeem naar meer circulariteit te laten evolueren.

Hoewel het Gewest uiteindelijk maar een kleine stadsoppervlakte van 162 km² met 1,2 miljoen inwoners vertegenwoordigt in een veel groter Europa met veel meer inwoners, dat op zijn beurt ook weer deel uitmaakt van een nog grotere wereld, wil het Gewest zich naar de toekomst toe als een actor opwerpen, die zijn deel van de verantwoordelijkheid op zijn niveau opneemt en tegelijkertijd toont wat er op stadsniveau mogelijk is.

Om dit voornemen op een ambitieuze manier aan te pakken, onderschrijft het Gewest de volgende visie voor 2050:

Een duurzaam welvend gewest

In 2050 zal er haast geen afval meer zijn. Het idee van kostbare hulpbronnen weg te gooien zonder er verder naar om te kijken, is totaal onaanvaardbaar geworden. Voortaan wordt er in termen van 'hulpbronnen', 'circulariteit' en 'duurzaamheid' gedacht.

Een grote maatschappelijke beweging heeft tot een systematisering van het 'afvalloos' denken en de 'afvalloze' praktijken geleid. Dankzij de overname van nieuwe manieren van leven, consumeren en produceren die door de overheid gestimuleerd worden, is de ecologische voetafdruk van de Brusselse consumptie aanzienlijk verkleind, is de geproduceerde hoeveelheid afvalstoffen afgenomen en wordt er haast niets meer verbrand, terwijl het welzijn van de burger erop vooruitgegaan is en onze samenleving gezelliger is geworden zonder dat er afbreuk werd gedaan aan de activiteit van de Brusselse bedrijven en organisaties.

Overheden die met hun bestuur het goede voorbeeld geven

De overheden die we op Brussels grondgebied aantreffen, hebben hun impact op het leefmilieu maximaal verkleind. Ze zetten zowel qua strategie als bij hun activiteiten in op een duurzaam beheer van hulpbronnen-afvalstoffen en de circulaire economie en dat in het bijzonder bij overheidsaankopen. Op die manieren herleiden ze hun hulpbronnenverbruik en afvalproductie tot een minimum. Al het personeel van de diverse besturen in het BHG wordt gesensibiliseerd en opgeleid rond het duurzame beheer van hulpbronnen en afvalstoffen. Gesterkt in hun voornemen door hun prestaties op milieuvlak, tonen de overheden hoe het moet.

Ze implementeren een strategie van communicatie en interactie ten overstaan van hun partners, leveranciers, doelgroepen en burgers die deze laatste ertoe aanzet om even ambitieus te zijn met betrekking tot de eigen milieuprestaties. Ze bieden een zo adequaat mogelijke ondersteuning aan de transitie naar duurzaam hulpbronnenbeheer bij alle actoren, vooral door de promotie van technologische en niet-technologische innovatie.

De negatieve externe gevolgen (voor het milieu, op sociaal vlak, ...) worden voortaan verrekend in de prijs van de producten en diensten. Ook het betalen van deze 'correcte' prijs spoort mensen ertoe aan om in te zetten op reparatie en hergebruik, terwijl tegelijkertijd de toegang tot kwalitatieve producten en diensten gewaarborgd wordt. De fiscale omgeving waarin we leven, is erop gericht om alles wat niet duurzaam is te bestraffen en alles wat dat wel is te bevoordelen.

Tot slot zijn sectorale benaderingen die voorbehouden zijn aan sectorale besturen en/of sectorale actoren intussen achterhaald. Het gevoerde beleid wordt geconcretiseerd door een aanpassing van de traditionele werkingsmodellen en kadert in een meer geïntegreerde, meer op participatie en samenwerking gerichte aanpak, zowel stroomop- als stroomafwaarts van de beslissingen en in het bijzonder bij de implementatie van de beslissingen, een benadering die we 'Gedeeld bestuur' noemen en die voor een brede consensus rond het project en zijn uitvoering helpt zorgen.

Een hulpbronnen-afvalstoffensector zijn tijd ver vooruit

De professionals van de afvalsector hebben het niet langer over 'afvalstoffen' maar wel over 'hulpbronnen' die nuttig toegepast moeten worden vanuit een circulaire-economieoptiek teneinde de ecologische voetafdruk van de economische activiteit zo klein mogelijk te maken. De vroegere afvalsector is de sector van het 'duurzaam beheer van hulpbronnen' geworden. Daarbij werd vooral de activiteit van de hulpbronnenrecyclage verder uitgebouwd.

De Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid wordt hiermee ten volle opgenomen, zowel door het aanbieden van ecologisch ontworpen producten wat hun repareerbaarheid, demonteerbaarheid, herbruikbaarheid, recycleerbaarheid en de volledige financiering van de bewarende inzameling betreft, als door de hiermee gepaard gaande verwerkingsactiviteiten die de bewaring van de grondstof garanderen.

Het verlies aan hulpbronnen bij het vervaardigen van de consumptiegoederen en -diensten wordt geminimaliseerd. Alle elementen die uit het productieproces voortvloeien, maken het voorwerp uit van een hergebruik, herkwalificering, recyclage of nuttige toepassing. Tal van bedrijven nemen deel aan industriële synergieën die hun kosten drukken en hun milieugevolgen beperken.

Burgers die als actoren van hun afvalloos leven fungeren

De burger vergelijkt zijn materiële wensen met zijn fundamentele behoeften en kiest bewust voor de manier om hierin te voorzien. Alleen of samen met anderen heeft hij zich de gewoonte eigen gemaakt om over deze behoeften en wensen na te denken. Hij geeft blijk van duurzame consumptie en verstandige soberheid.

Hij heeft de nodige knowhow vergaart om afvalloos te leven en daarbij een vorm van individuele en collectieve autonomie te ontwikkelen in zijn manier van consumeren. Hij kan zelf zorgen voor een onderhoud of eenvoudige herstellingen uitvoeren en heeft vlot toegang tot alle daartoe benodigde middelen (onderdelen, gereedschap, 3D-printer, advies van andere burgers/service van professionals).

Wanneer hij dat wil en nodig heeft, kan hij daarnaast ook een beroep doen op de goederen en diensten van de klassieke en sociale economie. Hij heeft een duidelijk beeld van de reparatie-, hergebruiks-, herkwalificatie- en recyclagemogelijkheden die al dan niet tegen betaling aangeboden worden. De informatie is gemakkelijk toegankelijk en duidelijk voor de burger. De functionaliteitseconomie heeft zich zodanig kunnen ontwikkelen dat de praktijk van de individuele aankoop voor tal van uitrustingen achterhaald is geworden.

Door de eigen hulpbronnen op een juiste manier te sorteren, wordt de burger een almaar belangrijkere schakel in de recyclage en nuttige toepassing van grondstoffen.

In fine denkt de burger in termen van 'hulpbron' en niet langer in termen van 'afval'. Repareren, hergebruiken, herkwalificeren, verhuren, uitlenen en delen gelden voor een groot aantal uitrustingen (meubilair, textiel, elektrische en elektronische apparaten, tools, fietsen, decoratie, enz.) als geheel vanzelfsprekende praktijken, waardoor systematische individuele aankopen vermeden worden.

Teneinde deze afvalloze manier van leven te bestendigen, geven de scholen het goede voorbeeld en leiden ze burgers op, die zich bewust zijn van de belangen en de milieupraktijken. De hulpbronnen-afvalstoffenkwesties zijn geïntegreerd in het studieprogramma, de opleiding van het onderwijzend personeel en het technische beheer van de instellingen. De scholen houden er een tot voorbeeld strekkend milieubeheer op na, dat dienst doet als pedagogisch instrument voor milieu-educatie. De (toekomstige) leerkrachten brengen diezelfde milieu-educatie in de praktijk en leiden specifieke pedagogische projecten in goede banen. De professionele opleidingen stomen de jongeren klaar voor een ecologisch beheer van hun latere beroepsactiviteiten. Het hoger onderwijs leidt de specialisten en generalisten op met het oog op een duurzaam grondstoffenbeheer en de circulaire economie.

Bedrijven die een circulaire economie promoten

De meeste Brusselse bedrijven bevinden zich in een proces van voortdurende verbetering van hun ecologische impact, zowel met betrekking tot hun aankoop en verbruik van goederen en diensten, als wat hun beheer en preventie van afval-hulpbronnen betreft. Ze hebben een langetermijnvisie op de hen toekomende verplichtingen, wat preventie en een tot voorbeeld strekkend beheer van hulpbronnen-afvalstoffen mogelijk maakt. Alle economische of administratieve activiteiten alsook alle activiteiten van openbaar nut sorteren hun restafval en laten het ophalen. De reglementering wordt ten volle toegepast en kan bogen op duidelijke, eenvoudige en doeltreffende administratieve formaliteiten volgens een logica van voortdurende verbetering.

Bedrijven ontwerpen hun producten en diensten op een ecologische manier. Dankzij een ontwerp dat gebruikmaakt van kwaliteitsvolle technieken en materialen en dat volop inzet op functionaliteit en delen, kunnen onderhoud en reparatie tijdens het eerste leven, hergebruik en herkwalificatie tijdens het tweede leven en recyclage of valorisatie op het einde van het leven via krachtige circuits en zo lokaal mogelijk gemaximaliseerd worden. Deze ecologisch ontworpen producten en diensten zorgen in fine voor een minimalisering van de consumptie van natuurlijke hulpbronnen, van de generatie van afvalstoffen en van de uitstoot van verontreinigende stoffen bij de productie, tijdens het gebruik en op het einde van de levenscyclus.

De handelszaken en dienstverlenende ondernemingen komen tegemoet aan de behoeften van de consument door duurzaamheid en alles wat daarbij komt kijken, op te nemen in de kernwaarden van hun activiteiten. Zo worden ze partners van de consument in zijn streven naar een minimalisering van zijn impact op het milieu (verspilling, overconsumptie). De producenten en distributeurs hebben hun producten en diensten aan deze nieuwe realiteit aangepast. In de winkelstraten treffen we tweedehandswinkels aan naast winkels waar er nieuwe spullen verkocht worden en voor tal van uitrustingsgoederen vinden we in de rekken tweedehandsproducten naast nieuwe kwalitatieve producten (duurzaam, repareerbaar, moduleerbaar en demonteerbaar) en onderdelen afkomstig van de verwerking van Brussels afval met het oog op reparatie. De online verkoop werd herbekeken om de ecologische impact ervan tot een minimum te beperken, o.a. qua verpakking en transport. Het onderwijs en de arbeidsmarkt hebben zich aangepast en komen tegemoet aan de behoeften van de nieuwe distributiemodi (professionals op het vlak van bulkgoederen, adviseurs qua duurzame aankopen). Nieuwe manieren om de consument informatie te verstrekken, zijn sterk verspreid, waardoor er geen al dan niet ongeadresseerde papieren reclame meer verstuurd hoeft te worden.

Als grootste sector qua omgang met hulpbronnen getuigen de bouw- en renovatiesector van een grote mate aan circulariteit. De nieuwbouwconstructies in het BHG vormen een toonbeeld van aanpassingsvermogen en hebben zodoende een erg lange levensduur. De materialen waaruit ze bestaan, kunnen gemakkelijk gedemonteerd worden met het oog op hun hergebruik en recyclage. Alvorens een gebouw te transformeren of af te breken, worden de herbruikbare materialen en de recycleerbare materialen geïdentificeerd, gedemonteerd en opnieuw op de markt gebracht door een dynamische en gediversifieerde sector. Bij sloop- en renovatiewerven worden de materialen systematisch ter plaatse gesorteerd en naar de juiste hergebruik- en recyclagecircuits geleid, die deze afvalstoffen nuttig toepassen in hoogkwalitatieve applicaties (geen downcycling).

Binnen het BHG bestaan er stabiele kanalen voor de toelevering van gewone recuperatiematerialen of recuperatiematerialen die een zekere patrimoniale waarde hebben en in het BHG wordt er ook systematisch gebouwd met recuperatie- en recyclagematerialen. Bij een bouwproject is het niet langer moeilijker om een recuperatiemateriaal voor te schrijven, te verkrijgen en te gebruiken dan hetzelfde te doen met zijn nieuwe equivalent. De lokale Brusselse bouweconomie blaakt ook van gezondheid door haar circulaire-economiepraktijken. Hierin gespecialiseerde lokale bedrijven zorgen voor een bestendiging van de hergebruik- en recyclagecultuur en genieten op die manier een concurrentievoordeel, terwijl ze tegelijk werkzoekenden aan een baan helpen, ook wanneer deze weinig gekwalificeerd zijn, na een opleiding rond sloop- en recuperatieactiviteiten.

Een echte kweekvijver van jonge ondernemers-ontwerpers innoveert intussen om tegemoet te komen aan de milieu-imperatieven. Het aanbod aan duurzame producten en diensten (reparatie, hergebruik, herkwalificering, deel- en functionaliteitseconomie) is ruim en gediversifieerd geworden. Het vormt een belangrijke economische sector die perfect tegemoetkomt aan de vraag van de actoren. Een uitgebreid netwerk van sociale en klassieke bedrijven alsook civiele en openbare organisaties is actief op het vlak van dit aanbod, zorgt voor een aanzienlijke meerwaarde in sociaal, economisch en ecologisch opzicht en stelt plaatselijk tal van werknemers tewerk, door het creëren van nieuwe beroepen en volgens een logica van korte circuits waardoor goederen op lokaal niveau nuttig toegepast kunnen worden. Dit vertaalt zich in een versterking van de sociale cohesie en de gezelligheid in de stad. Er bestaat een territoriaal verankerd, sterk partnerschap tussen de actoren van de sociale economie, de overheden en de privéactoren. De projecten worden meegecreëerd in het kader van een ontzuiling van de sectoren waarin naar maatschappelijk voordeel wordt gestreefd.

Omwille van de dynamiek van de economische sectoren geldt de Brusselse circulaire economie niet als een specifieke sector: ze heeft betrekking op alle sectoren, genereert duizenden banen, met een erg grote meerwaarde, en wordt wereldwijd erkend voor zijn voorbeeldige prestatie. Het merendeel van de organische en technologische stromen vormen een gesloten lus tussen de klassieke economie, de sociale economie, de verenigingssector en de overheid en dat in eerste instantie lokaal, waarbij de voorkeur gegeven wordt aan de korte circuits, gevolgd door een interactie met het Brusselse hinterland. Deze circulaire economie geldt dan ook als grondslag van een duurzame Brusselse welvaart.

2. De hoofdbeginselen

Alvorens de strategie en de te implementeren acties te bepalen, herinnert de Brusselse Regering aan de principes die aan de basis van haar aanpak liggen en waardoor ze zich verder zal laten leiden:

Sommige van deze principes maken ook deel uit van de Europese en/of gewestelijke wetgeving:

- **Principe van de vervuiler betaalt:** de Regering zal toezien op de naleving van dit principe dat gedefinieerd werd als de verplichting voor wie verantwoordelijk is voor een vervuiling, om de directe en indirecte uitgaven voor zijn rekening te nemen die uit de getroffen maatregelen voortvloeien teneinde de door hem veroorzaakte verontreiniging te voorkomen, te verminderen en te verhelpen. Een principe dat met name door de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid belichaamd wordt.
- **Voorzorgsprincipe:** de Regering zal waken over de naleving van dit principe dat gedefinieerd werd als de verplichting om beschermingsmaatregelen te treffen, wanneer er aannemelijke redenen zijn om zich ongerust te maken over ernstige of onomkeerbare schade, zelfs bij gebrek aan wetenschappelijke zekerheid, waarbij dit gebrek aan zekerheid niet aangevoerd kan worden als voorwendsel om de goedkeuring van effectieve en evenredige maatregelen te vertragen.
- **Preventieprincipe:** de Regering zal toezien op de naleving van dit principe dat gezien wordt als de verplichting om milieuschade te voorkomen door maatregelen te treffen, die erop gericht zijn om de gevolgen van dergelijke schade te beperken, en waaruit de noodzaak voortvloeit om de zaken op lange termijn te bekijken. Bij uitbreiding kan dit tot een aanpassing van de consumptiemodi leiden.
- **Standstillprincipe:** de Regering zal ervoor zorgen dat dit principe wordt nageleefd, dat omschreven wordt als de verplichting voor de overheid om de mate aan bescherming die door de bestaande normen en verplichtingen aan de burger geboden wordt, niet aanzienlijk te verminderen zonder dat er hiervoor dwingende redenen zouden bestaan, die verband houden met het algemeen belang.

- **Principe van bescherming van milieu en omgeving:** de Regering zal toezien op de naleving van dit principe dat wil dat de nodige voorzorgsmaatregelen getroffen worden om de gevaren, de hinder of de ongemakken te voorkomen, te beperken of te verhelpen, die verband houden met de afvalbeheeractiviteiten.

Andere beginselen vallen onder het beleid van de Regering:

- **Principe van een sterke ambitie:** de Regering zal blijk geven van een sterke ambitie op het vlak van milieubescherming zonder zich te beperken tot wat er op Europees niveau vooropgesteld wordt en zal het statuut van stadsgewest niet gebruiken om op Belgisch niveau de Europese ambities via onderhandelingen naar beneden toe bij te stellen. Het is in tegendeel net een streefdoel van de Regering om van het BHG een voorbeeldstad te maken, die de Europese doelstelling op een innovatieve manier kan bereiken.
- **Principe van goed bestuur:** de Regering zal ervoor ijveren dat geen van de actoren die betrokken is bij de uitvoering van het HABP, in een belangenconflictpositie belandt, noch in een positie die hem een concurrentievoordeel zou opleveren ten opzichte van de te nemen beslissingen of de te ondernemen acties.
- **Principe van gedeeld bestuur:** Hoewel het aan het Gewest toekomt om de ambities te bepalen en bepaalde beslissingen in verband met de uitvoering van de acties te nemen, zal de Regering deze samen met de actoren uitwerken en implementeren via een transparant, participatief en het wederzijdse vertrouwen bevorderend proces.
- **Solidariteitsprincipe:** de Regering zal erop toezien dat de uitvoering van het Plan een positieve impact heeft op alle actoren en dat er een bijzondere aandacht geschonken zal worden aan de kwetsbare doelgroepen (ouderen, kansarmen, ...), zodat er voor een aan hun mogelijkheden aangepaste actie gezorgd kan worden. Daarnaast slaat solidariteit ook op onze eigen verantwoordelijkheid in de wereld.
- **Principe van integratie en/of versterkte samenwerking:** de Regering zal de doeltreffendheid en de coherentie van het overheidsbeleid op het vlak van milieu en economie versterken, met name door de samenwerking tussen de verschillende actoren te bevorderen.
- **Verantwoordelijkheidsprincipe:** De Regering wil dat alle betrokken actoren (burgers, overheden, niet-commerciële organisaties, bedrijven) hun verantwoordelijkheid opnemen door hen een kader aan te reiken, waarin ze in alle vrijheid kunnen handelen, met respect voor de wet, de transparantie en de externe controle achteraf.
- **Reparatieprincipe:** de Regering zal erop toezien dat dit als verplichting gedefinieerde principe wordt nageleefd bij afbreuk aan of verstoring van het leefmilieu en dat het in de mate van het mogelijke in zijn oorspronkelijke staat hersteld wordt.
- **Autonomiseringsprincipe:** in het kader van de implementatie van het HABP zal de Regering zodanig optreden dat op termijn de autonomie van de actoren met betrekking tot de overheidsfinanciën bevorderd wordt, waarbij een systematische en permanente financiering vermeden wordt.

3. Een strategische benadering, prioriteiten – Opbouw van het HABP

Het **Gewestelijk Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan** is in de eerste plaats het plan dat het gewestelijk afvalbeleid wettelijk implementeert. In de loop der jaren werd het bevoegdheidsdomein van het traditionele afvalbeleid almaar groter, systematischer en transversaler met de opname in de Europese en Brusselse teksten van de ladder van Lansink en zijn 'preventie'-trap enerzijds en **de circulaire economie** anderzijds. Op die manier evolueerde het afvalbeleid van een 'end of pipe'-invalshoek die uitsluitend gericht was op het levens einde van de producten in de vorm van **afval** naar een 'cradle to cradle'-visie die eigen is aan de circulaire economie en waarbij ernaar gestreefd wordt om er binnen ons economisch systeem voor te zorgen dat de **hulpbronnen** hun waarde zo lang mogelijk behouden. Vandaag houdt het hulpbronnen- en afvalstoffenbeleid evenzeer verband met de kwestie van een sobere en verantwoordelijke consumptie stroomopwaarts als met het klassieke beheer van de afvalstoffen stroomafwaarts met daartussen nieuwe praktijken van een samenwerkingseconomie en een deelcultuur.

Dat is dan ook de reden waarom dit HABP al deze systemische aspecten behandelt en transversaal aansluit op andere gewestelijke beleidsmaatregelen.

Zo sluit het HABP in de eerste plaats naadloos aan bij de **Good Food-strategie** – 'naar een duurzaam voedingssysteem in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest' die in december 2015 werd goedgekeurd in verband met thema's als voedselverspilling (Good Food) en biologisch afval en zijn nuttige toepassing (compost, groenteteelt, ...).

Verder strookt het HABP volledig met het **Gewestelijk Plan voor de Circulaire Economie (GPCE)** dat in maart 2016 werd goedgekeurd en dat er deels aan voorafgaat door de groene kijk op het onderwerp van de hulpbronnen en de afvalstoffen te ontwikkelen, evenals de nodige transformatie van de handelspraktijken en de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten in lijn met de milieudoelstellingen te bevorderen. En bij de actualisering van het GPCE zal er ook voor een aanpassing van het zwaartepunt van de 'afval'-maatregelen van het GPCE gezorgd worden in lijn met het HABP. Tijdens de uitvoering van beide plannen zal het Gewest het verband ertussen nog meer benadrukken en ze goed coördineren. Hierbij ziet het Gewest erop toe dat de verschillende betrokken actoren de twee dynamieken en hun complementariteit duidelijk herkennen.

Het HABP hangt ook samen met het **Gewestelijk Nethedsplan** en het **Gloobaal veiligheids- en preventieplan** met betrekking tot de inzameling en de behandeling van afvalstoffen in de publieke ruimte en de sortering in de ondergrondse stations van het openbaar vervoer.

Het HABP draagt eveneens indirect bij tot het **gewestelijk beleid op het vlak van lucht, klimaat en energie**. De preventie en het beheer van afvalstoffen kunnen namelijk een significante bijdrage leveren aan een verminderde uitstoot van broeikasgassen (kleinere productie van goederen en diensten en geringere verwerking van afvalstoffen via met name preventie), een verbetering van de luchtkwaliteit (met name door de aan verbranding te wijten restpollutie en de stank van de verwerking van biologisch afval te beperken) en het energiebeleid (door de energiebehoeften voor de productie en de verwerking van afvalstoffen te verkleinen en door de nuttige toepassing van het restafval te optimaliseren).

Zodoende gelden volgens de studies van Leefmilieu Brussel naar een koolstofarme strategie 2050 de vermindering en de optimale behandeling van de verschillende afvalstromen (compostering, biomethanisatie, ...) als twee activeerbare hefboomen om de overstap naar een duurzaam systeem te maken.

Ze dragen bovendien bij tot de doelstelling van een vermindering van de verbrande hoeveelheid afval. het reële aandeel van de emissies dat afvalgerelateerd is, kan nog groter blijken dan doorgaans wordt aangenomen, zoals blijkt uit een recente Europese studie van Zero Waste Europe.⁴⁹ Gelet op de positieve impact ervan op het vlak van luchtkwaliteit, klimaat en energie zullen de vele maatregelen van het HABP mogelijk een significante prioriteit krijgen, die verband houdt met de doelstellingen van het Gewest.

Tot slot heeft het HABP ook consequenties op het vlak van mobiliteit en stedenbouw. In de eerste plaats draagt het bij aan de uitvoering van het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling, het document dat het territoriaal beleid van het Gewest ondersteunt en dat complementair is met een reeks strategieën, waaronder het HABP. Dit laatste sluit dus vooral aan bij Pijler 2. Het grondgebied mobiliseren voor de ontwikkeling van een aangename, duurzame en aantrekkelijke leefomgeving – Strategie 7: Het natuurlijke erfgoed in het gewest beschermen en verbeteren, dat een tool omvat die specifiek betrekking heeft op afvalstoffen. Enkele voorbeelden van mogelijke interacties tussen het hulpbronnen- en afvalstoffenbeleid en het territoriaal beleid voor mobiliteit en stedenbouw zijn: de plaatsbepaling van containerparken, inzamelbollen en infrastructuren voor de verwerking van afvalstoffen, de promotie van thuis- en wijkcompostering, de ontwikkeling van plekken voor herstel, hergebruik, herkwalificatie en recyclage, de organisatie van het transport van hulpbronnen-afvalstoffen, de duurzame bouw en renovatie van gebouwen, enz.

⁴⁹ "Studies die uitgaan van verschillende bronnen, wijzen erop dat de reductie van de BKG die we aan afvalpreventie en -beheer kunnen toeschrijven (naar rato van 150 à 200 miljoen tCO₂eq), wel eens groter zou kunnen blijken dan het totaal van de in rekening gebrachte emissies onder de categorie 'afval' van de inventaris van de Kaderconventie van de Verenigde Naties over klimaatverandering, de UNFCCC (naar rato van 100 miljoen tCO₂eq)."

De strategische benadering en de prioriteiten van het gewestelijk hulpbronnen- en afvalstoffenbeleid komen tot uiting in de opbouw en het maatregelenprogramma van het HABP door hun opname in de hieronder uiteengezette visie en hoofdbeginselen. Zo wordt het HABP voor de periode 2018-2023 en daarna onderverdeeld in 7 strategische doelstellingen die als prioriteiten gelden en die op hun beurt uitgesplitst worden in meerdere operationele doelstellingen die zelf dan weer te implementeren maatregelen omvatten.

Dit alles opgebouwd rond de per doelpubliek weerhouden strategische aanpak. Met uitzondering van de eerste doelstelling die het hele plan structureert, richten de overige strategische doelstellingen zich zodoende tot specifieke doelgroepen: de gezinnen, de scholen, professionals in het algemeen van wie de activiteit tot de productie van afval leidt, de professionals van de bouwsector, de professionals van de nieuwe economie rond het duurzame hulpbronnenbeheer en tot slot de professionals van de klassieke afvalstoffensector.

Structurering van de strategische doelstellingen van het plan per DOELPUBLIEK:

- **SD 1** → structurerend kader dat zich tot alle doelgroepen richt
- **SD 2** → de gezinnen
- **SD 3** → de scholen (leerlingen, leerkrachten, opleiders van het verplicht, het hoger en het beroepsonderwijs)
- **SD 4** → de professionals die bij hun gangbare activiteiten afval produceren (bedrijven, overheden, verenigingsleven, handel, kantoren, horeca, enz.)
- **SD 5** → de professionals van de bouwsector
- **SD 6** → de professionals van de sector van het duurzame hulpbronnenbeheer (bulk, hergebruik, reparatie, samenwerkingseconomie, enz.)
- **SD 7** → de professionals van de traditionele afvalstoffensector (bedrijven die lid zijn van Go4Circle, Net Brussel, leden van Ressources, enz. die actief zijn in de klassieke domeinen van inzameling, sortering en recyclage)

Concreet wil dat het volgende zeggen:

- **Strategische doelstelling 1: Voor een structurend kader van het Hulpbronnen- en Afvalstoffenbeleid zorgen** beoogt de organisatie van de belangrijke structurende aspecten van het plan met een gedeelde en op samenwerking gestoelde organisatie van de implementatie en een transparant informatiesysteem, een regelgevende of fiscale evolutie die de maatregelen van het plan omkadert, een structurele evolutie van de UPV-mechanismen en tot slot de identificatie van nieuwe mogelijke kanalen voor een nuttige toepassing van het Brusselse afval.

Het komt erop aan een **ondersteunend kader** uit te bouwen voor het Hulpbronnen- en Afvalstoffenbeleid:

- Een **Gedeeld bestuur** opzetten, gebaseerd op mobilisering, responsabilisering, innovatie en samenwerking door ieders rol te verduidelijken en de actoren samen te brengen rond de belangen van het HABP met de introductie van een **innovatieve en mobiliserende instelling** die de krachten van de actoren bundelt rond de belangen van het HABP en die gekoppeld zal worden aan de andere gewestelijke beleidsmaatregelen;
 - Evolutie van de reglementering: **vereenvoudiging, verantwoordelijkheid, transparantie, controle**;
 - **Modernisering** van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid ten dienste van de ambitieuze gewestelijke doelstellingen: ambitieuze Brusselse doelstellingen, autonomie, vastberadenheid, transparantie, externe controle;
 - Ontwikkeling en versterking van de collectieve inzamelingen en **nieuwe circuits voor nuttige toepassing van de hulpbronnen-afvalstoffen**: biologisch afval, matrassen, professioneel meubilair, gevaarlijk afval, ...;
- **Strategische doelstelling 2: De consumptiepraktijken van de gezinnen veranderen en hen ertoe aansporen om voor afvalloosheid te gaan** richt zich specifiek tot de gezinnen en schuift drie specifieke actierreinen naar voren: een bewustwording van de gevolgen van de consumptie, een verandering van de consumptiepraktijken en een verbetering van de afvalsortering.

Hier is het zaak **de verandering in consumptiegedrag te ondersteunen** bij de burgers, inclusief de kansarme gezinnen, door in te zetten op:

- Een goed begrip van de uitdagingen en de rol die iedereen kan spelen in het vervullen van de eigen behoeften;
- Leren om dingen zelf te doen, om zelf te produceren en zelf te repareren;
- Tweedehands kopen, collectief aankopen, delen en ruilen van goederen;
- Aankopen in bulk, zonder nodeloze verpakking, zonder wegwerpzakken.

Verder is het eveneens de bedoeling om **de nadruk te leggen op het sorteren, de kwaliteit van het sorteren en het netwerk van selectieve en bewarende inzamelingen** van de afvalstromen van de gezinnen met het oog op:

- Een diepgaand inzicht in de Brusselse uitdagingen;
 - Een sensibilisering die is aangepast aan de Brusselse doelgroepen om op een doeltreffende manier de daad bij het woord te kunnen voegen, ondersteund door een ontradende controle;
 - Een bewarende inzameling voor herstelbaar afval (elektrisch en elektronisch afval, kleding, grofvuil, ...);
 - Een bestudeerde en geplande uitbreiding van de inzamelpunten, afgestemd op de Brusselse realiteit.
- **Strategische doelstelling 3: De toekomstige generaties voorbereiden** richt zich tot de scholen op elk onderwijsniveau, de leerkrachten en de leerlingen alsook tot de Franse en Vlaamse Gemeenschap in verband met de onderwezen thema's en een tot voorbeeld strekkend milieubeheer in lijn met de ecologische actualiteit.

Hier is het zaak om van de **school** een **voorbeeldlocatie** te maken van de uitgedragen **kennis** over en de dagelijkse **concretisering** van gedragingen conform de milieudoelstellingen van een sobere en verantwoordelijke consumptie door:

- De ontwikkeling, in samenspraak met de gemeenschappen en de inrichtende machten, van een duidelijk operationeel kader ter afstemming van de gegeven leerstof en de beheerspraktijken van de onderwijsinstellingen op de gewestelijke milieudoelstellingen;
 - De integratie van de educatie rond milieu en het duurzame beheer van de hulpbronnen-afvalstoffen in de lessen, de activiteiten en de projecten van de scholen;
 - De technische en methodologische ondersteuning voor een duurzaam beheer van de hulpbronnen-afvalstoffen binnen de instellingen van het verplicht onderwijs.
- **Strategische doelstelling 4: De consumptiepraktijken van de professionele activiteiten veranderen en hen ertoe aansporen om voor afvalloosheid te gaan** wil het circulaire beheer van de hulpbronnen en de professionele afvalstoffen verbeteren en de overheden een voorbeeldfunctie laten vervullen.

Hier is het de bedoeling om de **vraag naar goederen en diensten** alsook het beheer van de **afvalstoffen** van de **bedrijven** en andere professionele activiteiten binnen een circulaire optiek te laten **evolueren**:

- Significante implementatie van de **verplichting tot sortering** van afval voor professionele activiteiten;
 - Stimuleren van de **innovatieve vrijwillige toepassing van ecobeheer** in het kader van professionele activiteiten, in het bijzonder op het vlak van de aankoop van producten en diensten;
 - Begeleiding en ondersteuning van de in Brussel aanwezige **Overheden** om hen te helpen **een voorbeeldfunctie** te vervullen, met name door via overheidsopdrachten een voldoende innovatieve vraag te creëren, die weinig nieuwe grondstoffen verbruikt en die de transformatie van het aanbod op gewestelijk niveau op het vlak van sortering en nuttige toepassing kan versnellen.
- **Strategische doelstelling 5: De overgang van de bouwsector naar een circulair beheer van hulpbronnen en bouwafval voortzetten** richt zich tot de bouwsector en beoogt de operaties op het vlak van ontwerp, renovatie, bouw, selectieve afbraak, hergebruik en recyclage van grondstoffen.

Zo wil men van de **Brusselse bouwsector** een **toonbeeld** van verduurzaming in de bouw- en renovatiesector vanuit een circulaire optiek maken:

- Ontwikkelen van het **eco-ontwerp** van de gebouwen en materialen met het oog op hun aanpasbaarheid, verlengen van hun levensduur en bevorderen van hun demonteerbaarheid en recycleerbaarheid op het einde van hun eerste leven;
 - Ontwikkelen van praktijken op het vlak van **selectieve afbraak, hergebruik en recyclage** van materialen in Brussel.
- **Strategische doelstelling 6: De nieuwe economie van het duurzame hulpbronnenbeheer ontwikkelen** wil de sector van de distributie en de duurzame diensten voor burgers en bedrijven doen evolueren in de richting van meer circulariteit

Hier komt het erop aan om **de Brusselse economische activiteiten te ontwikkelen en te ondersteunen**, die tegemoetkomen aan de behoeften - in lijn met het milieubeleid - van de consument naar meer materiaalcirculairiteit:

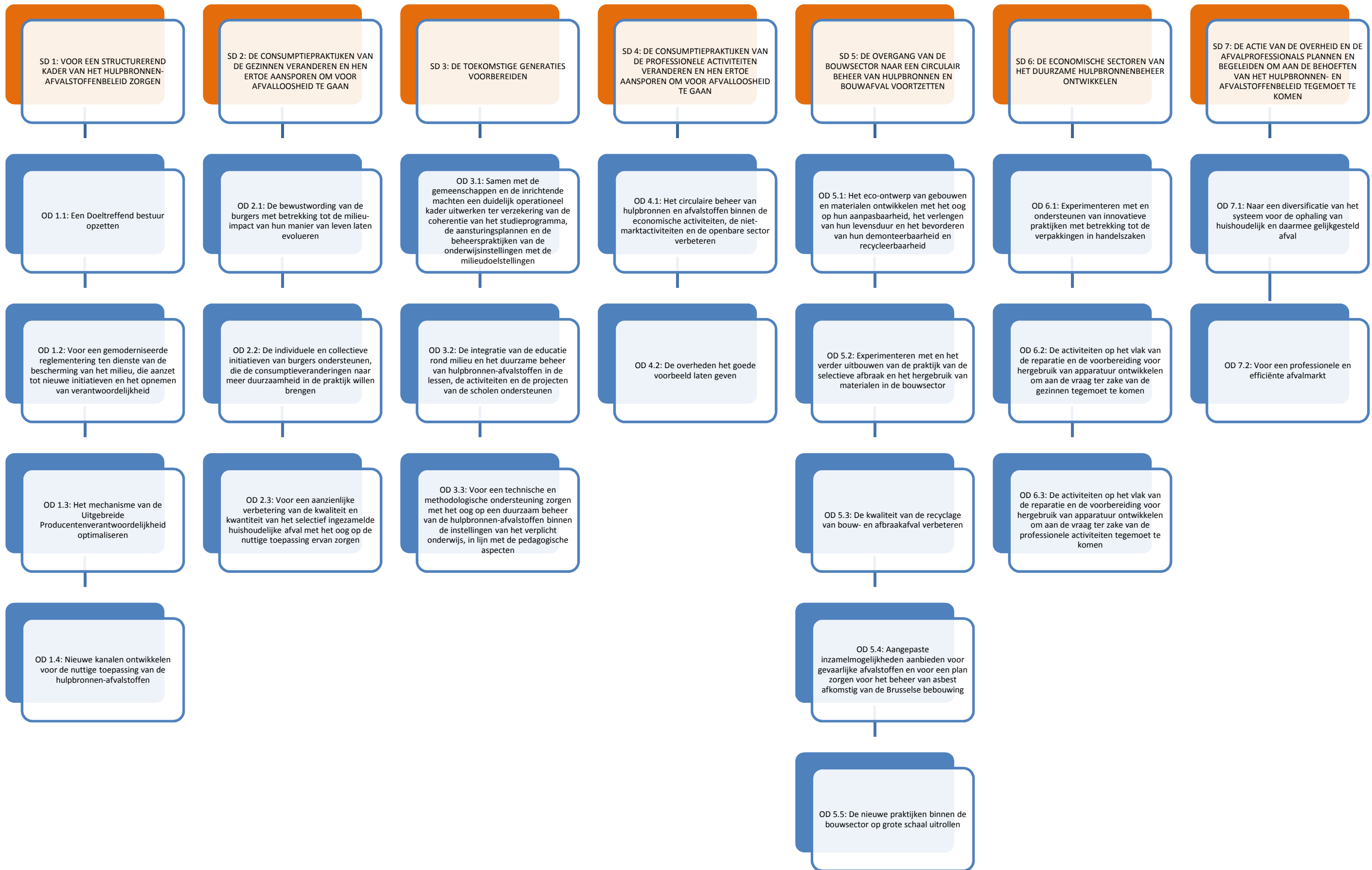

- Stimuleren, aanmoedigen en ondersteunen van transformatie- en handelsactiviteiten (voor gezinnen én professionele activiteiten) die **meer circulaire goederen en diensten aanbieden**: verkoop in bulk, herbruikbare verpakkingen, herverdeling, tweedehands, upcycling, huren in plaats van kopen, ... en dat zoals gezegd zowel voor gezinnen als voor professionele activiteiten;
 - Specifieke ondersteuning van niet-rendabele activiteiten op het vlak van reparatie en voorbereiding voor hergebruik die door **de sociale economie** gedragen worden.
- **Strategische doelstelling 7: De actie van de openbare en private afvalprofessionals plannen en begeleiden om aan de behoeften van het gewest tegemoet te komen** richt zich specifiek tot de publieke referentieactor en de afvalprofessionals.

Zo wil men **een sterke, krachtdadige en gezond concurrerende Brusselse professionele sector met betrekking tot de inzameling en verwerking van hulpbronnen en afvalstoffen ontwikkelen** met praktijken en hulpmiddelen die aangepast zijn aan de behoeften van de stad

- Optimalisering van het circuit voor selectieve en bewarende inzameling;
- **Termijnvisie** op de **gewestelijke hulpmiddelen** inzake afvalverwerking;
- Ontwikkeling van een **gezonde en rechtvaardige maar daarom niet minder krachtdadige concurrentie** langs de kant van de professionele activiteiten inzake afvalophaling en -verwerking in Brussel;
- Vereenvoudiging van het afvalbeheer binnen bedrijven door professionele afvalophalers.

4. Doelstellingen

Het Gewestelijk hulpbronnen- en afvalstoffenplan kadert in de hierboven uiteengezette visie voor 2050 en streeft ernaar een programma van concrete acties voorop te stellen, dat voor een gunstige context moet zorgen voor het bedenken van Brusselse oplossingen voor en door de Brusselse actoren zelf. Daarbij is het de bedoeling om een aanzienlijke impact te hebben op de circulariteit van grondstoffen, de bescherming van het milieu en de lokale socio-economische verankering overeenkomstig het GPCE en dat **zowel voor de periode 2018-2023 als daarna**.

Het plan stoelt op de ervaringen uit het verleden om vooruit te kijken naar een gewenste en concrete toekomst. Het werkt de stappen uit, die doorlopen moeten worden om dit streefdoel werkelijkheid te doen worden, rekening houdend met de eigenschappen van de eigen inwoners, de eigen economie en het eigen grondgebied.

Zodoende bepaalt het de koers die er gevaren moet worden en de eerste acties die er ondernomen moeten worden en houdt het ook een updateproces in via een Gedeeld bestuur en een regelmatige rapportageoefening.

Het HABP heeft drie algemene doelstellingen:

- Een omschakeling naar duurzamere en meer circulaire consumptiepraktijken verankeren;
- De bewaring en de nuttige toepassing van grondstoffen, indien mogelijk lokaal;
- De economische aanbodsector overhalen om de circulaire praktijk mee te concretiseren.

Meer specifiek luiden de algemene doelstellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als volgt:

- Het streefdoel bereiken van een **vermindering van de productie van**
 - huishoudelijk afval **per inwoner** van:
 - 5% in 2023;
 - 20% in 2030;
 - professioneel afval (buiten bouw- en afbraakafval) **per werknemer** van:
 - 5% in 2023;
 - 20% in 2030;
- De Europese doelstellingen halen in verband met de voorbereiding voor hergebruik en recyclage voor het **huishoudelijk afval** afkomstig van de normale activiteit van de gezinnen:
 - 50% in gewicht tegen 2020⁵⁰;
 - [70% in gewicht in 2030]⁵¹;In het kader van deze doelstelling werden de volgende subdoelstellingen vastgelegd voor 2023:
 - 30% van **de elektrische en elektronische apparatuur** dat de inzamelingscircuits volgt, wordt gesorteerd met het oog op een reparatie of voorbereiding voor hergebruik;
 - De tonnenmaat van het biologisch afval dat vandaag gerecycleerd wordt, verdubbelen op zijn minst ;
 - **Verdubbeling van het ingezamelde percentage AEEA** ten opzichte van 2016;
 - **Verhoging met 50% van het ingezamelde percentage** plastic verpakkingen in vergelijking met 2016;
- De doelstellingen verwezenlijken op het vlak van de voorbereiding voor hergebruik en recyclage van wat er van de professionele activiteiten afkomstig is, met uitzondering van het bouw- en afbraakafval:
 - 55% in gewicht tegen 2020;
 - [70% in gewicht in 2030]⁵²;
- De Europese doelstellingen halen inzake de voorbereiding voor hergebruik en recyclage van het bouw- en afbraakafval:
 - 70% in gewicht tegen 2023⁵³;
 - 85% in gewicht tegen 2030⁵⁴;

⁵⁰ Artikel 22, §2, 1ste alinea van de Ordonnantie van 14 juni 2012 betreffende afvalstoffen

⁵¹ Zal aangepast worden bij de goedkeuring van de Europese wetgeving

⁵² Zal aangepast worden bij de goedkeuring van de Europese wetgeving

⁵³ Artikel 22, §2, 2de alinea van de Ordonnantie van 14 juni 2012 betreffende afvalstoffen

⁵⁴ Zal aangepast worden bij de goedkeuring van de Europese wetgeving

Verder moet de gewestelijke actie er ook voor zorgen dat in 2023:

- 100% van de professionele activiteiten een billijke bijdrage levert aan de ophalingskosten en het eigen afval sorteert;
- de modernisering van het mechanisme van de UPV volledig operationeel is;
- het beleid met betrekking tot de nuttige toepassing van biologisch afval volledig operationeel is;
- de 'Ja tegen reclame'-sticker volledig operationeel is;
- 30% van de Brussels gezinnen zich bewust is van de consumptieuitdagingen en aan ruilen doet, tweedehandse spullen koopt en de 'do it yourself'-gedachte in de praktijk brengt;
- 30% van de Brusselse scholen de leerlingen sensibiliseert rond de problematiek van de hulpbronnen en afvalstoffen en concrete acties op touw zet;
- de reglementering in verband met de voorbeeldfunctie van de overheid goedgekeurd werd en operationeel is;
- het aantal werven waar er aan selectieve afbraak en hergebruik van bouwmaterialen gedaan wordt, met 50% toegenomen is;
- 100 voedingswinkels uit de Brusselse detailhandel voor hun warenkeus op onverpakte producten overgestapt is;
- 100 Brusselse restaurants een nieuw alternatief aanbod op het vlak van leidingwater, alternatieven voor individuele drankverpakkingen, wegwerpvaatwerk en herbruikbare voedingsverpakkingen uitgewerkt zullen hebben;
- de duurzaamheid van de in Brussel georganiseerde evenementen een feit zal zijn.

STRATEGISCHE DOELSTELLING 1: VOOR EEN STRUCTUREREND KADER VAN HET HULPBRONNEN-AFVALSTOFFENBELEID ZORGEN

1. Operationele doelstelling 1.1: Een Doeltreffend bestuur opzetten

Het Gewestelijk Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan beschrijft een aantal acties die in de praktijk gebracht moeten worden. Het HABP is echter geen star plan dat al van a tot z uitgewerkt werd. Het is een plan dat de koers aangeeft en de acties stuurt, maar dat vooral leeft, met tal van actoren, een evolutie, verschillende stappen en een zeker tempo.

Puttend uit de ervaring die werd opgedaan met de modaliteiten van het beheer van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu (2009-2014), de Good Food-strategie (2015 tot heden) of het Gewestelijk Programma voor de Circulaire Economie (2016 tot nu) zullen de animatie, het beheer en de evaluatie van het HABP zich concentreren rond de volgende modaliteiten:

- **een plan, een actieprogramma:** hoewel dit de doelstellingen en de bevoorrechte strategieën dient te verduidelijken, is het niet altijd in staat om - op voorhand en precies - de operationele acties te beschrijven, die de komende 5 jaar ondernomen moeten worden, maar kan het wel de doelstellingen en belangrijke tussenstappen vastleggen;
- **de acties moeten geprioriteerd worden** in lijn met de jaarlijkse gewestelijke begroting en dat elk jaar opnieuw.
- Om doeltreffend en relevant te zijn, moeten deze uitgewerkt worden via **duidelijk geïdentificeerde verantwoordelijken**, werkgroepen waar meerdere partners bij betrokken zijn, met een aangewezen projectleider, een programma, een budget, een evaluatie, enz.;
- de aangeduide projectleiders moeten begeleid en gecoacht worden om het ontwerp en de uitvoering van de acties optimaal te kunnen **aansturen**;
- de **transversaliteit** en de **synergie** moeten regelmatig gecontroleerd worden;
- aangezien het om een continu proces gaat, moeten er momenten van **bezinning** en **uitwerking van nieuwe actievoorstellen** tussen actoren gehandhaafd worden volgens een evolutief en iteratief samenwerkingsproces; op die manier zal de uitrol van het HABP over een tijdspanne van 2,5 jaar bijgewerkt kunnen worden;
- voor de **steun** en **deelname aan het HABP** is er een mobilisering van de partners nodig door middel van een animatie in netwerkverband en via verschillende activiteiten en evenementen die de geboekte vooruitgang en de successen van het Plan duidelijk maken;
- En om zich van een goede werking te verzekeren, moet er tot slot ook voor een sterke, flexibele en beweeglijke **coördinatie** gezorgd worden ten dienste van de projecten en de actoren.

Oprichting van de ad-hoc instanties voor de organisatie van de operationele uitrol van het HABP

Om de implementatie van het HABP te organiseren, zijn er meerdere instanties en structurerende elementen voorzien:

- een Stuurcomité belast met de opvolging van de uitrolstrategie van het HABP;
- een Coördinatiecomité met een coördinatie- en dagelijks-beheercel die de concrete uitvoering van het HABP organiseert.

GOV 1: Het strategische Stuurcomité zorgt voor de opvolging van de uitvoering van het HABP.

Het strategische Stuurcomité vervult de volgende rol:

- aansturen, oriënteren en ondersteunen van de implementatie van het HABP waartoe door de Regering besloten werd;
- de naleving verzekeren, tijdens de implementatie, van de visie, de doelstellingen, de prioriteiten en de hoofdbeginselen van het HABP;
- akte nemen van de door het Coördinatiecomité opgestelde opvolgingsrapporten;
- de heroriënteringsvoorstellen of de voorgestelde nieuwe acties valideren;
- verslag uitbrengen aan de Regering over de vordering van de implementatie van het HABP.

Het Stuurcomité zelf bestaat uit:

- de Minister van Leefmilieu en Energie die er het Voorzitterschap van bekleedt;
- de Staatssecretaris die instaat voor de ophaling en verwerking van het huishoudelijke afval;
- de Minister van Economie;
- de representatieve Beroepsfederaties die voornamelijk door het plan betroffen zijn: BECI, UCM, Ressources, CBBH;
- de professionals van de afvalsector: GO4Circule, het Agentschap 'Net Brussel';
- twee vertegenwoordigers van de beheersorganismen van de UPV's;
- de overheidsinstanties die actief zijn op het vlak van de begeleiding van bedrijven: het Brussels Agentschap voor de Ondersteuning van het Bedrijfsleven (BAOB);
- vertegenwoordigers van de gezinnen: Test-Aankoop, RCR, Réseau Eco-consommation, enz.;
- vertegenwoordigers van de milieuverenigingen zoals Bral, IEB, enz.;
- Brulocalis;
- twee vertegenwoordigers van de academische wereld;
- de Voorzitters (of hun vertegenwoordigers) van de Economische en Sociale Raad en de Raad voor het Leefmilieu;
- Op initiatief van de Minister van Leefmilieu kunnen daarnaast ook nog experts, actieprojectleiders, enz. uitgenodigd worden.

Het Stuurcomité komt minstens één keer per zes maanden samen. Het kan echter op elk moment bijeengeroepen worden en tussenkomen om een blokkering op te lossen of zich over transversale problemen uit te spreken. Het secretariaat wordt verzekerd door Leefmilieu Brussel. Het werk wordt zo georganiseerd dat de kleinste structuren die lid zijn van het Comité gemakkelijk aanwezig kunnen zijn.

GOV 2: Een flexibel en efficiënt Coördinatiecomité

De Minister van Leefmilieu en Leefmilieu Brussel vormen samen een operationeel Coördinatiecomité met het oog op de concrete implementatie van het HABP, waarmee met name bedoeld wordt op:

- het formuleren van voorstellen in verband met de prioriteiten, de roadmap en de aansturing van de acties die aan het Stuurcomité voorgelegd moeten worden;
- het toezien op de uitvoering van de acties en de ontwikkeling van synergieën tussen transversale en sectorale acties;
- het organiseren van de uitwerking van nieuwe voorstellen voor de verdere evolutie van het HABP;
- het opzetten van structuren voor een versterkte samenwerking tussen besturen en met de beroepsfederaties ter verbetering van de doeltreffendheid van het HABP;
- het animeren en het samenbrengen in een netwerk van de actoren;
- enz.

Verder ziet het Coördinatiecomité ook toe op:

- de voorlegging, ter goedkeuring, van de nieuwe actievoorstellen;
- de coördinatie van de acties van het HABP met de andere gewestelijke strategieën, plannen en programma's;
- de invoering van een eigen dashboard voor het HABP, de realisatie van reportings en de monitoring van relevante indicatoren;
- de verzekering van een zekere coherentie en transversaliteit in het begrotingsbeheer (planning, projectproeplancing, voorbereiding en opvolging van subsidies, ...).

Daarnaast zal het Coördinatiecomité het volgende introduceren:

- een lichte, maar doeltreffende interne coördinatie om eventuele redundanties en benodigde onderlinge afstemmingen tussen acties te identificeren;
- een begeleiding van de organisaties die de maatregelen aansturen in de vorm van een ondersteuning van de organisatie: coaching, methode, planning, begroting, kwalitatieve en kwantitatieve halfjaarlijkse reporting, enz.;
- halfjaarlijkse bijeenkomsten met de projectleiders om synergieën of behoeften aan transversaliteit bij de uitgevoerde acties te identificeren;

- werkgroepen bestaande uit sleutelactoren ter ondersteuning van de coördinatie bij de identificatie van de te ondernemen relevante acties met het oog op de evolutie van het HABP en de zoektocht naar synergieën en behoeften aan transversaliteit tussen dicht bij elkaar aanleunende thema's.

Het Coördinatiecomité komt zo vaak als nodig samen en delegeert de coördinatie en het dagelijks beheer aan Leefmilieu Brussel.

GOV 3: Versterkte samenwerking tussen actoren

Op voorstel van de Minister van Leefmilieu kan de aanzet gegeven worden tot een versterkte samenwerking tussen diverse actoren (tussen besturen, tussen beroepsfederaties, tussen Gewesten, enz.).

De samenwerking tussen verschillende actoren en in het bijzonder tussen bepaalde besturen zal ook structureel versterkt worden en dat in eerste instantie en in de eerste plaats - bij wijze van testfase - bij die spelers van wie de actie als strategisch beschouwd wordt op consumptie- en afvalvlak. Concreet hebben we het dan over Leefmilieu Brussel, de gemeenten, het BAOB, de vzw Ressources, Net Brussel, Go4Circle, enz.

Voormelde versterkte samenwerking dient daarbij georganiseerd te worden rond 3 pijlers:

- elkaar leren kennen (wie is wie, wie doet wat, ...);
- de producten, diensten en werkmethoden van de andere besturen ten aanzien van de beoogde klanten meer in detail leren kennen door een gepaste uitwisseling van informatie;
- onderling gerelateerde of gezamenlijke en gecoördineerde acties in het kader van een geformaliseerd en goedgekeurd gemeenschappelijk werkprogramma identificeren, voorstellen en voorbereiden, desgevallend door de Regering.

Een informatiesysteem opzetten, waarmee voor een toe-eigening, opvolging en evaluatie van de uitvoering van het HABP gezorgd kan worden

GOV 4: Transparantie van de georganiseerde informatieverstrekking

Het Coördinatiecomité zal toezien op de invoering van een informatiekader rond de volgende elementen:

- een website die verband houdt met de implementatie van het HABP;
- één seminarie per jaar gericht op de uitvoering van het HABP, de geboekte vooruitgang in Brussel en de toekomstige ontwikkelingen;
- thematische seminaries.

GOV 5: Een periodieke en gezamenlijke evaluatie

Om de 30 maanden zal er door het Coördinatiecomité een evaluatierapport opgemaakt worden over de realisatie van het HABP dat ter bespreking/voor advies zal worden voorgelegd aan het Stuurcomité, voordat het aan de Regering zal worden overgemaakt.

Het doel van dit evaluatieverslag zal erin bestaan om:

- verslag uit te brengen over de uitrol van het HABP (acties, resultaten, indicatoren, begroting, ...);
- een evolutie/aanpassing van de acties van het HABP voor te stellen;

De evaluatiemethode die daarbij gehanteerd wordt, dient gebaseerd te zijn op een ruime participatie van de actoren en op een objectieve analyse door een onafhankelijke derde.

GOV 6: Een dashboard om de uitvoering van het HABP op te volgen

In samenwerking met de partners van het HABP zal Leefmilieu Brussel een scorebord van realisatie- en resultaatindicatoren uitwerken, waarmee voor een opvolging van het Plan gezorgd zal kunnen worden. Het zal een coherent kader vormen voor de follow-up en de evaluatie van de acties van het HABP en zal ontwikkeld worden op basis van de vastgelegde realisatie- en resultaatindicatoren. Tegelijk wordt een bestand met kwantitatieve gegevens over de productie en de wijzen van beheer van het door de gezinnen en de professionele sectoren geproduceerde afval opgemaakt. Dit zal eveneens gebruikt worden om aan de Europese rapportageverplichtingen tegemoet te komen. Het BISA zal binnen Perspective.Brussels tot taak hebben om de verzamelings- en verwerkingsmethodologieën van de gegeven onder de loep te nemen teneinde de best mogelijke garantie te kunnen bieden met betrekking tot de kwaliteit en de geloofwaardigheid van de ontvangen informatie.

Dit heeft betrekking op:

- **Leefmilieu Brussel** in zijn rol van:
 - planner op het vlak van het afvalbeleid en met name inzake de berekening van de realisatie van de doelstellingen die opgenomen werden in de afvalreglementering en/of het van kracht zijnde plan;
 - coördinator van de uitvoering van het hulpbronnen- en afvalstoffenplan;
 - opsteller van de Staat van het Leefmilieu;
 - verzamelaar van informatie bij actoren waarmee het samenwerkt:
 - de beheersorganismen van de UPV's;
 - de actoren van de sociale economie;
 - de gemeenten, de OCMW's, de burgercollectieven, enz.;
 - de professionals van de afvalsector;
 - organisator van specifieke studies;
 - rapporteur aan de Europese Commissie, voor rekening van het Gewest, inzake de verstrekking van gewestelijke informatie in verband met het afvalbeleid;
 - ...
- het Agentschap Net Brussel in het kader van zijn openbare opdrachten tot ophaling van het huishoudelijke afval en verzekering van de netheid;
- de professionals van de afvalsector, vertegenwoordigd door GO4circle;
- de actoren van de sociale economie, vertegenwoordigd door de vzw Ressources;
- de lokale actoren, vertegenwoordigd door Brulocalis;
- ...

Zodoende zal er een groep van gegevensverstrekkers samengesteld worden om de methodologie voor te stellen, te bekrachtigen en te testen en de inzameling en de verwerking van informatie afkomstig van de voornaamste operatoren in dit domein te organiseren. Het observatorium voor hulpbronnen en afvalstoffen biedt methodologische ondersteuning in dit proces.

En jaarlijks zal er ook een voor het publiek bestemd dashboard gepubliceerd worden.

2. Operationele doelstelling 1.2.: Voor een gemoderniseerde reglementering ten dienste van de bescherming van het milieu, die aanzet tot nieuwe initiatieven en het opnemen van verantwoordelijkheid

De reglementering op het vlak van afval is al verschillende decennia oud. Ze kadert in een optiek van een verbeterde bescherming voor mens en milieu en dat met name in reactie op diverse volksgezondheids- en milieucrisis. Wat bv. biologisch afval betreft, hebben we de dioxinecrisis, de dollerkoeienziekte, de vogelgriep, mond-en-klauwzeer, het paardenvleesschandaal en de hormonen in voedingsmiddelen gehad, die niet alleen hun gevolgen hadden voor de volksgezondheid maar ook voor de diergezondheid, die de veiligheid van de voedselketen in een slecht daglicht plaatsten en die het vertrouwen van de consument een flinke knauw gaven. Ook op het vlak van gevaarlijk afval heeft Europa een aantal crises gekend die een onuitwisbare indruk hebben nagelaten. Dergelijke crises hadden een impact op mens én milieu en dienen naar de toekomst toe dan ook tot elke prijs vermeden te worden.

Onder impuls van met name de Europese Unie werd er bijgevolg een streng en complex juridisch kader op milieuvlak uitgewerkt om het risico op een herhaling van zulke crises tot een minimum te herleiden.

De reglementering inzake afval is dan ook onontbeerlijk ter bescherming van mens en milieu. Ze maakt het mogelijk om alle burgers en alle organisaties een duidelijk actiekader aan te reiken en daarbij de aandacht te vestigen op het beleid van de overheid met betrekking tot het milieu en de productie van afval tot aan zijn nuttige toepassing of eliminatie.

Dat neemt niet weg dat we ons hier geconfronteerd zien met drie belangrijke problemen:

- 1) Logheid van de juridisch-administratieve modellen. Met de wetgevende inflatie en de budgettaire restricties bij de overheidsdiensten worden de weerhouden juridisch-administratieve modellen log, moeilijk te begrijpen voor de actoren en moeilijk te controleren voor de overheidsinstanties.
- 2) Reglementaire paradoxen. De strikte naleving van de huidige voorschriften leidt paradoxaal genoeg tot situaties waarin niet voor een maximale bescherming van mens en milieu gezorgd wordt of waarbij het potentieel van de circulaire economie ten onrechte beteugeld wordt.
- 3) Niet-naleving van de reglementering op het terrein. De bestaande regels worden nog niet door alle actoren ten volle en correct toegepast op het terrein.

Wat de logheid van de juridisch-administratieve modellen betreft, lijkt het wenselijk om de hervormingen in de volgende richting voort te zetten:

- meer duidelijkheid en een grotere betrokkenheid van de respectieve actoren stroomopwaarts in verband met de na te leven regels;
- een lichter en sneller administratief model dat meer verantwoordelijkheid legt bij de betrokken actor in de zin van de Strategie voor administratieve vereenvoudiging waarvoor Easybrussels pleit;
- een denkoefening over het evenredigheidsbeginsel om een hoge mate aan bescherming voor het milieu te combineren met een herziening van de noodzaak van bepaalde administratieve regels voor activiteiten met een gering risico;
- een controlemodel dat minder afhankelijk is van de beschikbaarheid van de ambtenaren van de milieupolitie.

Wat de reglementaire paradoxen betreft, hebben we hieronder enkele voorbeelden opgenomen om de problematiek te illustreren:

- Hoewel er vaak gewerkt wordt met afval in de huidige betekenis die de wet eraan geeft (maken van kleding van stofresten, verandering van pallets in meubels, gebruik op werven van inert puin als onderbouw, ...), worden sommige activiteiten misschien toch ten onrechte als afvalverwerkende activiteiten beschouwd en bijgevolg onderworpen aan een specifieke reglementering en een milieuvergunning, wat de facto tal van innovatoren ervan weerhoudt om te starten met een bepaalde activiteit of de activiteiten van vernieuwers die het wel doen, in de illegaliteit doet belanden. Regelmatig staat de logheid van de juridisch-administratieve beperkingen ook niet in verhouding tot het reële gevaar dat uitgaat van de producten en afvalstoffen die door de activiteit gebruikt worden.
- Op het vlak van biologisch afval hebben de voedselschandalen tot een erg strenge Europese reglementering geleid in verband met de verwerking en het gebruik van dierlijke bijproducten vanuit het legitieme streven om de voedselketen te beschermen. Deze reglementering, die tot op de letter wordt nageleefd bij erg kleinschalige projecten (een collectief van burgers, een wijk, een kort minicircuit voor de recyclage van organische voedingsresten zoals bij compostering met het oog op het telen van groenten, het voederen van kippen, wormencompost, enz.), heeft als gevolg dat keukenafval mogelijk veel gevaarlijker wordt ingeschat dan het in werkelijkheid is en hierdoor alleen onder erg strenge voorwaarden gebruikt mag worden. Het toepassingsgebied van deze reglementering maakt immers geen onderscheid tussen voedingsmiddelenbedrijven, kleine restaurateurs of gezinnen. Dit terwijl de reglementaire voorschriften erg streng en moeilijk toe te passen zijn voor kleine structuren omwille van technische en economische redenen. Dat heeft als resultaat dat een eeuwenoude valorisatieactiviteit belet wordt, die maar weinig risico voor mens en milieu inhield, of dat diegenen die deze activiteiten toch uitoefenen, hierdoor in de illegaliteit belanden. Dit vertraagt de recyclage en nuttige toepassing van organisch materiaal in een stedelijke omgeving, wat maakt dat dit biologisch afval vandaag in Brussel voor een groot deel verbrand wordt.

- Een ander voorbeeld houdt verband met het vervoer van producten die het einde van hun levensduur bereikt hebben, zoals textiel, klerhangers, oude meubels, enz. Het vervoer van dergelijke producten wordt als afvaltransport beschouwd en is hierdoor onderworpen aan een specifieke wetgeving die het de leveranciers van producten onmogelijk maakt om opnieuw met een vrachtwagen vol afval in plaats van een lege vrachtwagen te vertrekken, wat de verkeersopstoppingen en de vervuiling in de stad nog vergroot, terwijl een optimalisering van het transport van producten en afval mogelijk een grote ecologische meerwaarde zou kunnen bieden.

Over het algemeen stellen we vast dat al te veel producten en stoffen onder het wettelijke statuut van afval en zijn log juridisch-administratief stelsel vallen, terwijl dat niet nodig is ter bescherming van mens en milieu, of omwille van de geldende regelgeving niet optimaal benut worden. De tijd lijkt ons dan ook aangebroken om de reglementaire eisen te herzien voor bepaalde erg specifieke activiteiten die een reëel voordeel inhouden voor het milieu en een concretisering van de circulaire economie mogelijk maken. Om dat te doen, dient er opnieuw afstand genomen te worden van de respectieve microregels teneinde ons opnieuw de macrodoelstellingen van het milieubeleid voor de geest te kunnen halen. Het spreekt daarbij voor zich dat het niet de bedoeling is om de bescherming van mens en milieu te dereguleren, maar wel om er ons van te vergewissen dat de regels die op elk activiteitsniveau opgelegd worden, hun primaire doel niet voorbijschieten.

Gelet op het voorgaande, kunnen we hier alvast wijzen op het feit dat de Regering in het kader van de implementatie van het GPCE op 27 april 2017 haar fiat gaf voor de invoering en werkingsregels van een mechanisme ter opheffing van de juridisch-administratieve belemmeringen binnen de circulaire economie.

Dit mechanisme, dat onder de voogdij ressorteert van de Ministers die het GPCE ondersteunen, heeft tot doel om:

- de juridisch-administratieve belemmeringen te identificeren, die onder de loep genomen moeten worden;
- debatten op tegenspraak te organiseren tussen de voor het wettelijk kader verantwoordelijke overheid en de betrokken actoren;
- voorstellen te formuleren op basis van het standstillprincipe.

Wat tot slot de niet-naleving van de regels betreft, zal het zaak zijn om voor een combinatie te zorgen van een heldere reglementering, informatieverstrekking, sensibilisering en opleiding met een gepast controle- en sanctiebeleid.

REG 1: Naar een grotere administratieve vereenvoudiging van de reglementering

Leefmilieu Brussel zal zijn werk met betrekking tot de vereenvoudiging van het milieurecht voortzetten en zal hervormingen voorstellen om een gunstiger wettelijk kader te creëren voor ecodesign, de selectieve inzameling, het hergebruik, de herkwalificatie van apparaten en de recyclage van afvalstoffen en dus voor de circulaire economie door middel van de volgende maatregelen:

- het moderniseren van het werkingskader van de UPV's;
- het vergemakkelijken van de procedures inzake sortering, ophaling en verwerking;
- het bevorderen van de innovatie op het vlak van inzameling, sortering, reparatie, hergebruik, herkwalificatie en recyclage;
- het creëren van de voorwaarden om voor sommige geïdentificeerde stromen af te stappen van het afvalstatuut, door een onderscheid te maken tussen kleinschalige activiteiten voor hergebruik, reparatie met het oog op hergebruik of herkwalificatie en recyclageactiviteiten of andere activiteiten van nuttige toepassing, en door bijzondere voorwaarden voor bepaalde stromen te bepalen, zoals met name gerecycleerde granulaten en organische stoffen (compost, slijk, digestaten, gedroogde producten, enz.), in samenspraak met de andere gefedereerde entiteiten;
- het herzien van de lijst van ingedeelde inrichting die de afvalverwerkingsactiviteit bij klasse 1A indeelt overeenkomstig de ordonnantie tot vaststelling van de inrichtingen van klasse 1A;
- het herzien van de wetgeving inzake gezondheidszorgafval;
- het herzien van de gewestelijke wetgeving aangaande dierlijke bijproducten;
- het inzetten op een verplichting tot sortering van voedingsafval;
- het verdedigen van de maatregelen inzake ecodesign op het niveau van de Belgische en Europese wetgeving.

Bij het doorvoeren van deze hervormingen zal er toegezien worden op de harmonisering van de wetgeving tussen de Belgische gewesten.

Alle regelgevingsvoorstellen die door Leefmilieu Brussel geformuleerd zullen worden, zullen ter bespreking, onderhandeling en advies voorgelegd worden aan de vertegenwoordigers van de door de reglementering betroffen actoren, voordat de voorstellen in kwestie overgemaakt zullen worden aan de Minister van Leefmilieu. Bovendien zullen ze ook opgesteld worden in de geest van de principes van administratieve vereenvoudiging waarvoor zowel door Easybrussels, het gewestelijke agentschap voor administratieve vereenvoudiging, als door de ESRBHG gepleit wordt in zijn initiatiefadvies van 20 april 2017.

Ecodesign promoten

Ecodesign is een benadering in de productontwikkeling waarbij ernaar gestreefd wordt de milieu-impact van het product gedurende zijn hele **levenscyclus** zo laag mogelijk te houden. De levenscyclus van een product bestaat uit de opeenvolgende fases die het product door de tijd doormaakt, gaande van het theoretische en experimentele ontwerp over de ontginning van de grondstoffen die voor de productie nodig zijn, de productie zelf, de distributie, het verbruik of gebruik, tot het einde van de levensduur, en eventuele tweede levens (herstelling, hergebruik, enz.).

Met ecodesign kunnen producten worden ontwikkeld met een kleine ecologische input en output, met andere woorden producten die weinig materiaal en energie verbruiken en waarbij weinig verontreiniging wordt uitgestoten tijdens de productie, het verbruik en de afdanking ervan, bijvoorbeeld door een langere levensduur, makkelijker onderhoud en herstellingen, en de eenvoudige mogelijkheid tot recycling, nuttige toepassing of hergebruik. Dit ecodesign is bijzonder belangrijk voor apparaten die een lange levensduur hebben en die in hun gebruiksfase energie verbruiken (voertuigen, elektrische en elektronische apparaten, machines, enz.), aangezien het de milieu-impact van deze apparaten drastisch kan verlagen.

Volgens de Europese Commissie wordt meer dan 80% van de milieu-impact van een product bepaald in de ontwerpfase (Ecodesign your Future, European Commission, 2012).

Ecodesign is dus een essentiële maatregel in de **preventie rond afval en grondstoffenverbruik**.

De gewestelijke hefboomen om dit ecodesign te simuleren zijn echter beperkt, omdat enerzijds de markt van de producten internationaal is (het ontwerp en de productie vinden in het buitenland plaats, vooral in een open economie) en anderzijds de reglementaire bevoegdheden inzake productnormen op het federale niveau liggen of gedelegeerd zijn naar Europa. De gefedereerde Belgische entiteiten kunnen echter een uitbreiding van de Europese reglementeringen ten gunste van ecodesign verdedigen. Vervolgens blijven er hefboomen voor het stimuleren van innovatie op het grondgebied.

REG 2: Een stimulerende bijdrage aan de sortering van het afval van alle professionele activiteiten

Het Gewest zal het stimulerende karakter van de reglementering, de fiscaliteit en de tarifiering op het vlak van hulpbronnen en afvalstoffen versterken ter verbetering van het hergebruik en de recyclage alsook de naleving van het principe van de vervuiler betaalt en dat vanuit de invalshoek van de circulaire economie (verbrandingsbelasting, belastingverminderingen, enz.).

De Minister van Leefmilieu zal de Regering de conclusies voorleggen van een vergelijkende analyse van de tarieven die er bij de verschillende systemen voor de ophaling van professioneel afval gehanteerd worden. Deze analyse zal binnen een tijdspanne van 2 jaar uitgevoerd worden ter controle van de voordelige financiële positie van het gesorteerde afval ten opzichte van het niet-gesorteerde en verbrande afval en om in voorkomend geval de verbrandingsbelasting aan te passen, zij het wel met handhaving van een zekere concurrentiële slagkracht voor de verbrandingsoven ten opzichte van andere, identieke verbrandingsovens in de buurt;

Dit werk zal in samenspraak met de actoren van de sector verricht worden.

Een aangepaste btw-regeling die aanzet tot het wegschenken van onverkochte non-food producten – in casu textiel

Elk jaar vernietigen winkels een bepaalde hoeveelheid onverkochte non-food producten bij gebrek aan een beter alternatief. In principe is het namelijk zo dat, wanneer deze onverkochte goederen het voorwerp van schenkingen door btw-plichtigen uitmaken, een dergelijke handeling gelijkgesteld wordt met een belastbare levering, wanneer deze btw-plichtigen voordien de btw op deze goederen stroomopwaarts hebben afgetrokken. Dat maakt dat er in wezen dus btw op verschuldigd is, wat - begrijpelijkerwijze - een ontradend effect kan hebben op de handelaars en instellingen die er anders hun voordeel mee hadden kunnen doen. Voor onverkochte voedingswaren werd dit probleem onlangs opgelost door de verrichtingen van bedrijven die hun onverkochte voedingsproducten aan erkende voedselbanken schenken, vrij te stellen van btw. Voor onverkochte non-food producten is het intussen zo dat door het werk dat er geleverd werd met betrekking tot een aantal kwesties in verband met de toegang tot het aanbod, er een beslissing van de btw-administratie is gevolgd, die bedrijven met sociaal oogmerk toelaat om activiteiten te ontwikkelen die onder een andere btw-regeling vallen en dat sinds 1 januari 2016. Sindsdien kan men dus goederen kopen en tegelijkertijd van het btw-tarief van 6% blijven genieten. Deze nieuwe interpretatie van het besluit met betrekking tot het btw-tarief van 6% zal bijgevolg de aankoop van voorraden mogelijk maken, eventueel met waardeverlies, zonder dat echter de btw naar rato van 6% verloren gaat. Hierdoor zouden privébedrijven die hun onverkochte producten 'tegen een symbolische euro' zouden overdragen, de wel de btw kunnen recupereren. Dergelijke hulpmiddelen kunnen in aanmerking komende ondernemingen ertoe aansporen om tegen een voordeliger btw-tarief schenkingen te verrichten aan bedrijven uit de sociale economie. Hierdoor kan men de aldus overgedragen non-food goederen en producten een tweede leven geven en kunnen de schenkende bedrijven er financieel ook aan uit. Dat neemt echter niet weg dat het hier om een tijdelijke oplossing gaat. Een volledig aangepaste btw-regeling naar het voorbeeld van wat er al bestaat voor schenkingen van voedingsmiddelen, zou immers een nog grotere stimulans vormen voor ondernemingen en handelszaken om hun onverkochte goederen weg te schenken in plaats van ze te verbranden.

REG 3: Voor een geïntegreerde strijd tegen illegaal afval

Er zal een bijzondere aandacht uitgaan naar die actoren en activiteiten die op dit moment aan het oog van de autoriteiten ontsnappen en er zal voor een grotere responsabilisering van de actoren (producenten, afvalophalers en beheersorganismen) geijverd worden met betrekking tot de naleving van de verplichtingen inzake sortering, inzameling en traceerbaarheid van afval, door desgevallend de reglementering aan te passen. Dit zal gepaard gaan met het nodige overleg om tot operationele voorstellen te komen.

3. Operationele doelstelling 1.3: Het mechanisme van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid optimaliseren

Al meer dan 20 jaar wordt het mooiste voorbeeld van de toepassing van het beginsel van 'de vervuiler betaalt', belichaamd door de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV), waarvan de implementatie in België als een van de meest efficiënte van Europa geldt. Het mechanisme in kwestie heeft de producenten van op de markt gebrachte producten verantwoordelijk gemaakt voor de ecologische gevolgen van diezelfde producten. De desbetreffende producenten hebben hier meestal collectief op gereageerd via beheersorganismen ter financiering en beheer van de inzameling en verwerking van het afval dat voortkomt uit de consumptie van de op de markt gebrachte producten.

Met de ervaring die er ter zake intussen vergaard werd, is de Regering enerzijds van mening dat de tijd vandaag rijp is voor een modernisering van het interactiemodel met de overheid:

- voorafgaand meer duidelijkheid over de verwachtingen van overheidswege met betrekking tot de doelstellingen, de regels en de middelen en dat ondanks het feit dat er al een eerste verduidelijkingsfase van het besluit van de Regering van 1 december 2016 betreffende afvalstoffen, kortweg BRUDALEX genoemd, in werking is getreden;
- meer flexibiliteit en snelheid bij de voorbereiding en goedkeuring van een contractueel en reglementair kader tussen het Gewest en de UPV-organismen;
- a priori meer beheersautonomie voor en meer vertrouwen in de beheersorganismen van de UPV's;
- een betere externe en onafhankelijke controle.

Anderzijds vindt de Regering ook dat de onderprestaties op ophalingsvlak in Brussel zeker niet als iets onvermijdelijks gezien mag worden, dat 'typisch zou zijn' voor stedelijke omgevingen, en dat alles in het werk gesteld moet worden om deze onderprestaties te begrijpen en voor een aanzienlijke verbetering ter zake te zorgen.

Tot slot zijn er ook nog andere afvalstromen dan die welke vandaag volgens dit systeem verwerkt worden⁵⁵, waarvoor eveneens het principe van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid ingevoerd zou kunnen worden.

De voorbereiding, de goedkeuring en de werking van de UPV's moderniseren

UPV 1: Naar een modernisering van de UPV's

Op voorstel van de Minister van Leefmilieu zal de Regering een nieuwe aanpak voor het in goede banen leiden van de implementatie van de UPV's goedkeuren, waarvoor ze zich zal baseren op de volgende beginselen:

- een betere bepaling stroomopwaarts van de doelstellingen, principes, werkingsmechanismen en aangewende middelen voor elke UPV;
- door in te zetten op vertrouwen en verantwoordelijkheid, voor een grotere operationele beheersautonomie zorgen langs de kant van de beheersorganismen;
- een preciezer reglementair kader met betrekking tot de publieke voorschriften die op de UPV's van toepassing zijn:
- precieze doelstellingen qua inzameling, hergebruik en recyclage met een mechanisme voor zelfregeling van de acties bij het niet behalen ervan;
- bepaalde principes met betrekking tot de financiering en de werking van de beheersorganismen, zoals:
 - het bepalen van de regels voor het vastleggen van de bijdragen waarmee het systeem gefinancierd wordt;
 - het vaststellen van bovengrenzen voor de financiële reserves en provisies;
 - De aanpassing van het informatie- en inzamelingssysteem bij onderprestatie;
 - De behartiging van het algemeen belang door de deelname van door het Gewest aangestelde externe experts aan alle studies en denkoefeningen die er door het beheersorganisme georganiseerd worden (eco-ontwerp, eco-modulatie, hergebruikactiviteiten, nieuwe recyclagecircuits, kostenanalyse, ...);
- regels inzake voorafgaande afspraken tussen het beheersorganisme en de actoren op de markt uitgaande van een rechtvaardige betaling en een eerlijke en gezonde concurrentie voor de toewijzing van specifieke opdrachten;
- de verplichting voor de afvalophalingsactoren om te participeren in het UPV-systeem (minstens voor wat de reporting over het opgehaalde afval betreft);
- mechanismen in verband met de transparantie en de (externe) controle, zowel ten aanzien van de resultaten als voor wat de operationele en financiële aspecten betreft;
- een mechanisme van financiële sancties bij niet-naleving;
- het principe dat de implementatie van de UPV volledig gefinancierd dient te worden door de houders van de terugnameverplichting;
- doelstellingen op het vlak van onderzoek en ontwikkeling alsook op communicatievlak.

Op initiatief van de Minister van Leefmilieu zal deze actie het voorwerp uitmaken van een uitvoerige dialoog, zowel met de vertegenwoordigers van de UPV's en de andere Gewesten als met de verschillende betrokken actoren (Go4Circle, Ressources, ANB, vertegenwoordigers van de inzamelpunten, ...), om binnen een termijn van 12 maanden na implementatie van het HABP tot een voorstel te kunnen komen.

⁵⁵ Ressorteren op dit ogenblik onder een UPV: huishoudelijke en industriële verpakkingen, draagbare batterijen en accu's afkomstig van de industrie en uit auto's, elektrisch en elektronisch afval, versleten banden, afgedankte voertuigen, minerale oliën, papier en karton.

UPV 2: Modernisering van het reglementaire kader van de UPV's en geleidelijke implementatie ervan

Op voorstel van de Minister van Leefmilieu zal de Regering een wijziging van de afvalreglementering voorstellen om de voorbereiding en de goedkeuring van nieuwe UPV's te kunnen vereenvoudigen, door het goedkeuringsmechanisme aan te passen en juridische leemten te vermijden. De milieuovereenkomsten, erkenningen, ... zullen geleidelijk aan aangepast worden, naarmate het dossier over de hervorming van de UPV's zal evolueren.

UPV 3: Ontwikkeling en ondersteuning van het hergebruik door de producenten

Met name voor de stromen van de AEEA en de afgedankte voertuigen zal er een bijzondere aandacht uitgaan naar de ontwikkeling van economische activiteiten in Brussel op het vlak van reparatie, voorbereiding voor hergebruik en de aanleg van voorraden van vervangstukken om de reparatiesector van de nodige onderdelen te kunnen voorzien. Over het algemeen zullen de producenten de ontwikkeling van hergebruikcircuits ondersteunen, wanneer er sprake is van een potentieel en een ecologische meerwaarde (bv. verpakkingen, banden).

4. Operationele doelstelling 1.4: Nieuwe kanalen ontwikkelen voor de nuttige toepassing van de hulpbronnen-afvalstoffen

De rijpheidsgraad van de verschillende stromen en de verbeteringsmogelijkheden

Als we naar de restpercentages bij het huishoudelijk afval kijken⁵⁶, dan zien we dat we een aantal selectieve stromen als rijp in de zin van 'tot volle wasdom gekomen' kunnen beschouwen. De redenen voor die rijpheid houden verband met de reeds lange inburgering van de inzamelingen en de gewoonten die de Brusselaars zich eigen hebben gemaakt met betrekking tot de verplichting om te sorteren en het aanbod van de ophalingsdiensten.

Bij de stromen in kwestie gaat het om papier/karton, tuinafval, glas en - in mindere mate - PMD. Voor deze laatste stroom situeert de voornaamste verbeteringsbron zich op het vlak van de kunststoffen.

Het kwantitatieve en kwalitatieve potentieel qua inzameling en nuttige toepassing van voedselafval is verder van dien aard dat deze stroom als één van de prioriteiten voor het Gewest geldt. De veralgemening van de oranje zak in de 19 gemeenten en de samenwerkingen met de verenigingen en de lokale initiatieven op het vlak van compostering zorgen voor een operationele concretisering van deze prioriteit.

Het belang van deze fracties ligt des te gevoeliger, aangezien de Europese Commissie plastic en bioafval als één van de belangrijkste doelstellingen beschouwt op het vlak van huishoudelijk afval.

Andere stromen bieden daarnaast eveneens ruimte voor verbetering. Concreet denken we dan met name aan de AEEA - waarvoor de Europese doelstellingen een inzamelingspercentage van 65% voor 2019 vooropstellen, wat neerkomt op ca. 17 kg/inw./jaar - alsook aan grofvuil en textiel.

Biologisch afval nuttig toepassen

De afzetmarkt bestaande uit het voedingsafval van de gezinnen en de horecasector, van de verkoop van groenten en fruit of afkomstig van parken, tuinen en andere groene ruimten maakt van biologisch afval een van prioritaire materies waarvoor lokale nuttige toepassing het belangrijkste is.

Verschuivende initiatieven op gewestelijk niveau maken het vandaag mogelijk om een nuttig-toepassingscyclus voor organisch afval te halen van ca. 25 000 ton met enerzijds de inzameling van groenafval (compostering in Vorst) en anderzijds de ophaling aan huis van het keukenafval van de gezinnen (biomethanisatie buiten het Gewest).

⁵⁶ Vergelijking gemaakt met de andere Gewesten, rekening houdend met de dynamiek die eigen is aan alle steden of sterk verstedelijkte regio's.

En voorts werden er in Brussel ook al erg veel initiatieven op lokaal niveau gelanceerd in verband met de productie van collectieve compost en de groenteteelt, het voederen van kippen, insecten of het kweken van champignons (met koffiedik of brouwerijafval) en dat zowel door burgers en wijkcollectieven als door gemeenten, verenigingen of bedrijven.

KAN 1 : De Regering zal het Brusselse model voor de nuttige toepassing van organisch afval preciseren

Tegen 2018 zal de Regering haar strategie uitstippelen voor een optimale nuttige toepassing van biologisch afval in Brussel. Ze zal daarbij de plaats bepalen die er toegekend dient te worden aan gecentraliseerde systemen voor de inzameling van biologisch afval en hun gecentraliseerde verwerking door middel van compostering en/of biomethanisatie, alsook de plaats die we hierbij aan gedecentraliseerde systemen moeten toebedelen, die tegemoetkomen aan de lokale behoeften voor de groenteteelt, het houden van kippen, de productie van compost en originelere vormen van productie zoals champignons en insecten, ongeacht door wie zulke activiteiten gedragen worden.

Hiertoe zal de Regering zich baseren op de meest recente studies die op dit moment nog lopen of die binnenkort gelanceerd zullen worden, met name:

- **ACR+** (aan de gang - 2017), 'Retour d'expériences – biométhanisation des déchets municipaux – Facteurs de succès' ter identificatie van de goede voorbeelden in Europa met betrekking tot de biomethanisatie van gemeentelijk afval;
- **ULB - LATITUDE**(aan de gang - 2017), 'Potentiels de biodéchets collectables à Bruxelles', een studie die een actuele kijk beoogt op het inzamelingspotentieel aan biologisch afval in Brussel;
- [aan de gang] 'Strategische haalbaarheidsstudie van een biomethanisatie-eenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest'

Alsook op het 'Phosphore'-project (2017-2019) dat door Innoviris weerhouden werd in het kader van de eigen projectoproep 'Co-Create' (gedragen door het Centre d'Ecologie Urbaine, de Université Libre de Bruxelles, Worms, het Agentschap Net Brussel en Leefmilieu Brussel). 'Phosphore' wil via living labs nadenken over het toekomstig systeem van nuttige toepassing van het Brussels biologisch afval, waarbij gecentraliseerde oplossingen (composteercentrum, eventueel biomethanisatie-installatie) gecombineerd zouden worden met gedecentraliseerde oplossingen in verschillende vormen, door verschillende actoren. Verschillende gedecentraliseerde modellen zullen op die manier getest worden.

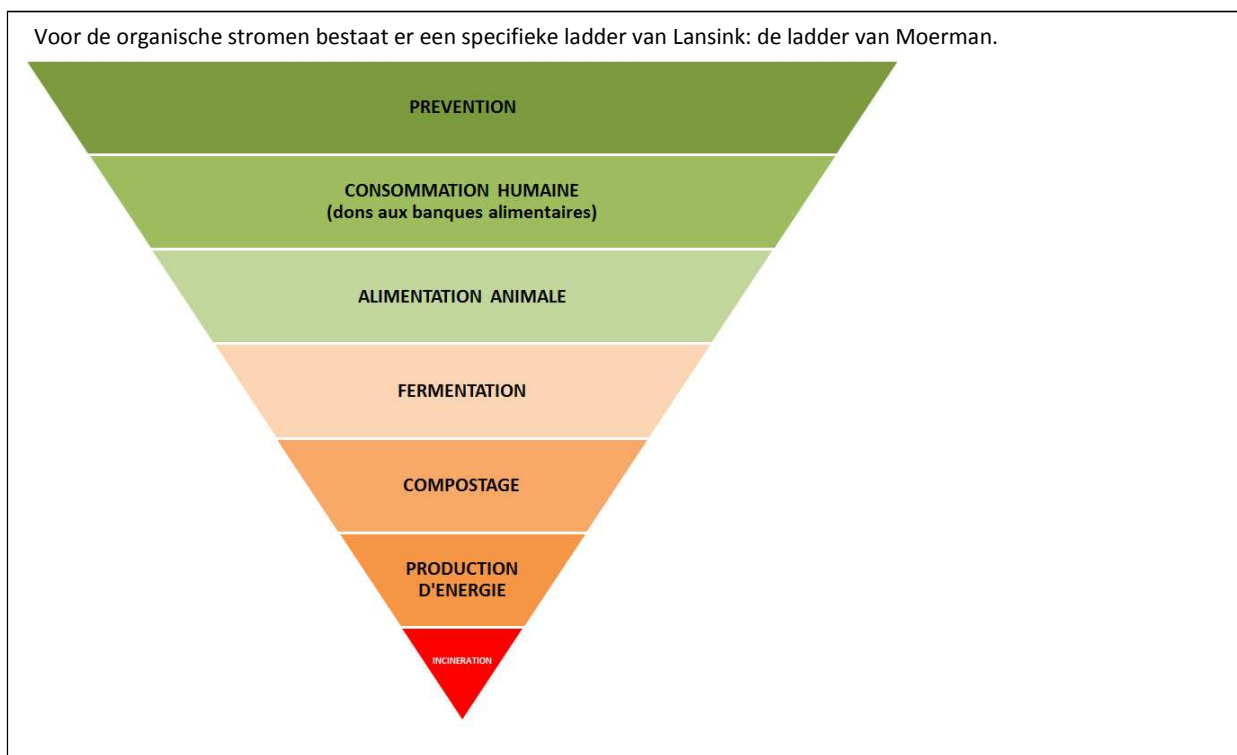
Tot slot dient tevens rekening gehouden te worden met het feit dat het BHG zichzelf ambitieuze doelstellingen vooropgesteld heeft met betrekking tot de productie van energie uit hernieuwbare energiebronnen. Daarom heeft de Regering besloten om door een onafhankelijk bureau en voornamelijk op basis van de bestaande documenten een studie te laten uitvoeren naar de geschiktheid, op economisch, sociaal, ecologisch, ruimtelijk, energetisch vlak en met betrekking tot het Brusselse afvalstoffenbeheer en de volksgezondheid, van de vestiging van een biomethanisatie-unit in het kader van de toekomstige strategie rond hernieuwbare energieën 2030. Nog steeds om de Regering ter zake nader te kunnen informeren, zal de Minister van Leefmilieu een Opvolgingscomité samenstellen, bestaande uit vertegenwoordigers van:

- de Minister die belast is met Leefmilieu;
- de Minister die belast is met Openbare Netheid;
- Leefmilieu Brussel;
- Net Brussel;
- het Fosforconsortium;
- de Economische en Sociale Raad;
- de Raad voor het Leefmilieu;
- het verenigingsleven en de academische wereld;
- het BAOB, de Horecafederatie, UCM en BECI;
- de Federatie van afvalinzamelaars;
- en desgevallend onafhankelijke experts.

KAN 2 Een sterke ondersteuning van lokale initiatieven in verband met de nuttige toepassing van organisch afval

Leefmilieu Brussel zal de eigen steun aan plaatselijke initiatieven rond de nuttige toepassing van organisch afval (compostering, productie van eieren, ...) voortzetten en zelfs nog versterken door middel van voor de burger bestemde incentives ter zake en de verschillende projectoproepen (PO) die het beheert (PO 'Vooruit met de wijk', PO rond Agenda 21 en specifieke thema's voor de gemeenten en OCMW's, PO 'be circular' voor de bedrijven en in het kader van de Good Food-strategie die de voedselproductie in Brussel wil aanzwengelen - ongeacht of die al dan niet professioneel van aard is - en waarvoor een kwalitatief grondverbeteringsmiddel in de vorm van compost nodig is).

Plastic afval nuttig toepassen

Het enige plastic dat vandaag in de blauwe 'PMD'-zakken aanvaard wordt, zijn flessen en drankkartons (die een recyclagepercentage vertegenwoordigen van 38% van het huishoudelijk plasticafval ofwel 1,28 kg/inw./jaar). Het proefproject 'P+' van Fost Plus experimenteert echter met de inzameling, de sortering en de recyclage van alle andere plastic verpakkingen (stijf plastic zoals potten en bakjes en soepel plastic zoals verpakkingfolie). De resultaten zijn alvast bemoedigend te noemen. Zo blijkt dat de gezinnen goed meewerken en dat de sorteercentra deze nieuwe afvalstoffen kunnen sorteren. Voor sommige stromen is het evenwel nog zoeken naar recyclagekanalen. Op dit moment wordt ervan uitgegaan dat de uitbreiding van de inzameling tussen 5 en 9 kg/inw./jaar extra zou kunnen opleveren en intussen is men ook volop bezig met een analyse van de sociale, economische en ecologische balans.

Door meer hard verpakkingsafval in te zamelen, zou de werking van de recyclagecircuits geoptimaliseerd kunnen worden en de kans is dan ook groot dat de recyclage van hard niet-verpakkingsplastic (bv. tuinstoelen, speelgoed, pvc uit de bouwsector, ...) eveneens zal toenemen.

KAN 3: Uitbreiding van de Brusselse inzameling van verpakkingsplastic

Fost Plus zal tegen 1 januari 2018 een uitvoeringsplan voorleggen, waarmee vanaf 31 december 2019 het resterende plastic verpakkingsafval van de hele Brusselse bevolking ingezameld zal kunnen worden.

KAN 4: Uitbreiding van de inzameling van niet-verpakkingsplastic

- a) Het Gewest zal een uitbreiding van de inzameling van hard niet-verpakkingsplastic voorstellen en dat met name via de containerparken. Daarnaast zal het Gewest de mogelijkheden analyseren om ook hard niet-verpakkingsafval via de selectieve ophalingen aan huis in te zamelen.
- b) Leefmilieu Brussel zal de sortering van hard plastic opnemen in zijn programma om het afval sorteren op werven te stimuleren.

Nieuwe stromen identificeren en hun nuttige toepassing stimuleren

Naast de gecentraliseerde kanalen beginnen er ook al meer specifieke circuits het levenslicht te zien: houtkanaal voor schrijnwerk en de productie van spaanplaten, PMD voor de productie van inkt voor 3D-printing, bouwafval, polymeren, enz. voor toegepast onderzoek in de bouwsector en de architectuur, kleine afgedankte elektrische en elektronische apparaten, ...

KAN 5: Strategische identificatie van nieuwe stromen

Tegen 2018 zal het Gewest in een rapport de te ontwikkelen strategische kanalen identificeren op basis van:

- de samenstelling van het door de gezinnen en de bedrijven geproduceerde grofvuil en restafval;
- het marktontwikkelingspotentieel voor deze circuits.

KAN 6: Nieuwe stromen onderworpen aan UPV

- Het Gewest zal wanneer dit zowel vanuit economisch als milieuoogpunt zinvol is en in samenwerking met de verschillende actoren systemen van het type UPV opzetten voor nieuwe stromen zoals: matrassen;
- textiel;
- klein gevaarlijk huishoudelijk afval op basis van de in 2016 uitgevoerde studie ter zake⁵⁷;
- huishoudelijk en bedrijfsmeubilair naar Frans voorbeeld.

De minister van leefmilieu zal de operationele beslissingen op basis van de conclusies van de haalbaarheidsstudies voorstellen: in 2018 voor het klein gevaarlijk afval en voor 2020 voor de andere stromen. In het geval dat het model upv niet zinvol is, zal de lancering van gelijksoortige maatregelen beoogd worden (selectieve inzameling en/of projecten die het traject structuur geven).

⁵⁷ 'Etude sur la mise en place d'une responsabilité élargie du producteur (REP) en matière de petits déchets dangereux des ménages et des PME en Belgique' - RDC Environnement, 2016

STRATEGISCHE DOELSTELLING 2: DE CONSUMPTIEPRAKTIJKEN VAN DE GEZINNEN VERANDEREN EN HEN ERTOE AANSPOREN OM VOOR AFVALLOOSHEID TE GAAN

De bedoeling van het milieubeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het verkleinen van de ecologische voetafdruk van de gezinnen en met name van hun verbruik van goederen en diensten (verstrekkt door professionals), door voor een vermindering van de productie en dus van de impact van hun huishoudelijk afval te zorgen. Daarbij komt het erop aan de afvalloze manier van leven die we op dit moment aantreffen bij de meest milieubewuste burgers, tot gemeengoed te maken, een individuele en collectieve denkoefening aan te zwengelen over de behoeften, de waarden en de sociale normen die aan onze consumptie ten grondslag liggen, en de aanzet te geven tot concrete gedragswijzigingen op het vlak van consumptie door:

- rekening te houden met de heterogeniteit van de verschillende doelgroepen en met name de kwetsbare doelgroepen;
- burgers de middelen aan te reiken om zelf stappen te ondernemen;
- partnerschappen te sluiten om de doeltreffendheid van de acties te versterken en dat met name met de lokale actoren (gemeenten, OCMW's, verenigingen) en de burgerinitiatieven.

Uit de ervaringen en de recente projectoproepen die er in Brussel georganiseerd werden, blijkt dat er een vruchtbare, innovatieve, inventieve en enthousiaste kweekbodem langs de kant van de burgers bestaat, die met al hun diversiteit die zo kenmerkend is voor Brussel, bereid zijn om zich individueel of collectief te mobiliseren om de overstap te maken naar een duurzamere wereld door te experimenteren met manieren van consumeren die buiten het klassieke schema van 'kopen - consumeren - wegwerpen' vallen.

De reeds met succes uitgeteste gedragswijzigingspraktijken met het oog op een afvalloos verbruik zijn:

- het stimuleren van een kritische geest ten opzichte van de consumptie, de gevolgen ervan en de factoren die aanzetten tot consumeren (bv. marketing, reclame);
- de (her)toe-eigening van een vergeten knowhow (Do-It-Yourself (DIY)): koken, zelf zeep, eigen cosmetica, drankjes, enz. maken;
- de acties rond delen (groepsaankopen, uitlenen, uitdeeldienst, givebox, lokale uitwisselingssystemen (LETS), ...), hergebruik, reparatie en herkwalificatie;
- de aankoop van weinig verpakte goederen (bulk, herbruikbare verpakkingen);
- de strijd tegen reclame, waaronder geadresseerd reclamedrukwerk;
- het individueel en het wijkcomposter, indien mogelijk gekoppeld aan de creatie van andere activiteiten, zoals de aanleg van een moestuin of kleine landbouwproductieactiviteiten;
- het streven naar een functionaliteits-/samenwerkings-/deeleconomie;
- de alternatieven voor voedselverspilling.

De burgers staan open voor gedragswijzigingen, vandaar dat we ze ook in beweging brengen. Daarvoor kunnen we bogen op een heel netwerk aan actoren die rechtstreeks in verbinding staan met de te mobiliseren burgers via een mechanisme dat de gedragsveranderingen bij de Brusselaars in goede banen leidt en waarmee de actie van het Gewest zich verder zou kunnen verspreiden.

Brussel Mobiliteit wordt desgevallend betrokken bij een ruimere denkoefening over het goederentransport en de aankopen van goederen en diensten door en de leveringen ervan aan de gezinnen.

1. Operationele doelstelling 2.1.: De bewustwording van de burgers met betrekking tot de milieu-impact van hun manier van leven laten evolueren

GEZ 1: De nodige expertise op het vlak van gedragswijzigingen vergaren en overdragen aan de actoren op het terrein

Om de sociale expertise op het vlak van gedragswijzigingen te ontwikkelen en te verspreiden, zal Leefmilieu Brussel de oprichting van een groep van experts en terreinactoren coördineren, die tot taak zal hebben om:

- de overdracht aan alle betrokken actoren te vergemakkelijken van de kennis, de methoden en de meest beproefde hulpmiddelen om de burgers bewust te maken van de gevolgen van hun consumptie voor het milieu en hen een duurzame (afvalloze) manier van leven te doen overnemen, in functie van hun socio-economische en culturele kenmerken;
- desgevallend nieuwe onderzoeken en proefprojecten voor te stellen om lacunes in de wetenschappelijke literatuur op te vullen en de huidige ervaringen van de terreinactoren nog verder te verrijken teneinde aan de specifieke behoeften van het Gewest tegemoet te komen.

GEZ 2: Ongeadresseerd drukwerk beperken

Het Gewest zal de strijd tegen de overconsumptie concretiseren door overdreven reclame te beperken via met name specifieke oplossingen:

- door de verspreiding van reclame te verbieden, tenzij men de 'Ja tegen reclame'-sticker op de brievenbus zou hebben aangebracht en met een bijzondere aandacht voor de verspreiding van reclamedrukwerk in appartementsgebouwen;
- door de burger toegang te geven tot de online 'stop reclame'-lijst⁵⁸.

GEZ 3: De goede praktijken van de Brusselaars in de kijker plaatsen

Elk jaar zal het Gewest in samenwerking met de terreinactoren de organisatie van een evenement steunen, dat erop gericht is om de overname van afvalloze gedragingen te stimuleren door het in de schijnwerpers plaatsen van de meest inspirerende lokale initiatieven, met name via de uitreiking van een 'afvalloos gezin'-prijs.

2. Operationele doelstelling 2.2.: De individuele en collectieve initiatieven van burgers aanmoedigen en ondersteunen, die de consumptieveranderingen naar meer duurzaamheid in de praktijk willen brengen

GEZ 4: Een stimulerend kader om de eigen gedragingen concreet te wijzigen

Leefmilieu Brussel zal vanaf 2018 de uitwerking van een mechanisme coördineren, dat gericht zal zijn op de evolutie van het consumptiegedrag van de burger naar meer duurzaamheid.

Het principe van dit mechanisme zal erin bestaan om een kader aan te reiken en de burgers te helpen ter zake de daad bij het woord te voegen, gestoeld op:

- een positieve en stimulerende communicatieomgeving (communicatiecampagne, getuigende gezinnen, ...);
- niet alleen een ondersteund geheel van eerstelijnsactoren (gemeenten en OCMW's, eerstelijnsactoren uit het verenigingsleven, burgercollectief) via de klassieke projectoproepen van Leefmilieu Brussel, maar ook op ambassadeurs of thematische netwerken van vrijwillig actieve burgers die informeren, sensibiliseren en hun ervaring aan andere burgers overdragen ('Zero Waste'-meesters, groentetelers, composteerders, enz.) met het oog op de ontwikkeling van concrete acties voor het doorgeven en toepassen van knowhow;
- gemakkelijk toegankelijke, praktische en concrete elektronische informatie;

⁵⁸ Via de lijst 'Bel me niet meer' kunt u ervoor zorgen dat u geen reclametelefoontjes meer krijgt; de 'Robinson'-lijst heeft dan weer betrekking op zij die geen reclame meer wensen te ontvangen per post van om het even welk bedrijf.

- om zich te vergewissen van de goede werking van het mechanisme en de opvolging van zijn correcte implementatie, zal er regelmatig overleg worden gepleegd met de verschillende met het mechanisme verbonden actoren.

De thema's die daarbij bij voorkeur aangekaart zullen worden, zijn:

- de duurzame manieren van leven en consumeren;
- het gebruik van het Brusselse aanbod op het vlak van reparatie, hergebruik, herkwalificatie, tweedehands, ruilplatform, deeleconomie, samenwerkingseconomie, duurzame producten, ...;
- de doeltreffende verwerving van praktische kennis inzake:
 - soberheid en duurzame consumptie;
 - een gezonde en toegankelijke keuken met Good Food-voedingsmiddelen en zonder voedselverspilling;
 - het telen van groenten in de stad op verschillende schalen (thuis, op een balkon, in de eigen tuin, ...);
 - de productie van reinigingsmiddelen;
 - composteren;
 - het bereiden van leidingwater ter verbetering van de consumptie ervan;
 - het diagnosticeren en repareren van onschuldige pannes van huishoudtoestellen;
 - het repareren, hergebruiken en herkwalificeren van de eigen spullen;
 - het streven naar een functionaliteits-/samenwerkingseconomie;
 - afvalloze ervaringen in kleine appartementen;
 - het vrijmaken van kelders, zolders en woonvertrekken door burgers aan te sporen tot het respecteren van de Ladder van Lansink en door erop toe te zien dat de stromen binnen het BHG blijven.

Dit alles maakt dat het mechanisme in kwestie meerdere aspecten zal omvatten:

- het stimuleren van lokale burgerinitiatieven overal in de stad;
- het stimuleren van de lokale overheden om deze plaatselijke initiatieven te verwelkomen en er mee samen te werken;
- het samen gebruiken van gemeenschappelijke hulpmiddelen en het samen organiseren van opleidingen op gewestelijk niveau (bv. uitdeeldienst, virtueel uitlenen, Facilitator, ...), wanneer dat nodig blijkt;
- het stimuleren van de uitwisseling van goede praktijken en met name de jaarlijkse organisatie van een Forum voor lokale initiatieven;
- openheid naar lokale actoren en burgerinitiatieven toe van het bestuur van dit kader.

Voormeld kader zal met name ook zijn concrete beslag moeten krijgen via:

- een directe communicatie naar de burgers toe;
- De projectoproep 'Vooruit met de wijk';
- De projectoproep Agenda 21 en de thematische projectoproepen voor de lokale besturen;
- Het beleid ter ondersteuning van de verenigingen die binnen het Gewest actief zijn op milieu-, sociaal en cultureel vlak.

3. Operationele doelstelling 2.3.: Voor een aanzienlijke verbetering zorgen van de kwaliteit en omvang van de selectieve inzameling van huishoudelijk afval met het oog op de nuttige toepassing ervan

Zoals al vermeld, blijkt er sprake te zijn van een trage voortgang op het vlak van de selectieve inzameling en dat in het bijzonder voor de stromen die aan het UPV-systeem onderworpen zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een aanpassing van het inzamelingssysteem dringt zich dan ook op. Met het inzamelingssysteem wordt hier bedoeld op de opeenvolging van stappen waarlangs het afval bij het juiste circuit belandt: het bewerkstelligen van de sorteerreflex bij de burger, het betrekken van de burger bij het bewaren, sorteren en het overbrengen naar het juiste inzamelpunt, waarbij steeds voorrang gegeven dient te worden aan een bewarende inzameling en dat voor alle soorten afval, ongeacht de respectieve inzamelmodaliteiten⁵⁹.

Het verbeteringspotentieel met betrekking tot de voorbereiding voor hergebruik en recyclage van het Brusselse huishoudelijke afval wordt door Net Brussel zou deels ondervangen worden door de creatie van nieuwe circuits (zie operationele doelstelling 1.3). Een denkoefening over en een goed begrip van de behoeften van de burgers op het vlak van sensibilisering, infrastructuur en inzamelmodaliteiten geldt daarbij echter als onontbeerlijk, wil men diezelfde burgers echt in actoren van de beoogde ommekeer veranderen.

De verbetering van de selectieve inzameling van huishoudelijk afval vereist een denkoefening die rekening houdt met de territoriale en stedenbouwkundige impact. De betrokkenheid van Brussel Stedenbouw en Erfgoed en Perspectives Brussels houdt verband met deze aspecten.

GEZ 5: De Brusselse prestatie verbeteren

Het Gewest zal het Brusselse systeem voor de inzameling van huishoudelijk afval analyseren om de redenen te identificeren, die het verschil in inzamelprestaties met de twee andere gewesten verklaren. Het zal dus zaak zijn om de behoeften aan sensibilisering en communicatie exact te achterhalen, net als de behoeften aan infrastructuur en inzamelmodaliteiten. Een bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar de kwaliteit van de sortering bij de gezinnen die in wooncomplexen met een gemeenschappelijk vuilnisbaklokaal leven.

Binnen een termijn van 18 maanden na de implementatie van het Plan zal er een rapport opgemaakt worden op basis van een kwantitatieve en kwalitatieve aanpak en een sociologische benadering van de respectieve gedragingen, waarin de redenen voor dit tekort bepaald zullen worden, alsook de oplossingen die hieruit voortvloeien. De realisatie van dit rapport zal aangestuurd worden door een consortium bestaande uit Net Brussel, Leefmilieu Brussel, Brulocalis, Ressources en de beheersorganismen van de betrokken UPV's.

GEZ 6: De burger zich de reflex van een gepaste sortering helpen toe-eigenen

Het Gewest zal een aan de verschillende doelgroepen aangepaste communicatie ontwikkelen om de volgende doelstellingen te bereiken:

- De burger gooit geen enkel apparaat weg zonder overwogen te hebben om het een tweede leven te geven en geeft in voorkomend geval de voorkeur aan circuits voor bewarende inzameling.
- De burger gooit geen afval in zijn witte zak, waarvoor er een selectief inzamelingskanaal bestaat.

Het Gewest zal elk jaar systematisch de doeltreffendheid van de aan de verschillende doelgroepen gerichte boodschap en de hiermee gepaard gaande verbetering van het sorteeresultaat evalueren.

Deze maatregel zal geïmplementeerd worden door een consortium bestaande uit Net Brussel, Leefmilieu Brussel, Brulocalis, Ressources en de beheersorganismen van de betrokken UPV's.

⁵⁹ Met inzamelmodaliteit wordt hier verwezen naar de regelmaat, de plaats en de verzamelde stromen. Het kan dus om een mobiel containerpark voor grofvuil gaan, een gebeurlijke inzameling van kleine afgedankte elektrische en elektronische apparaten, ingegraven kledingcontainers, ...

GEZ 7: Geïntegreerde en gevarieerde bewarende en selectieve inzameldiensten ter beschikking van de gezinnen stellen

Het Gewest zal ervoor zorgen dat de burgers en gebruikers het gepaste bewarende en selectieve inzamelnetwerk aangeboden krijgen. Hier zal het zaak zijn om de mobiele en tijdelijke infrastructuur te combineren met de meer klassieke infrastructuur (containerparken, ophalingen aan huis, inzameling via her en der in het straatbeeld verspreide containers, inzameling via de detailhandelaar, diverse inzamelingen door de sociale economie, Proxy Chimik, ...) in functie van de geanalyseerde behoeften. Verder zal het Gewest er eveneens op toezien dat de bewarende inzameldiensten voldoende geïntegreerd, professioneel en financieel betaalbaar zijn voor de burger die voor dit pad opteert. Een bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar asbestafval, waarvoor de burger over geen enkele betaalbare oplossing beschikt.

Zodoende moet de door de actoren aangeboden service rekening houden met de bijzonderheden van de diverse populaties en hun levenscyclus (intrek, vertrek, geboorte, overlijden, enz.):

- Ongeveer 40% van de gezinnen heeft geen voertuig en geen toegang tot de containerparken;
- De inschakeling van professionals (Net Brussel, sociale economie) is vandaag alleen mogelijk, als het mee te nemen afval zich op het voetpad bevindt, terwijl het erg moeilijk kan blijken om daarvoor te zorgen voor ouderen, eenoudergezinnen en personen met een handicap;
- Het volume dat op dit moment via grofvuilophalingen aan huis verzameld wordt, is beperkt en niet aangepast aan de verhuizingscycli waardoor er bedrijven ingeschakeld moeten worden, die zich toeleggen op het leeghalen van zolders en die daarvoor soms exorbitante prijzen aanrekenen.

Het Gewest zal een rapport opstellen dat de dichtheid en de kwaliteit van diensten zal nagaan, die het meest afgestemd zijn op de behoeften van de Brusselse gezinnen ter verzekering van een kwalitatieve bewarende inzameling.

Leefmilieu Brussel, Brussel Netheid, Brussel Mobiliteit en Perspectives Brussels zullen hier nauw bij betrokken zijn, met name binnen het Stuurcomité, om de plaats van de containerparken en hun potentiële rol in het hergebruikcircuit te bepalen.

STRATEGISCHE DOELSTELLING 3: DE TOEKOMSTIGE GENERATIES VOORBEREIDEN

De onderwijssector in Brussel telt 639 scholen die deel uitmaken van het verplicht onderwijs (lagere en middelbare school) en 240.000 leerlingen verdeeld volgens taalgebruik en Inrichtende macht: Vlaamse en Franse gemeenschap, gemeentelijk onderwijs, vrij onderwijs, provinciaal onderwijs alsook het hoger onderwijs: universiteiten en hogescholen waaronder die welke de leerkrachten van morgen opleiden.⁶⁰

De afvalproductie van de scholen wordt op 35 kg/jaar/leerling geraamd. Verder werden er drie prioritaire stromen geïdentificeerd, die een aanzienlijk deel van de jaarlijkse afvalproductie vertegenwoordigen: voedselverspilling (20%), verpakkingsafval (23,5%), papier (20% in de lagere scholen en 32,5% in de middelbare scholen).

Afgezien van het studieprogramma en de initiatieven van de leerkrachten en de instellingen wordt het milieubeleid binnen de scholen op de volgende manier ondersteund via de acties van Leefmilieu Brussel:

- de terbeschikkingstelling van informatie, pedagogische hulpmiddelen en voor de leerkrachten en toekomstige leerkrachten bestemde opleidingen via het **Bubble-netwerk**⁶¹ ;
- de organisatie van een aanbod aan algemene of thematische animaties voor de schoolklassen door een netwerk van verenigingen dat actief is op het vlak van **milieu-educatie**⁶² ;
- een begeleiding voor de organisatie van een milieuproject binnen de school; acties die verband houden met het milieubeheer van de school (voeding en kantine, moestuin, afvalbeheer, geluidshinder, enz.)
- meer recent de promotie van het **label 'Eco-Schools'**⁶³ als programma voor een geleidelijke integratie van milieuthema's op school.

Al naargelang het jaar bereikt Leefmilieu Brussel tussen 26.000 en 54.000 leerlingen.

Het thema 'afvalvermindering' komt in alle elementen van het door Leefmilieu Brussel uitgewerkte ME-aanbod terug.

Meer structureel werden er sinds 2010 ook tal van partnerschappen gesloten tussen de onderwijs- en de milieuactoren:

- in april 2012 geratificeerde samenwerkingsakkoord tussen het Waals Gewest en de Federatie Wallonië-Brussel;
- Assises de l'Education Relative à l'Environnement (ERE) in 2011 alsook daarna;
- regelmatige bijeenkomsten met de VGC, de Vlaamse Gemeenschap en Net Brussel;
- informatie van de gemeenten.

⁶⁰ De statistieken van dit hoofdstuk zijn afkomstig van Leefmilieu Brussel.

⁶¹ Zie uitleg in kader hierna.

⁶² Idem

⁶³ Idem

Milieu-educatie, het Bubble-netwerk en het label 'Eco-Schools'

Milieu-educatie (ME) streeft drie complementaire doelstellingen na:

- Op milieuvlak: ME wil de werking van de mensheid verenigbaar maken met de globale ecologie van de planeet door in te zetten op de deelname van burgers aan een verantwoordelijk en solidair beheer van milieu en grondstoffen.
- Op educatief vlak: hier beoogt ME een ontplooiing van personen en gemeenschappen via hun contacten met milieu en natuur.
- Op pedagogisch vlak: wat dit aspect betreft, pleit ME voor de ontwikkeling van een meer toegankelijk onderwijs dat ook beter aangepast is aan de complexiteit van de wereld en de behoeften van de moderne maatschappijen.

Concreet vertaalt ME zich in:

- een waaier aan acties: informatieverstrekking, sensibilisering, animatie, opleiding, begeleiding van collectieve projecten, ...
- een grote rijkdom aan benaderingen en methodologieën: actief, onderdompelend, globaal (fysiek, affectief, cognitief, vol verbeeldingskracht), kritisch, ...
- tal van uitdagingen: landbouw, ruimtelijke ordening, biodiversiteit, consumptie, water, energie, klimaat, mobiliteit, natuur, socio-economisch beleid, gezondheid, internationale solidariteit, ...

Milieu-educatie richt zich tot alle burgers, van de jongste tot de oudste, in een school- of werkcontext, in het kader van een opleiding, vrijetijdsbestedingen, collectieve projecten, het gezinsleven, enz. Het wordt uitgedragen door ME-verenigingen, leerkrachten, opleiders, animatoren, educatoren, ecoadviseurs.

Het **Bubble-netwerk** is een netwerk van Brusselse scholen die ijveren voor het milieu. Het netwerk helpt hen om hun ME-projecten tot een goed einde te brengen door projecthouders met elkaar in contact te brengen, goede praktijken en tools uit te wisselen, gezamenlijke activiteiten op te zetten, projecten te valoriseren, enz.

Eco-Schools is een internationaal label voor duurzame scholen dat wordt uitgereikt door de FEE, Foundation for Environmental Education. Het label valoriseert scholen die een duurzame aanpak ontwikkelen, die zowel een milieu-educatiedimensie als een verbetering van het eigen milieubeheer omvat.

Het doel van het plan is om van elke school een tot voorbeeld strekkende locatie te maken met betrekking tot de kennis en de dagelijkse toepassing van gedragingen in lijn met de gewestelijke milieu- (van een vermindering van de consumptie van de hulpbronnen en de productie van afvalstoffen) en circulaire-economiedoelstellingen en dat met name aan de hand van de volgende acties:

- het structureel ontwikkelen tussen het Gewest, de Gemeenschappen en de Inrichtende Machten van een voor de scholen bestemde, gewestelijke strategie waarin alle gewestelijke en gemeentelijke voorzieningen die een vermindering en sortering van het afval beogen, puntsgewijs aan bod komen, in lijn met de contexten en behoeften van de scholen;
- het veralgemenen van het duurzame beheer binnen onderwijsinstellingen ter verzekering van de coherentie tussen het onderwijs en de praktijken van de inrichtingen, ter verkleining van hun ecologische voetafdruk, met name via het beheer van de instelling en de dagelijkse praktijken van de schoolgemeenschap (voeding, afval, composteeractiviteiten, groenteteelt, ruil, reparatie, herverpakking, enz. van voorwerpen, samen gebruiken van schoolmateriaal, enz.) en ten slotte ter bewerkstelling - in de mate van het mogelijke - van een positieve economische return;
- het overstappen van een ME die aan het initiatief van de leerkrachten en gemotiveerde instellingen overgelaten wordt, naar een ME die als een pijler van het onderwijs erkend wordt en die deel uitmaakt van het programma; het opleiden van duizenden leerkrachten en het onderrichten van tienduizenden leerlingen rond milieu en het duurzame beheer van hulpbronnen en de circulaire economie in het bijzonder.

4. Operationele doelstelling 3.1.: De gewestelijke milieudoelstellingen integreren in het studieprogramma, de aanstuuringsplannen en de beheerspraktijken van de onderwijsinstellingen via een operationeel kader uitgewerkt in partnerschap met de Gemeenschappen en de Inrichtende machten

Hier is het de bedoeling om de onderwijssector op één lijn te brengen met de gewestelijke milieualternatie, om de sector een voorbeeldfunctie te laten vervullen en van de leerlingen ten volle bewuste en actieve burgers te maken en dat zowel binnen als buiten de schoolmuren. Aan deze doelstelling zal tegemoetgekomen worden door een reeks maatregelen die de onderwijssector op dit vlak - op termijn - autonoom zal maken.

GEN 1: Voor een structurerend samenwerkingskader met het Franstalig onderwijs

In het kader van de actualisering van het actieprogramma van het Samenwerkingsakkoord tussen de Federatie Wallonië-Brussel, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het vlak van Milieu-educatie zal het Brussels Gewest voor een versterking van de samenwerking in de volgende domeinen zorgen:

- de integratie van de ME in het studieprogramma;
- het aanbieden van een gestructureerde bijstand aan de scholen, opdat ze duurzame ontwikkeling in het beheer van hun instelling zouden integreren;
- de initiële opleiding en de continue bijscholing van de leerkrachten;
- de vergemakkelijking van het overleg met de Onderwijsnetten;
- de vergemakkelijking van het overleg met het hoger onderwijs.

Het Gewest zal toezien op een versnelling van de bij deze punten geboekte vooruitgang binnen het Stuurcomité en de werkgroepen van het Samenwerkingsakkoord en zal voor een regelmatige rapportering hierover zorgen.

GEN 2: Voor een structurerend samenwerkingskader met het Nederlandstalig onderwijs

Het Gewest zal met de Vlaamse Gemeenschap en met haar verschillende onderwijsnetten onderhandelingen aanknopen over een kader op korte en middellange termijn gericht op een structurele integratie van de gewestelijke bekommernissen omtrent hulpbronnen-afvalstoffen en dat zowel in het kader van:

- de onderwezen stof;
- de projecten van de instelling;
- de uitrustingen en de beheersmodi van de schoolactiviteit.

Er wordt een werkgroep voorgesteld, die het Brussels Gewest en de Nederlandstalige Gemeenschap zal samenbrengen, om dit project te implementeren.

GEN 3: Voor een versterkte samenwerking tussen de gefedereerde entiteiten

Er zal een platform opgezet worden tussen de Nederlandstalige en Franstalige gemeenschappen/gewesten/federaties om ervaringen uit te wisselen en een globaal, coherent en verbonden ME-beleid uit te stippelen.

5. Operationele doelstelling 3.2: De integratie van de educatie rond milieu en het duurzame beheer van hulpbronnen-afvalstoffen in de lessen, de activiteiten en de projecten van de scholen ondersteunen

GEN 4: Een pedagogische ondersteuning van de scholen

Het Brussels Gewest zal de pedagogische ondersteuning van de Frans- en Nederlandstalige scholen van het verplicht onderwijs voortzetten in samenspraak met de gemeenschappen. Deze ondersteuning zal zich concretiseren in de vorm van een pedagogische begeleiding (animatie, projectoproep, campagnes, enz.), een educatief luik voor de leerkrachten en de terbeschikkingstelling van pedagogische hulpmiddelen. Daarbij zal er een bijzondere aandacht uitgaan naar de professionele, technische en artistieke afdelingen van de middelbare scholen.

De pedagogische inhoud zal er verder ook op gericht moeten zijn om aan te zetten tot gedragswijzigingen bij de leerlingen thuis en bij hun ouders in het verlengde van wat er op school gedaan wordt.

De pedagogische thema's die daarbij aan bod zullen komen, zullen de volgende zijn: de schaarsheid/bewaring van de hulpbronnen/grondstoffen, de preventie van afval, de sensibilisering rond overconsumptie, de vermindering en sortering van afval, met inbegrip van compostering (animaties voor de leerlingen, opleidingen voor de leerkrachten, een coherente implementatie van het project in lijn met de pedagogie en het beheer). In die optiek zal Leefmilieu Brussel in het BEL⁶⁴ een permanente en interactieve (moderne scenografische methoden) tentoonstelling ontwikkelen, bedoeld om alternatieve oplossingen aan te reiken voor de uitdagingen op duurzaamheidsvlak.

De projecten die verband houden met de preventie- en beheersaspecten, moeten gezamenlijk uitgevoerd worden en er moet voor een moment van uitwisseling gezorgd worden tussen de besturen belast met deze begeleidingen in functie van hun respectieve competenties, waarbij de aspecten timing, prioritaire doelgroepen en inhoudelijke synergieën besproken zouden kunnen worden. Deze structuur zou het mogelijk moeten maken om:

- de aanzet te geven tot de vorming van werkgroepen rond het milieubeheer van de onderwijsinstellingen met de verschillende tussenkomende partijen (netten, Inrichtende Machten, Gemeenschappen, Gewestelijke Besturen);
- de prioritaire acties vast te leggen op het vlak van milieubeheer (inzake voeding: toegang tot leidingwater, lichte maaltijden, beheer van de kantines, de kwestie van de melkkartonnetjes als onnodige verpakking, ...);
- voor een zekere coherentie te zorgen tussen de milieugerelateerde educatieve projecten en de projecten die een ecologisch beheer van de instelling beogen.

GEN 5: Een Bubble-netwerk en een 'Eco-schools' label ter ondersteuning van de door de scholen ondernomen stappen

Het Gewest zal de leerkrachten en de scholen ondersteunen en valoriseren, die pedagogische projecten rond het duurzame beheer van hulpbronnen/grondstoffen-afvalstoffen organiseren, via de toekenning van het 'Eco-schools' label, de uitbouw van het Bubbles-netwerk en de organisatie van ontmoetingen tussen leerkrachten over dit thema.

GEN 6: Een ondersteuning van het hoger onderwijs voor opleidingen rond duurzaam beheer van hulpbronnen-afvalstoffen en de circulaire economie

Het Gewest zal de terbeschikkingstelling van opleidingsmodules in het hoger onderwijs (eco-ontwerp, preventie, beheer) ondersteunen en dat met name in het kader van de meest strategische cursussen (toegepaste wetenschappen, beheer, economie, technologie, enz.), in samenspraak met de instellingen.

⁶⁴ In 2018 zal het gebouw van Leefmilieu Brussel het decor vormen van een permanente tentoonstelling over de grote milieu-uitdagingen waarmee de steden zich in de 21ste eeuw geconfronteerd zien. Deze tentoonstelling zal op een ludieke en didactische manier een moderne en positieve visie op deze uitdagingen naar voren schuiven, waarbij er vooral aandacht geschonken zal worden aan de impact van gedragingen en de oplossingen die we dagdagelijks in de praktijk dienen te brengen om tot een duurzame stad te komen. De tentoonstelling zal zich vooral richten tot leerlingen van de lagere school en het lager middelbaar, maar zal ook een breder publiek interesseren (gezinnen, deelnemers aan congressen in het Congrescentrum, enz.).

6. Operationele doelstelling 3.3.: Voor een technische en methodologische ondersteuning zorgen met het oog op een duurzaam beheer van de hulpbronnen-afvalstoffen binnen de instellingen van het verplicht onderwijs, in lijn met de pedagogische aspecten

GEN 7: Een ondersteuning van het ecobeheer van de scholen

Om de andere doelstellingen van het Plan te halen, zal het Gewest de scholen/leerkrachten ondersteunen die het ecobeheer binnen hun activiteiten willen ontwikkelen, in lijn met de pedagogische projecten, via de opleiding (van de leerkrachten, de directie, het technisch personeel, enz.), de begeleiding van de projectoproepen en het in de wacht slepen van het 'Eco-schools' label.

In de praktijk zal het Gewest de afvalloze instellingen stimuleren:

- De realisatie van een Afvalpreventieplan en de opleiding rond de praktische oplossingen conform de wettelijke verplichtingen die verband houden met het afval bij de directies van de onderwijsinstellingen.
- De inrichting binnen de schoolruimten (of in de ter beschikking gestelde omgeving) van voorbehouden locaties voor activiteiten in verband met dit thema: compostering (in lijn met de moestuinen), reparatie- en do-it-yourself-workshops (inclusief kookworkshops), ...
- De praktijk van de aankoop van schoolgoederen en uitrustingen op leerling- of schoolniveau (sorteervuilnisbakken), maar ook het ruilen, hergebruiken en delen van uitrustingen, in synergie met wat er elders bestaat (herbruikbare goederen, textiel, boeken, klein grofvuil);
- Een tot voorbeeld strekkend beheer op het vlak van afvalsortering;
- ...

Deze stimulering zal financieel, materieel of in natura kunnen gebeuren. Als er grote infrastructuren nodig zijn, zal het Gewest de behoeften doorspelen aan de betrokken gebouwbeheerders.

Met dit doel voor ogen zullen de inzameloperatoren een beleid van menselijke en materiële begeleiding voortzetten of introduceren voor de afvalinzameling in de onderwijsinstellingen die al effectief aan sorteren doen en zij die dat nog niet doen. In dat kader zal er een collectieve denkoefening georganiseerd worden, met name met de UPV's, over een coherente infrastructuur voor de inzameling van een bepaald aantal stromen (verpakkingen, batterijen, kleine AEEA) die is aangepast aan de scholen en hun publiek en over een begeleiding die bij de start van het nieuwe schooljaar vernieuwd zal worden.

GEN 8: Een oplossing voor de inzameling en verwijdering van het gevaarlijke schoolafval

Wat gevaarlijk afval betreft, komt het erop aan de situatie te bestuderen en ze vervolgens op de agenda van de beheerwerkgroepen van het Samenwerkingsakkoord en de langs de kant van de Vlaamse Gemeenschap opgerichte instanties te plaatsen. De verdere afhandeling zal door Net Brussel gebeuren en de termijnfinanciering zou voorzien kunnen worden in het kader van de toekomstige UPV voor klein gevaarlijk afval.

STRATEGISCHE DOELSTELLING 4: DE CONSUMPTIEPRAKTIJEN VAN DE PROFESSIONELE ACTIVITEITEN VERANDEREN EN HEN ERTOE AANSPOREN OM VOOR AFVALLOOSHEID TE GAAN

Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 21 juni 2012 tot bepaling van de voorschriften voor de tenuitvoerlegging van de sorteerplicht voor producenten of -houders van afvalstoffen andere dan huishoudelijke, legt **alle actoren behalve de huishoudelijke** (bedrijven, scholen, besturen,) **de verplichting op om de volgende fracties gescheiden van elkaar aan te bieden**: PMD, papier-karton, glas, organisch groenafval (plantenafval), gevaarlijk afval en afval dat het voorwerp uitmaakt van een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV).

Tot nog toe werd de veralgemeende implementatie van deze verplichting nog niet voldoende geverifieerd en dringt bijkomend onderzoek zich op.

Zodoende lijkt de reglementering omtrent de sorteerverplichting niet alleen onvoldoende toegepast, maar wordt de verwijdering van het afval voor wat de kleinschalige professionele activiteiten betreft, deels verward met huishoudelijk afval, zonder dat deze activiteiten op een billijke manier bijdragen tot de kostprijs van de inzameling en verwerking, ondanks de door het Gewest geïmplementeerde controlemaatregelen.

Hier dient verder nog aan toegevoegd dat het biologische afval van de bedrijven op dit ogenblik aan geen enkele verplichting onderworpen is. We hebben hier bijgevolg te maken met een aanzienlijk verbeteringspotentieel.

Wat ten slotte de kwestie van de consumptiegedragingen en de duurzaamheid langs de kant van de bedrijven betreft, is er vanuit een streven naar een functionaliteits-, deel-, ecoconsumptie- en hergebruik-economie eveneens nog sprake van aanzienlijke verbeteringsmarges. Ook op dit vlak zal er echter nog heel wat overtuigings- en stimuleringswerk verricht moeten worden.

Gezien zijn belang in Brussel is er voor de openbare sector een aanzienlijke voorbeeldfunctie weggelegd langs de kant van de openbare bestellingen om de aanbodmarkt via die weg in significante mate te beïnvloeden.

Wat vandaag de consumptie van hulpbronnen en de productie van afval door de Brusselse professionele activiteiten betreft, zien we 3 belangrijke uitdagingen voor de komende 5 jaar:

- Zich alvast vergewissen van een omvangrijkere implementatie met betrekking tot de sorteerverplichting en de verplichting van ophalingscontracten, terwijl tegelijkertijd aan de professionele activiteiten wordt voorgesteld om tot voorbeeld strekkende praktijken te ontwikkelen, die verder gaan dan een eenvoudige naleving van de reglementering via het ecobeheer en in het bijzonder het label van 'Ecodynamische onderneming' in zijn nieuwe versie;
- Experimenteren met en ontwikkelen van nieuwe manieren om zich te bevoorraden met hulpbronnen, uitrustingen en diensten voor professionals, die afgestemd zijn op de circulaire economie (functionaliteits-, deel-, hergebruik-, reparatie- en herkwalificatie-economie);
- Mobiliseren van de openbare sector als actor die het goede voorbeeld dient te geven en die genoeg gewicht in de schaal kan leggen om het aanbod te beïnvloeden.

1. Operationele doelstelling 4.1.: Het circulaire beheer van hulpbronnen en afvalstoffen binnen de economische activiteiten, de niet-marktactiviteiten en de openbare sector verbeteren

PRO 1: De implementatie van de wetgeving inzake hulpbronnen-afvalstoffen door de professionals begeleiden

Leefmilieu Brussel zal, in nauw overleg met het BAOB, de implementatie van gepaste sensibiliserings-, opleidings- en begeleidingsmaatregelen coördineren, opdat de professionele activiteiten in staat zouden zijn om de wetgeving op het vlak van hulpbronnen-afvalstoffen en met name de verplichting tot sortering en de verplichting tot het afsluiten van een ophalingscontract te respecteren. Er zal een bijzondere aandacht uitgaan naar de mede-eigendommen, de winkelgalerijen, de bedrijfszones en elke andere locatie waar een collectieve aanpak van de sortering en de inzameling van afval gebaat zou zijn met een optimalisering. Nog steeds met betrekking tot preventie zal Leefmilieu Brussel zich baseren op partnerschappen met het BAOB en de beroepsorganisaties (UNIZO, UCM, Comeos, Agoria en de CBBH). De bedoeling hiervan is om te rade te gaan bij de actoren op het terrein om de bedrijven de sensibiliseren in verband met het nakomen van de sorteerplicht en de verplichting tot het afsluiten van een ophalingscontract.

PRO 2: De naleving van de verplichting tot het afsluiten van een contract en de sorteerplicht voor de producenten van niet-huishoudelijk afval garanderen

Leefmilieu Brussel zal zijn inspectieprogramma in het Gewest uitrollen, en dit met een verkort inspectieprotocol dat leidt tot regularisering of tot opstelling van een proces-verbaal van overtreding. De selectie van de bedrijven verloopt dus volgens twee selectieprocedures.

Eenzijds zullen er wijkcampagnes worden georganiseerd met een groot aantal gecontroleerde bedrijven binnen eenzelfde wijk. De bedrijven zullen voorgeselecteerd worden op basis van hun milieuvergunning, de afwezigheid van een afvalophalingscontract met het Agentschap Net Brussel of van een private ophaler, of de afwezigheid van een reeds actief inspectiedossier. De nadruk in deze wijkcampagnes wordt gelegd op de detailverkoop.

De samenwerking en de steun van de gemeenten in het kader van deze verplichting zullen tot ontwikkeling gebracht worden. Het Wetboek van Inspectie bepaalt dat deze bevoegdheid toegekend wordt aan de agenten van Leefmilieu Brussel en de gemeenten. Zo zullen de afvalproducenten meer en meer betrokken worden in de doelstellingen inzake circulaire economie.

PRO 3: Het label 'Ecodynamische onderneming' als hulpmiddel ter promotie van goede praktijken en ter bevordering van de innovatie op het vlak van duurzame consumptie en afvalbeheer

Het Gewest zal zijn gewestelijk programma ter stimulering en ondersteuning van de concrete invulling van het eco-ontwerp binnen de Brusselse professionele activiteiten voortzetten.

Zodoende zou de nieuwe versie van het **label 'Ecodynamische onderneming'** het mogelijk moeten maken om de verworvenheden en de hulpmiddelen te integreren, die er ter zake ontwikkeld werden alsook om de aanzet te geven tot een groter aantal tot voorbeeld strekkende beroepsactiviteiten en meer te doen dan wat de reglementering oplegt, kwestie van zo tot innovatieve en duurzame praktijken te komen, in het bijzonder wat de aankoop van hulpbronnen, uitrustingen en diensten evenals het beheer van afvalstoffen betreft.

Het label 2.0 'Ecodynamische onderneming'

Het Label 'Ecodynamische onderneming' dat op 11 mei 1999 in het leven werd geroepen, is een officiële erkenning in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor publieke instanties, bedrijven en verenigingen (ngo's, vzw, enz.) die een milieubeheer invoeren. Met dit label belooft Leefmilieu Brussel (LB) proactieve organismen die bekommerd zijn om hun omgeving en worden goede praktijken op het vlak van ecobeheer gestimuleerd.

De doelstelling van het Brussels systeem van milieulabeling 'Ecodynamische onderneming' is het aanzetten tot een geleidelijke en blijvende verbetering van de milieuresultaten van de ondernemingen via het implementeren van daadwerkelijke veranderingen zowel op technisch niveau als op het gedrag van alle personeelsleden en via het uitwerken van een milieumanagementsysteem. Het systeem is progressief en vertaalt zich in een label op 3 niveaus.

Na 17 jaar wordt in 2017 het Label 'Ecodynamische Onderneming' in een nieuw jasje gestoken. Het doel bestaat erin om het label te moderniseren en te integreren in het nieuwe beleid van de promotie van de circulaire economie van het Gewest. Daarnaast zal het label in het kader van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE/PREC) organismen begeleiden om circulaire oplossingen in hun dagelijkse en/of strategisch management te implementeren: afval en openbare aanbestedingen heroverwegen, duurzame aankopen, ecodesign, zoeken naar synergiën voor aanschaffing, levering, etc.

PRO 4: Om te zoeken naar en ervaring op te doen met praktijken van circulaire consumptie bij beroepsactiviteiten

De sector van de hulpbronnenconsumptie van de gezinnen is volop aan het evolueren met de opkomst van nieuwe praktijken en nieuwe actoren en de professionele sector dient hierin mee te gaan.

Leefmilieu Brussel zal de praktijken van een meer circulaire consumptie stimuleren en onderzoeken, zoals de deeleconomie, de functionaliteitseconomie, de duurzame aankopen binnen de professionele activiteiten, en zal samen met de partners van het GPCE op zoek gaan naar reparatie-, hergebruiks- en herkwalificatiekanalen die deze materialen aan het einde van hun cyclus nuttig kunnen toepassen.

2. Operationele doelstelling 4.2.: De overheden het goede voorbeeld laten geven

Dit hoofdstuk wil:

- zowel het duurzame beheer van afvalstoffen en hulpbronnen als de circulaire economie opnemen in de interne werking van alle overheden op het grondgebied van het Brussels Gewest;
- de externe invloed op en de voorbeeldfunctie van de overheden ten aanzien van hun partners, leveranciers, doelgroepen en burgers in het algemeen maximaliseren.

Het heeft daarbij 3 concentrische perimeters in het vizier:

- het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als organisatie, zijn verschillende besturen en instellingen van openbaar nut (ION);
- de Brusselse gemeenten en OCMW's en de overheidsinstanties onder administratief toezicht;
- alle andere niet-gewestelijke overheden gevestigd op Brussels grondgebied die niet onder de voogdij van het Gewest vallen, maar wel onderworpen zijn aan de gewestelijke milieuwetgeving: Fédération Wallonie-Bruxelles, Federale Staat, Vlaams Gewest, Europese Unie en andere internationale instellingen, enz.

De hele openbare sector is goed voor 230.277 werkposten op een totaal van 621.821 in 2013 en vertegenwoordigt 12% van het BBP van het BHG voor het openbaar bestuur en tot 30% van de Brusselse economie voor de uitgebreide openbare sector. We kunnen er dan ook zonder meer van uitgaan dat de overheden een aanzienlijk aandeel van de hulpbronnen en afvalstoffen in het BHG respectievelijk consumeren en produceren.⁶⁵

⁶⁵ 'Minibru 2017' van het BISA: http://ibsa.brussels/fichiers/publications/minibru/mini-bru_2017_fr

Verschillende sectorale reglementeringen stelden de voorbeeldfunctie van de overheden al op het voorplan. We denken dan bijvoorbeeld aan de wettelijke verplichting om de voorkeur te geven aan de aankoop van propere voertuigen of in het kader van het BWLKE de verplichting voor de overheden om een energiebeheerprogramma voor hun gebouwen te implementeren, enz.

Gelet op zijn belang (aantal banen, gewicht binnen het BBP, reikwijdte van zijn activiteiten), biedt een specifiek op de openbare sector in het BHG gerichte actie een aanzienlijk potentieel tot vermindering van het hulpbronnenverbruik en de gewestelijke afvalproductie. Er kan van de gewestelijke bevoegdheidsfeer gebruikgemaakt worden om de overheden rechtstreeks te beïnvloeden door zich tot een beperkt aantal beslissingscentra te wenden. Net zoals bij het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing zal het daarbij zaak zijn om het bereiken van een bepaald milieuprestatieniveau inzake hulpbronnen en afval door de overheden verplicht te maken en meer in het algemeen qua gevolgen voor het milieu. Ingrijpen op het niveau van de overheden kan de impact van dit alles daarnaast ook tot buiten de eigen hulpbronnen en afvalstoffen versterken door een bijsturend effect te hebben op de marktpraktijken van de plaatselijke economische spelers. De lagere overheden kunnen ook de technologische en niet-technologische innovatie op het vlak van duurzaam hulpbronnenbeheer ondersteunen.

Als overheidsdienst voor milieu die belast is met de uitvoering van het HABP zal Leefmilieu Brussel ook expertise en praktische tools aanreiken om de andere overheidsinstanties te helpen bij de implementatie van een voorbeeldbeheer van hun hulpbronnen-afvalstoffen, en om al hun partners en gebruikers positief te beïnvloeden.

Brussel Mobiliteit wordt betrokken bij een ruimere denkoefening over het transport van goederen en afvalstoffen afkomstig van of bestemd voor de overheden.

OV 1: Voor een tot voorbeeld strekkend milieukader van de overheden in Brussel

De Minister van Leefmilieu zal in 2018 de Regering een voorontwerp van ordonnantie betreffende de milieuprestatie van overheden en hiermee gelijkgestelde instellingen voorleggen, alsook een roadmap voor de implementatie ervan.

Op die manier zal het Gewest erop toezien dat de op het Brussels grondgebied aanwezige overheden het goede voorbeeld geven inzake de bevoorrading aan hulpbronnen, uitrustingen en diensten en een voortrekkersrol spelen door proefprojecten rond circulaire economie in het kader van hun eigen activiteiten te ondersteunen. De overheden zullen uitgenodigd worden om hun milieuprestaties te versterken en dat in het bijzonder binnen het hulpbronnen-afvalstoffendomein. Dat zal meer bepaald tot een aanpassing van de overheidsopdrachten voor goederen en diensten leiden, in navolging van wat er in het BWLKE gepromoot wordt met betrekking tot het park aan propere voertuigen, de bouw, renovatie of huur van energetisch bijzonder performante gebouwen of de beheersing van het energieverbruik van hun patrimonium.

STRATEGISCHE DOELSTELLING 5: DE OVERGANG VAN DE BOUWSECTOR NAAR EEN CIRCULAIR BEHEER VAN HULPBRONNEN EN BOUWAFVAL VOORTZETTEN

Dit hoofdstuk heeft betrekking op de preventie en het beheer van bouw- en sloopafval (BSA) in de overeenkomstige sector. Daarbij zullen we het onder meer hebben over 'building for change'⁶⁶, 'building for deconstruction'⁶⁷ alsook het hergebruik en de recyclage van dergelijke materialen en afvalstoffen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de bouw- en sloopmaterialen en -afval die in dit hoofdstuk aan bod komen, volgens het criterium van 'datgene wat gewoonlijk niet verhuisd wordt bij een verhuizing', d.w.z. funderingen, muren, wanden, daken, vaste uitrustingen, de bodem, enz., maar geen meubilair, lichte verlichting, decoratie, enz.

Vandaag heeft het al meer dan tien jaar gevoerde gewestelijke beleid op het vlak van duurzaam bouwen de sector tot voorbeeldige realisaties gebracht in zowel nieuwbouw als renovatie op het vlak van energie en milieu (keuze voor duurzame materialen, biodiversiteit op het perceel, waterbeheer, ...). Toch is er vandaag nog een thema waarvoor alles nog in de kinderschoenen staat: de kwestie van het rationeel gebruik van materialen in de bouw.

Brussel produceert namelijk bijna 630.000 ton bouwafval per jaar, waarvan naar schatting slechts 91% gerecycleerd wordt. Het gaat dan voornamelijk om inert afval (downcycling tot materiaal voor de fundering van wegen en gebouwen), metalen en in mindere mate hout. Deze afvalstoffen worden voor een groot deel gesorteerd op de bouwplaats (metalen, containers voor 'inert afval' en containers voor 'hout'), maar ook in het sorteercentrum waar de containers met 'gemengd afval' belanden.

Het ontwerp en de realisatie van gebouwen dient dan ook meer circulair te gebeuren:

- Een intelligent ontwerp van de gebouwen (bij nieuwbouw en renovatie) met het oog op een verlenging van hun levensduur of hun aanpasbaarheid aan de evolutie van hun wijze van gebruik;
- Aandacht voor de keuze en de consumptie van de gebruikte hulpbronnen om te bouwen en te renoveren en voor de manier waarop ze gebruikt worden, rekening houdend met hun gevolgen voor het milieu en met het oog op hun hergebruik of recyclage op het einde van hun levensduur.

Dit zou het Brusselse Gewest ertoe moeten brengen om:

- eerst met het eco-ontwerp van materialen en gebouwen te experimenteren teneinde hun levensduur te verlengen en dit vervolgens algemeen te verbreiden;
- de instandhouding en de aanpassing van de bestaande bebouwing aan te moedigen via een initieel intelligent ontwerp en renovatiebenaderingen die mee voor een verantwoord grondstoffenbeheer helpen zorgen. Goed ontworpen materialen, elementen en bestanddelen kunnen langer meegaan en gemakkelijker gedemonteerd en hergebruikt of gerecycleerd worden ('building for deconstruction'). Goed ontworpen gebouwen kunnen langer gebruikt worden, omdat ze voorzien werden van polyvalente volumes ('building for change');
- eerst met het hergebruik van materialen te experimenteren en dit vervolgens algemeen te verbreiden: een beter hergebruik van de materialen zou het mogelijk maken om de nefaste ecologische gevolgen te temperen en nieuwe economische activiteit en sociale banen te creëren. Op Brussels grondgebied lopen er op dit moment in dat verband enkele pioniersactiviteiten die zich tot de hele sector zouden kunnen uitbreiden;
- de recyclage van de afvalstoffen te doen toenemen en te verbeteren. Alleen inert afval (steenafval), metalen en hout in mindere mate maken vandaag het voorwerp uit van een grootschalige recyclage. Dat betekent dat er op dit moment 130.000 ton/jaar aan BSA niet gerecycleerd wordt. De recyclage van het BSA gebeurt bovendien voornamelijk buiten het BHG, waardoor de economische opportuniteiten in termen van werkgelegenheid zich niet binnen het BHG situeren;

⁶⁶ Manier van bouwen waarbij een gebouw tijdens zijn levenscyclus modulair aan een ander gebruik toegewezen kan worden: woning, kantoren, winkels, enz.

⁶⁷ Manier van bouwen waarbij een gebouw selectief gedemonteerd kan worden aan het einde van zijn levensduur om er de bestanddelen en materialen van te recupereren met het oog op hun hergebruik of recyclage.

- het beheer van gevaarlijk afval te verbeteren en in het bijzonder het beheer van de hoeveelheid asbest die de oude bebouwing vandaag nog steeds bevat. Hier zal het erop aankomen om particulieren en professionals praktische oplossingen aan te reiken, opdat zij zich op een optimale manier van de gevaarlijke afvalstoffen zouden kunnen ontdoen en daarbij zowel het milieu als ieders gezondheid zouden kunnen beschermen. Om BSA te kunnen recyclen, is dan ook een selectieve verwijdering van gevaarlijk afval bij sloopwerken nodig.

Vandaag onderneemt het Gewest in samenwerking met de sector al verschillende acties in die zin:

- Het Europese BAMB-project - 'Building As Material Bank' - ontwerp en realisatie van volledig demonteerbare gebouwen.
- Het EFRO-project 'Het Brussels gebouwenpark: bron van nieuwe materialen'
- De projectoproepen 'be circular – be brussels' om praktisch ervaring op te doen met het demonteren en hergebruiken van bouwmaterialen op renovatiewerven in Brussel;
- De animatie van een Brussels hergebruikplatform dat een waardeketen aan economische activiteiten in Brussel organiseert en dat zich in die zin inzet.

Dit werk dient dan ook voortgezet en versterkt te worden.

Het circulair beheer van de hulpbronnen en het bouwafval vereist een denkoefening die rekening houdt met de territoriale en stedenbouwkundige impact. De betrokkenheid van Brussel Stedenbouw en Erfgoed en Perspectives Brussels houdt verband met deze aspecten, en die van de Haven van Brussel met de relevante aspecten.

1. Operationele doelstelling 5.1: Het eco-ontwerp en de eco-renovatie van gebouwen en materialen ontwikkelen met het oog op hun aanpasbaarheid, het verlengen van hun levensduur en het bevorderen van hun demonteerbaarheid en recycleerbaarheid

BSA 1: Het Gewest zal het stimuleren van de implementatie van goede praktijken inzake circulariteit in de bouwsector nog versterken

Samen met zijn partners uit de sector zal Leefmilieu Brussel de geslaagde ondernomen experimenten benutten om een circulaire aanpak voor het ontwerp en de renovatie van gebouwen in de praktijk uit te werken, zowel langs de kant van de ontwerpers als langs de kant van de bouwheren, met name voor wat de handhaving van het gebouw, de versterking van de bestaande structuren en een rationeel gebruik van de hulpbronnen betreft.

Zodoende zullen de projectoproepen 'Be Exemplary', 'Be circular', enz. of de toekomstige overheidsopdrachten voor bouwprojecten gebruikt worden als hefboom om deze nieuwe, duurzamere en meer circulaire praktijken te concretiseren.

De noodzaak tot invoering van een paspoort voor alle bouwmaterialen, vanaf de ontwerpfase, zal eveneens aan de hand van deze proefprojecten geëvalueerd worden.

En voorts zal men ook ambitieuze experimenten met betrekking tot de functionaliteitseconomie in de bouwsector evalueren, waarbij de producent eigenaar blijft van de materialen en hun onderhoud, hun vervanging en hun eventueel hergebruik verzekert.

2. Operationele doelstelling 5.2: Experimenteren met en het verder uitbouwen van de praktijk van de selectieve afbraak met het oog op het hergebruik van materialen in de bouwsector

BSA 2: Het experimenteren met afbraak en hergebruik bevorderen

Het Gewest zal het experimenteren met en het ontwikkelen van de praktijk van de aannemers die actief zijn op het vlak van de selectieve afbraak en het hergebruik via de jaarlijkse projectoproep 'Be circular' bevorderen. De noodzaak van een systematische inventarisering van het gebouw, alvorens over te gaan tot de selectieve afbraak ervan, zal geëvalueerd worden. Er zal op toegezien worden dat de overheden bij dit alles betrokken worden om deze technieken uit te testen op hun gebouwen, vanuit het streven naar hun voorbeeldfunctie, via in het bijzonder de overheidsopdrachten. Voor de ter zake relevante materialen zullen er ook herkwalificatiepraktijken uitgetest worden.

BSA 3: De hergebruikkanalen stimuleren

Het Gewest zal de oprichting van een Brussels professioneel circuit voor het hergebruik van bouwmaterialen in Brussel stimuleren (voorbereiding voor hergebruik, opslag, verkoop). Indien nodig, zullen er platformen met het oog op het hergebruik van deze materialen ontwikkeld worden.

BSA 4: Bijdragen tot de aanpassing van de normen voor bouwproducten

Het Gewest zal bijdragen tot de goedkeuring van gunstige productnormen voor materialen afkomstig van de selectieve afbraak en voorbereid voor hergebruik.

3. Operationele doelstelling 5.3: De kwantiteit en kwaliteit van de sortering en de recyclage van bouw- en afbraakafval verbeteren

BSA 5: De sortering en recyclage van BSA ondersteunen en bevorderen

Het Gewest zal de experimenten met nieuwe sorteeroplossingen (op de bouwplaats, via de ophaler, in de sorteercentra) ondersteunen, die de sorteerkwaliteit bevorderen en zal de aannemers rond deze kwestie mobiliseren. Het zal de creatie van een Brusselse sector voor de recyclage van bouw- en afbraakafval evalueren. Voor bepaalde stromen (in eerste instantie granulaten, zand en uitgegraven aarde) zullen er erkende criteria voor een verlies van de status van afval uitgewerkt worden, opdat ze als producten erkend zouden worden na de respectieve behandeling te hebben ondergaan, overeenkomstig Brudalex. Tot slot zal men de aanzet tot sortering en recyclage nog verbeteren door middel van een hiertoe stimulerende tarifiering vanwege de private ophalers en een aanpassing van de belastingheffing op de sorteercontainers, zodat er rekening gehouden wordt met de kwaliteit van de sortering die er voor de aanwezige containers verricht wordt.

4. Operationele doelstelling 5.4: Aangepaste inzamelmogelijkheden aanbieden voor gevaarlijke afvalstoffen en voor een plan zorgen voor het beheer van asbest afkomstig van de Brusselse bebouwing

BSA 6: Het beheer van het asbest in gebouwen voor de komende jaren herzien

Na een haalbaarheidsstudie van een beleid voor de geleidelijke vermindering van asbest in de Brusselse gebouwen, zal Leefmilieu Brussel binnen de 12 maanden na de implementatie van het plan een voorstel van een stappenplan opstellen zodat het Gewest niet meer geconfronteerd wordt met dit gezondheidsrisico

BSA 7: Een beter beheer van gevaarlijk afval op de werf promoten

In samenwerking met de sector zal Leefmilieu Brussel de aannemers opnieuw mobiliseren rond de kwestie van het beheer van gevaarlijk afval op werven. In voorkomend geval zullen de sensibiliseringstools bijgewerkt worden.

5. Operationele doelstelling 5.5: De nieuwe circulaire praktijken binnen de bouwsector op grote schaal en structureel uitrollen

BSA 8: De goede praktijken verspreiden en de opleiding rond de nieuwe technieken ondersteunen

Het Gewest zal de informatieverstrekking, de sensibilisering en de opleiding van de bouwsector, bouwmeesters en bouwheren rond de nieuwe praktijken ondersteunen (eco-ontwerp en hergebruik via de architectuurscholen, speciale technieken via de centra voor beroepsopleiding). Er zullen specifieke opleidingstrajecten uitgewerkt worden voor de professionals uit de bouw, waarbij een bijzondere aandacht zal uitgaan naar de beroepen die toegankelijk zijn voor weinig gekwalificeerde Brusselaars teneinde de nieuwe Brusselse kanalen voor selectieve afbraak, voorbereiding voor hergebruik van de materialen en nieuwe recyclagepraktijken van de nodige arbeidskrachten te kunnen voorzien.

Het Gewest zal verder eveneens gebruikmaken van de **Praktische gids – Duurzame gebouwen** om de goede praktijken, de getuigenissen en de Brusselse succesverhalen te verspreiden, die uit de experimenten en praktijkervaringen op het terrein inzake eco-ontwerp en eco-renovatie van gebouwen, selectieve afbraak, hergebruik en recyclage zullen voortvloeien.

BSA 9: Een reglementair kader uitwerken dat bevorderlijk is voor de circulariteit van de bouwmaterialen

Het Gewest zal de verschillende mogelijkheden bestuderen voor een aanpassing van het reglementaire kader op basis van de proefprojecten teneinde het eco-ontwerp en de circulaire eco-renovatie van gebouwen, de selectieve afbraak, het hergebruik en de kwaliteitsrecyclage te bevorderen en algemeen te verbreiden door te beginnen met een fase waarin er voor de openbare bouwheren een voorbeeldrol is weggelegd. De stedenbouwkundige reglementering zal herzien worden om de circulariteit van de bebouwing te stimuleren, met name met het oog op het uitreiken van stedenbouwkundige vergunningen die bevorderlijk zijn voor de circulariteit, en de stedenbouwkundige diensten zullen opgeleid worden om rekening te houden met deze praktijken.

STRATEGISCHE DOELSTELLING 6: DE NIEUWE ECONOMIE VAN HET DUURZAME HULPBRONNENBEHEER ONTWIKKELEN

Dit hoofdstuk is gewijd aan de professionals die economische waarde creëren via het duurzame beheer van hulpbronnen (afvalsector, deel- en functionaliteitseconomie, sociale hergebruikseconomie, enz.). Het heeft betrekking op de creatie van meerwaarde en hergebruik in verband met o.a. de commerciële praktijken en de verpakkingen, de reparatie, het hergebruik, de herkwalificatie, de voorbereiding voor hergebruik, de verkoop van tweedehandse uitrusting of duurzame producten en alle vormen van consumptieaanbiedingen die het gebruik ten opzichte van het bezit optimaliseren om de Brusselse consumenten van dienst te kunnen zijn, ongeacht of het daarbij nu om gezinnen of professionals gaat.

Dit hoofdstuk houdt specifiek verband met het Gewestelijk Programma voor de Circulaire Economie 2016-2020. Dit laatste heeft al als taak gebruik te maken van de kansen die het milieubeleid met zich meebrengt om in Brussel innovatieve economische activiteiten te ontwikkelen.

Zo zet het GPCE in het bijzonder in op:

- de kwestie van de aanpassing van de Brusselse bedrijven aan de overheidsopdrachten in een circulaire optiek;
- onderzoek en innovatie op het vlak van de circulaire economie via de Innoviris-programma's;
- de stimulatie van het ontstaan van nieuwe economische activiteiten binnen de circulaire economie via de projectoproep 'be circular – be Brussels';
- een kader ter financiering en ondersteuning van een aangepaste economische uitbreiding;
- enz.

Wat de inhoud inzake hulpbronnen-afvalstoffen van het GPCE betreft, is het bijgevolg zaak om enerzijds nieuwe maatregelen voor te stellen en anderzijds te herinneren aan bepaalde bestaande maatregelen en deze eventueel aan te passen aan de recente context.

Op dit ogenblik ontdoen de gezinnen en bedrijven zich van een belangrijk deel van hun uitrustingen op een manier die deze uitrustingen de juridische status van afval bezorgt en maakt dat ze in het beste geval gerecycleerd en in het slechtste geval rechtstreeks verbrand worden. Dit terwijl de uitrustingen in kwestie vaak nog herstelbaar, herbruikbaar of herkwalificeerbaar zijn en dus een nieuw leven zouden kunnen krijgen. Door ervoor te zorgen dat deze uitrustingsstromen pas veel later in het recyclagecircuit en vooral in de verbrandingsoven belanden door ze systematisch langs de lus te laten passeren, zou een bijdrage geleverd kunnen worden aan het aanzienlijk verkleinen van de ecologische voetafdruk van de Brusselse consumenten en het vergroten van de lokale tewerkstelling.

Dit potentieel zal echter alleen geconcretiseerd kunnen worden, als vraag en aanbod op elkaar afgestemd worden.

De optimalisering van het gebruik van de uitrustingen kan in die optiek op twee hoofdmanieren plaatsvinden:

- door het optimaliseren van de duur van dit gebruik en een vermindering van zijn ecologische gevolgen:
 - (eco-ontwerp)
 - verpakking
 - onderhoud/reparatie
 - hergebruik en voorbereiding voor hergebruik
 - verkoop als tweedehands product
 - ruilen
 - schenken
 - herkwalificatie (demontage, transformatie, revisie, upcycling)
- door een optimalisering van de intensiteit van het gebruik:
 - delen
 - uitlenen/ontlenen
 - verhuren
 - kopen van het gebruik

Op dit moment zijn deze activiteiten evenwel nog beperkt tot kleine gemeenschappen en niches. Al enkele jaren evolueert de situatie echter almaar sneller en lijken deze praktijken exponentieel toe te nemen als reactie op een basistrend waartoe de aanzet gegeven werd door een voorhoede van culturele 'influencers' (kunstenaars, jonge gezinnen van een hoog socio-cultureel niveau, milieudeskundigen, enz.). De uitdaging vandaag bestaat er dan ook in om deze exponentiële toename aan projecten te versterken en te bestendigen door er een fenomeen van maatschappelijke omvang en een volwaardige economische sector van te maken. Een nauwe samenwerking tussen de pioniers van voormelde transitie en het de volledige economie geldt in deze als essentieel om de asymmetrie in macht en de specifieke belangen te overstijgen en het gezamenlijk leren aan te moedigen.

Verder dient er ook aan herinnerd dat de sector van de sociale economie al jaren actief is op het vlak van hergebruik en de voorbereiding voor hergebruik met het oog op meerdere doelstellingen:

- om gezinnen te helpen die het moeilijk hebben;
- om ondergekwalficeerde en/of van de traditionele tewerkstellingscircuits uitgesloten werknemers aan het werk te zetten;
- om inkosten te genereren en het eigen maatschappelijk doel te financieren.

Dankzij een recente studie⁶⁸ over de reparatie van de goederen van de gezinnen konden er vijf prioritaire stromen geïdentificeerd worden, die het meest interessante reparatiepotentieel bieden:

- witgoed (wasmachine, droogtrommel, ...) met uitzondering van koeltoestellen;
- koeltoestellen (koelkasten en diepvriezers);
- vaste, draagbare en vervoerbare IT;
- mobiele IT;
- textielkleding.

Daarnaast leert deze studie ons ook dat voor de elektrische en elektronische toestellen de meest voorkomende pannes van elektronisch aard zijn en betrekking hebben op een doorgesneden kabel, een vals contact, een doorgebrande weerstand, een defecte motor of een afgedankte batterij.

In de praktijk stoot de reparatie echter op tal van hindernissen: technische mogelijkheid tot reparatie, reparatiereflex, gemakkelijk toegankelijke winkels, bekwame reparateurs, redelijke prijs van de reparatie, beschikbaarheid van goedkope onderdelen.

De studie gaat er daarom van uit dat hierdoor vandaag maar 6% van de repareerbare producten in dit circuit belandt. Dit terwijl er wel degelijk veel meer gerepareerd zou kunnen worden, wat ook nog eens voor aanzienlijk wat banen zou zorgen (bv. als men de toegang tot de repareerbare toestellen met 10% zou vergroten met het oog op hun reparatie, dan zou dat 641 VTE/jaar opleveren).

Daarvoor moeten echter wel een aantal voorwaarden vervuld zijn:

- een sterke vraag naar reparatie;
- een groot aanbod aan reparatiewinkels met opgeleide technici die toegang hebben tot goedkope wisselstukken en die redelijke prijzen hanteren;
- een volledige en onbelemmerde toegang voor de bedrijven uit de sociale economie tot alle toestellen waarvan de gezinnen zich ontdaan hebben en die nog gerepareerd kunnen worden om ze vervolgens aan uitrustingskanalen voor kansarme gezinnen over te maken of om ze na reparatie via een tweedehands verkoopkanaal te verkopen.
- een volledige en onbelemmerde toegang tot de informatie van de fabrikanten ter bevordering van het hergebruik, de reparatie en de demontage.

Deze versterking zal dienen te gebeuren met oog voor een andere tendens die we in de economie kunnen ontwaren: de 'uberisering'⁶⁹ van bepaalde diensten, waarmee de concurrentie aangegaan wordt met de reële economie en die afbreuk kan doen aan de kwaliteit van de tewerkstelling.

⁶⁸ Ecores (2017), 'Etude pour le déploiement d'un réseau de réparateurs en Région de Bruxelles-Capitale'

⁶⁹ De term 'uberisering' komt van de bedrijfsnaam Uber en is een recent fenomeen in de economie dat erin bestaat diensten te gebruiken, die professionals en klanten toelaat om rechtstreeks met elkaar in contact te komen en dat quasi onmiddellijk dankzij het

Brussel Mobiliteit wordt desgevallend betrokken bij de denkoefening over het goederen- en afvaltransport dat verband houdt met de volgende maatregelen.

1. Operationele doelstelling 6.1.: Experimenteren met en ondersteunen van innovatieve praktijken met betrekking tot de verpakkingen in handelszaken

AANBOD 1: Naar een verdwijning van de wegwerpzakken

In toepassing van Richtlijn (EU) 2015/720 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2015 tot wijziging van Richtlijn 94/62/EG betreffende de vermindering van het verbruik van lichte plastic draagtassen, organiseert Brudalex de geleidelijke verdwijning van de zak voor eenmalig gebruik.

- Voor de draagtassen treedt het verbod op het gebruik van plastic wegwerpzakken in werking op 1 september 2017;
- Voor alle andere zakken bestemd voor de verpakking van koopwaar is dat - op enkele vrijstellingen na - 1 september 2018.

In samenwerking met de distributiesector (Comeos, UCM, het BAOB, ...) zal Leefmilieu Brussel de implementatie van deze maatregel voor de handelszaken ondersteunen.

AANBOD 2: Naar een inplanting van alternatieve handelspraktijken

Leefmilieu Brussel zal in samenspraak met het BAOB en zijn partners meerdere proefprojecten ondersteunen met het oog op de ontwikkeling van handelspraktijken die een verkoop in bulk en het gebruik van herbruikbare verpakkingen beogen. Deze steun zal zich tot verschillende soorten representatieve winkels in Brussel richten.

Hier is het doel om de beste praktijken uit te testen en de voorwaarden voor hun technisch-economisch succes te bepalen, en dat zowel voor de handelaar als voor de klant, met name door het ecodesign van verpakkingen te bevorderen. **Een eerste evaluatie over de opportuniteit hiervan zal eind 2018 uitgevoerd worden.**

In 2021 zal Leefmilieu Brussel in samenwerking met het BAOB dan een evaluatierapport opstellen over de respectieve proefprojecten met het oog op hun verspreiding of wijde verbreiding.

AANBOD 3: Naar een inplanting van alternatieve consumptiepraktijken in de restauratiesector

Leefmilieu Brussel zal in samenspraak met het BAOB en zijn partners meerdere proefprojecten ondersteunen met het oog op de ontwikkeling van een voor consumenten bestemd aanbod dat als alternatief zal gelden voor de verspilling van 'wegwerpmiddelen' en dit rekening houdend met de verschillende types van restauratie.

Zullen in het bijzonder getest en ondersteund worden:

- een aanbod aan - eventueel verbeterd - leidingwater als alternatief voor het aanbod in fles;
- een drankaanbod via fonteynen als alternatief voor de dranken die in aparte flessen verkocht worden;
- een aanbod aan niet-wegwerpbaar en afwasbaar vaatwerk als alternatief voor de wegwerpvariant;
- een aanbod aan herbruikbare verpakkingen voor de meeneemrestauratie.

Hier is het doel om de beste praktijken uit te testen en de voorwaarden voor hun technisch-economisch succes te bepalen en dat zowel voor de handelaar als voor de klant. **Een eerste evaluatie over de opportuniteit hiervan zal eind 2018 uitgevoerd worden.**

In 2021 zullen Leefmilieu Brussel en het BAOB dan ook over deze proefprojecten een evaluatierapport opstellen met het oog op hun verspreiding of wijde verbreiding.

gebruik van nieuwe technologieën. De term heeft ook een pejoratieve connotatie, wanneer er mee verwezen wordt naar een verslechtering van de socio-economische omstandigheden en de kwaliteit van de betrokken beroepen.

AANBOD 4: Naar een afvalloze organisatie van de evenementen in Brussel

Miljoenen bezoekers komen elk jaar naar de beurzen, concerten en andere feestelijke evenementen die in Brussel in de openbare ruimte of in hiertoe voorziene gebouwen georganiseerd worden, waar dranken, maaltijden en andere verbruiksgoederen aangeboden worden ... en waarvan de verpakkingen vaak weggegooid worden, niet gesorteerd worden, ...

Verskillende voorbeelden van goede praktijken hebben echter al de haalbaarheid aangetoond van het organiseren van duurzame evenementen met oog voor het milieu.

De Regering verbindt er zich dan ook toe om van Brussel een voorbeeld te maken op het vlak van duurzame praktijken bij evenementen door zich daarbij te baseren op het door Leefmilieu Brussel uitgewerkte Eco-eventcharter.

Na een fase van overleg en aantoning van de haalbaarheid zullen de evenementensector en de overheden die de toelating geven voor de evenementen, een akkoord ondertekenen over de systematische milieuvriendelijke praktijken die naar de toekomst toe ontwikkeld zullen worden, desnoods door desgevallend een reglementair kader uit te werken.

2. Operationele doelstelling 6.2.: De activiteiten op het vlak van de reparatie, het hergebruik en de voorbereiding voor hergebruik van apparatuur ontwikkelen om aan de vraag ter zake van de gezinnen tegemoet te komen

AANBOD 5: Voor een versterking van het aanbod van Brusselse reparatie- en tweedehandse winkels en bedrijfsleven

Het BAOB en Leefmilieu Brussel zullen een gemeenschappelijke actie uitwerken met het oog op het stimuleren en ondersteunen van de tweedehandse verkoop en de reparatie van uitrustingen voor gezinnen:

- ontwikkeling van economische activiteiten, met name via de projectoproep 'be circular – be Brussels' en het programma voor de versnelling van start-ups, Greenlab (Onder voorbehoud van door de kandidaten voorgestelde en gedragen projecten);
- Ontwikkeling van de competenties van de herstellende, vooral samen met Bruxelles Formation en zijn partners;
- stimulering van de waardeketen met het oog op een goedkope beschikbaarheid van tweedehandse uitrustingen, vervangstukken afkomstig van buiten gebruik gestelde toestellen

De hierbij beoogde prioritaire stromen zijn: kleding en textiel, elektrische huishoudtoestellen, informatietechnologieën (pc's en laptops, telefonie), meubilair en grofvuil.

AANBOD 6: Een ondersteunde sociale economie om de activiteiten op het vlak van reparatie en voorbereiding voor hergebruik in Brussel te maximaliseren

De Regering zal het principe goedkeuren van een gratis, bevoorrechte en frequente toegang van de sociale economie tot het afval dat verzameld werd door ofwel het Agentschap Net Brussel, ofwel in het kader van de implementatie van bepaalde UPV's, ofwel door de gemeenten, enz. voor wat de uitrustingen betreft die het voorwerp kunnen uitmaken van een reparatie, een voorbereiding voor hergebruik of demontageactiviteiten ter bevoorrading van de reparatiesector met vervangstukken.

De prioritair beoogde uitrustingen zijn meubels, kledingstukken, elektrische huishoudtoestellen, computers, mobiele telefoons, speelgoed en materiaal voor kinderen...

Binnen 6 maanden na goedkeuring van het plan zal er een roadmap voor de implementatie van deze maatregel (modaliteiten, potentieel, planning) door de Minister van Leefmilieu aan de Regering worden voorgelegd.

De herziening van het besluit in verband met de subsidiëring van de sociale economie inzake hergebruik zal ook in deze zin doorgevoerd worden.

AANBOD 7: De reparatie en de voorbereiding voor hergebruik worden een prioriteit in het kader van de implementatie van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid

Voor de UPV's waarvoor dit gerechtvaardigd is (AEEA, afgedankte voertuigen, ...), zullen er onderhandelingen gevoerd worden met de beheersorganismen door het Gewest, opdat er concrete en snelle acties geïmplementeerd zouden worden teneinde de levering van vervangstukken, de reparatie en de voorbereiding voor hergebruik te activeren. Hetzelfde geldt in het kader van de toekomstige UPV textiel in Brussel.

3. Operationele doelstelling 6.3.: De activiteiten op het vlak van de reparatie, het hergebruik en de voorbereiding voor hergebruik van apparatuur ontwikkelen om aan de vraag ter zake van de professionele activiteiten tegemoet te komen

Gezien de typologie van de professionele activiteiten in Brussel, zullen zowel de vraag naar uitrustingen als het mogelijke aanbod qua reparatie, hergebruik en tweedehands producten zich concentreren rond de behoeften aan uitrustingen die verband houden met kantooractiviteiten, winkels, enz.

Hoewel er al kleinschalige voorbeelden bestaan, die erop gericht zijn om uitrustingen te hergebruiken of een andere bestemming te geven teneinde aan de behoeften van dergelijke activiteiten tegemoet te komen, zijn noch het potentieel, noch de vraag, noch het aanbod duidelijk geïdentificeerd, waardoor er op dit moment ook geen duidelijke en precieze roadmap ter zake voorgesteld kan worden.

AANBOD 8: Een te identificeren en aan te sturen potentieel aan uitrustingen voor professionele activiteiten

Binnen 12 maanden na goedkeuring van het Plan zal Leefmilieu Brussel een rapport voorleggen in verband met de identificatie van het socio-economisch en ecologisch potentieel inzake inzameling voor hergebruik, reparatie, hergebruik en voorbereiding voor hergebruik, tweedehands, enz. van de professionele uitrustingen evenals de voorstellen met betrekking tot de stimulatie van de vraag ernaar.

Dit ontwerp zal het voorwerp uitmaken van een overleg met de professionals, de leveranciers, de professionele klanten en private ophalers, voorafgaand aan de bezorging ervan aan de Minister van Leefmilieu ter beslissing en implementatie.

STRATEGISCHE DOELSTELLING 7: DE ACTIE VAN DE OPENBARE EN PRIVATE AFVALPROFESSIONALS PLANNEN EN BEGELEIDEN OM AAN DE BEHOEFTE VAN HET GEWEST TEGEMOET TE KOMEN

De implementatie van het huidige plan zal gevolgen hebben voor het systeem voor de ophaling en verwerking van afval in Brussel alsook voor de publieke en private actoren die het beheer ervan verzekeren.

Zo vergt het plan:

- een evolutie en een diversifiëring van de ophalingssystemen die aangepast zijn aan de realiteit van de Brusselse gezinnen en die bewarend moeten zijn voor de stromen die een zeker potentieel bieden qua reparatie, voorbereiding voor hergebruik, hergebruik, ...;
- een bijzondere aandacht voor of evolutie met betrekking tot de toekomst van de grote verwerkingsinfrastructuren, rekening houdend met de selectieve ophalingsdoelstellingen in Brussel: verbrandingsoven van NOH, Gewestelijk sorteercentrum, Gewestelijk composteercentrum, biomethanisatiecentrum, ...
- een verduidelijking van de marktregels, de concurrentie en de rolverdeling tussen de actoren in een sector in volle evolutie ter verzekering van het volle prestatievermogen van het inzamel- en verwerkingssysteem in Brussel.
- een toereikende coördinatie met de andere Gewesten.

1. Operationele doelstelling 7.1.: Naar een diversificatie van het systeem voor de ophaling van huishoudelijk en daarmee gelijkgesteld afval

OPH 1: Voor een geïntegreerde visie van het Brusselse systeem voor de ophaling van huishoudelijk afval

Aangezien de selectieve inzameling van het huishoudelijke en hiermee gelijkgestelde afval - zij het nu door het ophalingssysteem van het Agentschap Net Brussel, de aanvullende systemen die door de UPV's geïmplementeerd werden, de actoren van de sociale economie of nog door de gemeenten – nog niet optimaal blijkt te zijn, dit tekort het voorwerp zal uitmaken van een analyse van de redenen hiervoor en tot voorstellen ter zake zal leiden, zullen Leefmilieu Brussel en de betrokken actoren vervolgens samenwerken ter verduidelijking of aanvulling van het systeem.

- a) Deze voorstellen en verduidelijkingen zullen als basis dienen voor de ontwikkeling van een aangepaste communicatie naar de verschillende doelgroepen om de volgende doelstellingen te bereiken:
- De burger gooit geen uitrusting weg zonder te overwegen het een tweede leven te geven en bevoordeelt de voorziene inzamelcentra indien nodig.
 - De burger gooit geen enkel afval in zijn witte zak wanneer daarvoor een selectieve inzameling bestaat.

Een consortium bestaande uit Net Brussels, Leefmilieu Brussel, Brulocalis, Ressources en de betrokken UPV-beheersorganismen voeren deze communicatie uit. Op een systematische manier zal het Gewest jaarlijks de effectiviteit van de boodschap ten aanzien van verschillende doelgroepen en de verbetering van de sortering die hieruit voortvloeit evalueren.

- b) Deze voorstellen en verduidelijkingen zullen het consortium leiden naar: het desgevallend plannen van een uitbreiding van het ophalingssysteem;
- het realiseren van een belangrijke verhoging van de selectief ingezamelde tonnages;
 - het verzekeren van een bewarende inzameling en een onvoorwaardelijke toegang tot het verzamelde afval met het oog op zijn valorisatie (reparatie, voorbereiding voor hergebruik, voorraad aan onderdelen) door de actoren van de sociale economie;
 - het desgevallend in overleg organiseren van tijdelijke ophalingen.

In het kader van de uitbreiding van de selectieve inzamelingen zal voorts het volgende worden voorzien:

- de kwestie van de nieuwe UPV's;
- het opzetten van een systeem voor de ophaling van asbestafval dat van gezinnen afkomstig is;
- een samenwerking rond de kwestie van het grofvuil.
- de impact op het vlak van mobiliteit en broeikasgasuitstoot.

Deze samenwerking zal onder auspiciën van de Minister van Leefmilieu en de Staatssecretaris voor Openbare Nethheid plaatsvinden.

OPH 2: Voor een verduidelijking van de behoeften aan infrastructuur voor de (voor)behandeling van afval in Brussel

De evolutie van het afvalbeleid leidt tot een toename van het aantal stromen en de hoeveelheden afval die gesorteerd en naar de gepaste circuits geleid worden. Deze evolutie is niet zonder gevolgen voor het aantal ton waarover de verwerkingsstructuren in Brussel zich ontfermen:

- de introductie van plastic P+ als nieuwe afvalstroom die in het gewestelijk sorteercentrum gesorteerd zal moeten worden;
- de compostering van het park- en tuinafval (Vorst, ...);
- het eventuele centrum voor de biomethanisatie van biologisch afval in Brussel;
- de verbrandingsoven van NOH en de erosie van het aandeel Brussels afval dat verbrand nog verband zal worden op een markt die nu al kampt met overcapaciteit;
- de door de nieuwe UPV's verzamelde bijkomende stromen en de nieuw manieren van inzameling.

Binnen 24 maanden na goedkeuring van het Plan zullen de Minister van Leefmilieu en de Staatssecretaris voor Openbare Nethheid een nota aan de Regering voorleggen, waarin de verschillende ontwikkelingsscenario's met betrekking tot de gewestelijke infrastructuur voor de (voor)behandeling van de respectieve afvalstoffen uiteengezet zullen worden. Ook het uitdoven van de verbrandingsoptie zal daarbij aan bod komen.

2. Operationele doelstelling 7.2.: Voor een professionele en efficiënte afvalmarkt

OPH 3: Voor een verduidelijking van de concurrentieregels op de afvalmarkt

De relaties tussen de marktactoren zijn op dit moment gespannen omwille van de veranderingsfase die de sector op dit moment doormaakt. Dat maakt dan men zeker de marktomstandigheden dient te sturen, kwestie van de respectieve rollen en regels voor iedereen uit te klaren.

Leefmilieu Brussel zal daarom een studie uitvoeren naar voormelde rollen, concurrentiepraktijken en de optimalisatievoorwaarden van de markt voor de ophalings- en verwerkingsactiviteiten en eventueel ook voor de aangifteverrichtingen met betrekking tot de vervoerde volumes (in het kader van de UPV's) vanuit het standpunt van de beheersorganismen, de professionele actoren van de inzameling en verwerking van de afvalstoffen en vanuit het standpunt van de sociale economie. Deze studie zal gevolgd worden door een consortium van de beoogde actoren en de aan de Regering voorgelegde conclusies teneinde ter zake een positie te kunnen bepalen.

OPH 4: De professionals van de afvalophaling als actoren van de kwaliteit van de sortering bij hun klanten

Het welslagen van het HABP en de naleving van de sorteerverplichtingen zijn zaken die ons allemaal aanbelangen en de afvalophalers hebben ook op dit vlak een belangrijke rol te spelen ten aanzien van hun professionele klanten door hen te sensibiliseren en hen te helpen met het zorgen voor een kwalitatieve sortering. De Regering en GO4circle zullen in die optiek een samenwerkingsakkoord sluiten om samen het sorteren te stimuleren en te promoten, met name met het oog op een voorbereiding voor hergebruik en de naleving van de wettelijke voorschriften langs de kant van de professionele afvalproducenten.

BIJLAGEN

Conform de Ordonnantie betreffende afvalstoffen identificeert de volgende Bijlage de specifieke maatregelen op het vlak van afvalpreventie, met inbegrip van verpakkingsafval.

KAN 2 Een sterke ondersteuning van lokale initiatieven in verband met de nuttige toepassing van organisch afval

UPV 3: Ontwikkeling en ondersteuning van het hergebruik door de producenten

GEZ 1: De nodige expertise op het vlak van gedragswijzigingen vergaren en overdragen aan de actoren op het terrein

GEZ 2: Ongeadresseerd drukwerk beperken

GEZ 3: De Brusselse goede praktijken in de kijker plaatsen

GEZ 4: Een stimulerend kader om de eigen gedragingen concreet te wijzigen

GEN 4: Een pedagogische ondersteuning van de scholen

PRO 4: Om te zoeken naar en ervaring op te doen met praktijken van circulaire consumptie bij beroepsactiviteiten

PRO 5: Naar een inplanting van alternatieve handelspraktijken

PRO 6: Naar een inplanting van alternatieve consumptiepraktijken in de restauratiesector

PRO 7: Naar een afvalloze organisatie van de evenementen in Brussel

PRO 8: Voor een versterking van het aanbod van Brusselse reparatie- en tweedehandse winkels

PRO 9: Een ondersteunde sociale economie om de activiteiten op het vlak van reparatie en voorbereiding voor hergebruik in Brussel te maximaliseren

PRO 10: De dimensie reparatie en voorbereiding voor hergebruik wordt een prioriteit in het kader van de implementatie van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid

AANBOD 1: Naar een verdwijning van de wegwerpzakken

